

ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔
ของวิทยาลัยสงขลานครินทร์

EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE ACCORDING TO FOUR STATES OF
SUCCESS OF NAKHONSAWAN BUDDHIST COLLEGE

ณัฐยา ราชสมบัติ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔
ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ณัฐยา ราชสมบัติ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Educational Quality Assurance to Four States of Success of
Nakhonsawan Buddhist College

Nathaya Rajchasaombut

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Educational Administration)

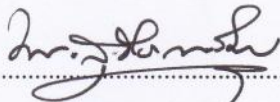
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E.2013

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

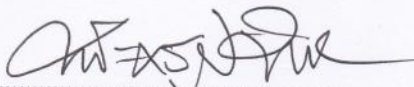

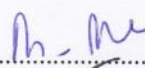
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักกอธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา

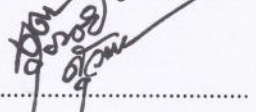

.....
(พระสุธีธรรมมานูวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย ..... ประธานกรรมการ
(พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, ดร.)

..... กรรมการ
(พระราชวชิรเมธี, ดร.)

..... กรรมการ
(พระครูปลัดมารุต วรมงคลโ, ผศ.ดร.)

..... กรรมการ
(ศ. (พิเศษ) ดร. ศาญจนา เจริญชัย)

..... กรรมการ
(ดร. ศุภชัย สุวรรณกนิษฐ)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย พระราชวชิรเมธี, ดร. ประธานกรรมการ
ดร. ศุภชัย สุวรรณกนิษฐ กรรมการ

ผู้วิจัย
.....
(นางสาวณฐยา ราชสมบัติ)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักกอธิธิบาท ๔
ของ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ผู้วิจัย : นางสาวณัฐยา ราชสมบัติ

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระราชวชิรเมธี, ดร.

ป.ธ.๙, พธ.บ., ศษ.บ., อ.ม., กศ.ด. (การบริหารการศึกษา)

: ดร. ศุภชัย สุวรรณกนิษฐ

กศ.บ., กศ.ม., กศ.ด. (การบริหารการศึกษา)

วันสำเร็จการศึกษา: ...../...../ ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักกอธิธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักกอธิธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ และ ๓) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักกอธิธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน ๒๑๑ รูป/คน ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักกอธิธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน ๑๒๙ รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ ๖๑.๑๔ มีกลุ่มอายุ ๒๐ - ๒๕ ปี จำนวน ๑๐๖ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๔ สถานภาพ เป็นคฤหัสถ์ จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘๒ ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน ๑๙๖ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๘๙ ตำแหน่ง เป็นนิสิต จำนวน ๑๙๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๔๒ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการ

ประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์อยู่ในระดับมากทุกด้าน จำแนกเป็นรายด้านที่มีระดับมากที่สุดคือ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๙$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๗$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านที่มีระดับน้อยที่สุดคือ ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๕$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแล้วพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับในด้าน เพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ คือการนำหลักการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้เพื่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษา ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ให้มีคุณภาพ ควรคำนึงถึงหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของหน่วยงานองค์กรของตนเอง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกคนที่ศึกษาและปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ล้วนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านคุณวุฒิ และวัยวุฒิ รวมไปถึงอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกท่านต่างคาดหวังไว้ก็คือ การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่ดีและมีมาตรฐาน ซึ่งสิ่งนี้มีอาจเกิดขึ้นได้หากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต นำไปบูรณาการใช้จริงในการบริหารงานและเรียนรู้ปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

Thesis Title : Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist college

Researcher : Miss Nathaya Rajchasombut

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Phrarachwacirametee.

Pali IX, B.A, M.Ed., Ph.D. (Ed.Ad.)

: Dr. Supachai Suwannakanist

B.Ed., M.Ed., Ed.D. (Educational Administrations)

Date of Graduation : ...../...../2013

ABSTRACT

The objectives of the study were as follows : 1) to study the problems, barriers and suggestions in the study of Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist college 2) to study Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist college 3) to compare the opinions of administrators, faculty and students with Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist college by classifying on personal factors. The study has focused on 211 respondents. Research methodology employed the Simple Random sampling. The questionnaire constructed and used for the study have been well established. The data analysis techniques used frequency, percentage, mean and standard deviation. The hypotheses of the study have been tested by t-test and F –test (One Way ANOVA). If there were significant difference the Least Significant Difference : (LSD) would be further computed. And summarized the problems, obstacles and suggestions by the analysis and synthesis of data.

The findings of the study were as follows : Opinions of administrators, faculty, staff and students towards Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College, Most of the respondents were males for the

number of 129 bodies (61.14%). The respondents aged 20 – 25 years were found 106 bodies (50.24%). The respondents had a status of laymen 122 bodies (57.82%). Educational level of respondents comprised of Bachelor's Degree 196 bodies (92.89%). Respondents were 195 students (92.42%). The administrators, faculty, staff and students had the opinions towards Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College as a whole was in high mean scores ($\bar{X} = 4.05$). When considering to each aspect there were found that the administrators, faculty, staff and students had the opinions towards Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College in high mean scores in all aspects. The descending order of each aspect for four States of success were Viriya (exertion) and Vimamsa (reasoning). This two aspects had equally high mean scores ($\bar{X} = 4.09$). the later two aspects viz Citta (thoughtfulness) and Chanda (will) had mean scores ($\bar{X} = 4.07$) and ($\bar{X} = 3.95$) respectively. When compare the opinions of administrators, faculty, staff and students of Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College by classifying on personal factors there were found that the difference positions of respondents had been significant difference there were significant difference at .05 level. However, gender, age, status and education level were no significant difference at .05 level.

The suggestions of the study, in order to apply Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College. The related persons should consider the important of Four States of success including Chanda (will). Viriya (exertion), Citta (thoughtfulness) and Vimansa (reasoning) to optimized of their own organization. These were because all related persons in Nakhonswan Buddhist College have had difference qualifications, seniority and temperament. But one thing the related persons should be expected a quality of education in accordance with Four States of success and there were impossibility if not all stakeholders to integrate and learnt and practiced effectively to lead their organization towards accomplishment.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดีก็เพราะได้รับความเมตตาและกรุณาจากบุคคลสำคัญหลายท่านด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงเพื่อขอขอบคุณ ดังนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระราชวชิรเมธี, ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ดร. ศุภชัย สุวรรณกนิษฐ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร. อติชัย กอวัฒนา และพระมหาไธ้ ธมมเมธี ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. เป็นประธานสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ พระมหาวิมลคุณากร วรรณ, ดร., ผศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปุ, ผศ.ดร. วิรัช จงอยู่สุข และ ผศ.ดร. วรกฤต เกื้อนช่วง การสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ จนประสบผลสำเร็จไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาสุทิตย์ อากาศโร, ดร. ประธานคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ พระราชวชิรเมธี, ดร., พระครูปลัดमारุต วรมงคล, ผศ.ดร., ศ. (พิเศษ) ดร. กาญจนา เจริญศรี และ ดร. ศุภชัย สุวรรณกนิษฐ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำและช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้ง ๕ ท่านคือ พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ, พระครูศรีภุณีรัตนัทธน์, ดร. อติชัย กอวัฒนา, ผศ.ดร. สุพรต บุญอ่อน และนางสาวสุธิดา พ่วงเฟื่อง ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าช่วยเหลือในการตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งด้านภาษา เนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ช่วยแนะนำแก้ไข ให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้บริหารและข้าราชการครูในหน่วยวิทยบริการจังหวัดพิจิตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดพุทธชะวันโชติการาม อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม (Try-out) เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ คุณดิเรก ด้วงลอย และคุณอาอี มาเยอะ เจ้าหน้าที่ศูนย์บัณฑิตศึกษา ที่ได้ช่วยประสานงานด้านต่างๆ ทำให้กระบวนการทำวิจัยนี้ผ่านพ้นไปด้วยดี

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา ที่สนับสนุนทุนการศึกษา ตลอดถึงบูรพาจารย์และเพื่อนๆ ที่ได้ร่วมกันสรรค์สร้างผลงานวิจัยชิ้นนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

นางสาวณฐยา ราชสมบัติ

มีนาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภูมิ	(๑๐)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๑)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ หลักธรรมอริยบท ๔	๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา	๒๙
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๓๙
๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา	๔๕
๒.๕ การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา	๔๘
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๓
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	๗๒
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๓
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย	๗๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๖
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๑
๔.๒ ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	๘๒
๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๘๓
๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	๙๕
๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย	๙๗
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๖
บรรณานุกรม	๑๑๘
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายงานผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๒๖
ภาคผนวก ข ตารางสรุปค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)	๑๒๘
ภาคผนวก ค ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม	๑๓๐
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๓๒
ภาคผนวก จ แบบหนังสือความอนุเคราะห์ต่างๆ	๑๔๐
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๑
๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรี การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลัก อภิธาน ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์โดยภาพรวม	๘๒
๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรี การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลัก อภิธาน ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ด้านฉันทะ	๘๓
๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรี การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอภิธาน ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านวิริยะ	๘๔
๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรี การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอภิธาน ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านจิตตะ	๘๕
๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรี การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอภิธาน ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านวิมังสา	๘๖
๔.๗ แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาระดับปริญญาตรี การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอภิธาน ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามเพศ	๘๗
๔.๘ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาระดับปริญญาตรี การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอภิธาน ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามอายุ	๘๘
๔.๙ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาระดับปริญญาตรี การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอภิธาน ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพ	๘๙
๔.๑๐ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาระดับปริญญาตรี การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอภิธาน ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์จำแนกตามระดับการศึกษา	๙๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

๔.๑๑	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามตำแหน่ง	๙๑
๔.๑๒	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยภาพรวม ตำแหน่ง	๙๒
๔.๑๓	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยภาพรวมตำแหน่ง ด้านฉันทะ	๙๓
๔.๑๔	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยภาพรวมตำแหน่ง ด้านจิตตะ	๙๓
๔.๑๕	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยภาพรวมตำแหน่ง ด้านวิมังสา	๙๔
๔.๑๖	จำนวนปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	๙๕
๕.๑	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย	๑๐๔

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

๔.๑ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

หน้า

๗๒

๘๗

คำอธิบายชื่อย่อในคัมภีร์พระไตรปิฎก

การศึกษาคำนี้ได้อาศัย “พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙ ซึ่งมีจำนวน ๔๕ เล่ม แยกเป็น ๓ ปิฎกคือ เล่มที่ ๑ - ๘ เป็นพระวินัยปิฎก เล่มที่ ๙ - ๓๓ เป็นพระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๓๔ - ๔๕ เป็นพระอภิธรรมปิฎก ในการศึกษาได้กล่าวถึง แหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒. หมายถึง พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (ฉบับภาษาไทย) เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๘๗ หน้า ๓๑๒ ได้ใช้ชื่อย่อ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

เล่มที่	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
๗	วิ.มหา. (ไทย)	วินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์	(ภาษาไทย)
๑๐	วิ.จ. (ไทย)	วินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

เล่มที่	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
๑๐	ที.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๑๑	ที.ปา. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
๑๒	ม.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๓	ม.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๔	ม.อ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อูปริปณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๕	ส.ส. (ไทย)	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
๑๗	ส.ข. (ไทย)	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชันธวรรค	(ภาษาไทย)
๑๘	ส.สหา. (ไทย)	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สหายตนวรรค	(ภาษาไทย)
๑๙	ส.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๒๐	อัง.เอกก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๑	อัง.ทุก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒๒	อง.ตึก. (ไทย)	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนินบาต	(ภาษาไทย)
๒๓	อง.จตุกก. (ไทย)	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนินบาต	(ภาษาไทย)
๒๔	อง.ปญจก. (ไทย)	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนินบาต	(ภาษาไทย)
๒๕	อง.ฉกก. (ไทย)	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกกนินบาต	(ภาษาไทย)
๓๑	ช.ป. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ชุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

เล่มที่	คำย่อ	ชื่อคำภีร์	
๓๕	อภิ.วิ. (บาลี)	อภิธัมมปิฎก วิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
๓๖	อภิ.วิ. (ไทย)	อภิธัมมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)
๓๗	อภิ.ก. (ไทย)	อภิธัมมปิฎก กถาวตถุ	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันกระแสเรื่องคุณภาพได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับวงการต่างๆ เป็นอย่างมาก การตอบกระแสรับกระแสดังกล่าวนี้ในวงการศึกษาให้ให้เห็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากแทบทุกประเทศได้หันมาให้ความสนใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษากันอย่างจริงจัง เหตุผลสำคัญประการหนึ่งน่าจะอยู่ตรงที่ว่าสถาบันการศึกษาได้ทำหน้าที่ในการผลิตผู้จบการศึกษาออกไปมีคุณภาพเพียงพอต่อการตอบสนองให้กับสังคมได้หรือไม่ ด้วยข้อสงสัยดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมว่า สถาบันการศึกษาจะต้องมีภาระหน้าที่ที่สำคัญในการสร้างคนที่มีคุณภาพ เพราะในที่สุดคนจะกลายเป็นกำลังสำคัญในการขึ้นนำการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและคุณภาพ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาที่กำลังเป็นประเด็นสำคัญที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ หมวด ๖ ซึ่งเป็นหมวดที่ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา^๑

สถานศึกษาจึงเป็นสถาบันที่สามารถสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีศักยภาพในการให้ความร่วมมือ เพื่อการสร้างสรรค์สังคมไทยให้มีคุณภาพ และมีการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้จะต้องอาศัย กระบวนการบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างปัจจัยเกื้อหนุนให้มีความเหมาะสม สอดคล้องและเพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาได้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษา ที่ต้องมุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด ๖ มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษามาตรา ๔๗ มีระบบการ

---

^๑วีระยุทธ ชาตะการณูจัน, เทคนิคการบริหาร สำหรับนักบริหารการศึกษามืออาชีพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๖.

ประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบ การประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก^๒

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเน้นที่การปฏิบัติเป็นสำคัญ การอ่อนน้อมหรือการหวังผลบันดาลจากสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อให้ตนประสบความสำเร็จหรือความสุขในชีวิตนั้นไม่ใช่แนวทางของพระพุทธศาสนาด้วยเหตุนี้ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาจึงมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และเป็นเรื่องใกล้ตัวมนุษย์ซึ่งสามารถสัมผัสรับรู้ได้ตลอดเวลา เพราะใจความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นไม่มีสิ่งใดเกินเลยไปจากเรื่องปัญหาชีวิตและวิธีการแก้ปัญหาชีวิต^๓

ในสังคมไทยปัจจุบันจะเห็นว่าประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ การดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่างๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ฝังอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน สามารถสังเกตได้จากผลกระทบที่ปรากฏออกมาในด้านต่างๆ เช่น วิถีชีวิต ทศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจคอของชาวไทยตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ลักษณะดังกล่าวซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการนำมาปฏิบัติดัดแปลงให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต^๔

จากอดีตจนถึงปัจจุบันโดยทั่วไปมนุษย์มักจะมีการรวมตัวกันเป็นหมู่คณะนับแต่โบราณกาลเป็นต้นมา ก็มีการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งมีการพัฒนามาจากกลุ่มเล็กๆ จากครอบครัว มาเป็นหมู่บ้าน เป็นตำบล และขยายวงกว้างออกมาเป็นสังคมที่ใหญ่ จนถึงปัจจุบัน จากวิวัฒนาการของสังคมดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดการขยายตัวในด้านต่างๆ อาทิเช่น การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และมนุษย์มีการดำรงชีวิตในรูปแบบที่แตกต่างกัน การดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมหรือชุมชนที่ต่างกักันนั้น ก็เพื่อความอยู่รอด ความปลอดภัยและความสุข เพราะเป็นความต้องการของมนุษย์^๕

^๒สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓), หน้า ๘.

^๓พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนคร), พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (อุบลราชธานี : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิรธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕.

^๔สมเด็จพระญาณสังวรญาณมุนี, หลักพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔.

^๕พระมหาสามารถ อานนโท (เนตรแสง), ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริยธรรม พ.ศ.๒๕๔๘, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันนั้น สำหรับคุณธรรมที่จะทำให้การทำงานประสบความสำเร็จคงหนีไม่พ้นอิทธิบาท ๔ เพราะความหมายของอิทธิบาท ๔ แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่าอิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ อย่าง คือ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น บุคคลเมื่อประกอบด้วย คุณธรรม ๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ไม่เหลือวิสัยของมนุษย์ ซึ่งโดยตรงทางหมายถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า นิพพาน ส่วนเรื่องอื่นนอกนั้นไป ถือว่าเป็น เรื่องพิเศษ และ ไม่มี ขอบเขตจำกัด เพราะมีปัญหาเกี่ยวกับ เรื่องนอกเหนือ วิสัยธรรมดา อยู่มาก^๖ โดยหลักอิทธิบาท ๔ นั้นเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดสมาธิในการทำงานไม่ฟุ้งซ่านไปกับสังคัมและกระแสต่างๆ พร้อมทั้งศีกรอบให้เราทำงานอย่างคงเส้นคงวาอีกด้วย

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและมีการแข่งขันในเรื่องของคุณภาพโดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์ สิ่งที่จะทำให้มนุษย์เราอยู่รอดได้ในสังคมปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ในทุกๆ ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการศึกษาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนตลอดจนประชาชน ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างดี โดยถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นนโยบายหลักของมหาวิทยาลัยในอันที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนให้มหาวิทยาลัยก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา มีคุณภาพในทุกพันธกิจ เริ่มตั้งแต่การผลิตบัณฑิต การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ดังนั้นผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำเป็นต้องใช้หลักพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามความประสงค์ คือ หลักอิทธิบาท ๔ ธรรมซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จ ผู้วิจัยเห็นว่าการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จะเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาประสบผลสำเร็จตามความประสงค์ มีประสิทธิผลมากขึ้น เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา นักเรียน

^๖พุทธทาสภิกขุ, ศึกษาธรรมะอย่างถูกวิธี หรือ ธรรมวิภาค นวกภูมิ คำบรรยายธรรมะ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.buddhadasa.com/rightstudydham/itibath4.html>, (๒๓ กันยายน ๒๕๕๕).

และประชาชนทั่วไป ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยศึกษาทัศนะของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๑.๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จำแนกตามสถานะภาพส่วนบุคคล

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ด้านเนื้อหา

เนื้อหาของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ทั้ง ๔ ด้านคือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา

๑.๔.๒ ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำนวน ๔๖๙ รูป/คน ในปีการศึกษา ๒๕๕๕

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ จำนวน ๒๑๑ รูป/คน เป็นกลุ่มศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ R.C.Krejcie and D.W.Morgan ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

๑.๔.๓ ด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง

ตัวแปรตาม ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา

๑.๔.๔ ด้านสถานที่

สถานที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๔.๕ ด้านเวลา

ศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๕๕ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ เดือน กันยายน ๒๕๕๕ ถึง เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ รวม ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

บุคลากรที่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๑ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกัน มีทัศนคติการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งต่างกัน มีทัศนคติการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อให้ผลผลิตของการจัดการศึกษามีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

๑.๖.๒ การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาตามกระบวนการและปัจจัยการประกันคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการประเมินผล การติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๑.๖.๓ หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง ฐานแห่งความสำเร็จสิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่าอิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ

๑. จิตตะ หมายถึง ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ไม่วางธุระ คือเมื่อทำสิ่งใดด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบสาเหตุด้วยความรอบครอบ

๒. ฉันทะ หมายถึง ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้น สิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อหน่ายในกิจการที่ทำ

๓. วิมังสา หมายถึง ความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จำพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ

๔. วิริยะ หมายถึง ความเพียรประกอบสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจการที่ทำนั้น

๑.๖.๔ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หมายถึง หน่วยงานที่จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในสังกัดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งตั้งอยู่ที่ ๙๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๑.๖.๕ ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้าสาขา หัวหน้าฝ่าย

๑.๖.๖ คณาจารย์ หมายถึง อาจารย์ที่ทำการสอนในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้ง บรรพชิต และฆราวาส

๑.๖.๗ เจ้าหน้าที่ หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ทำงานในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์

๑.๖.๘ นิสิต หมายถึง นิสิตในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ระดับปริญญาตรี ทุกสาขา ทุกชั้นปี ทั้งพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบถึงการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๑.๗.๒ ได้ทราบถึงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตลอดถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดการศึกษา ดังต่อไปนี้

๒.๑ หลักธรรมอิทธิบาท ๔

๒.๑.๑ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔

๒.๑.๒ ความหมายและความสำคัญของอิทธิบาท ๔

๒.๑.๓ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔

๒.๑.๔ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก

๒.๑.๕ ประโยชน์ของหลักอิทธิบาท ๔

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๒.๑ การประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๒.๒ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๓.๑ ความหมายของการบริหาร

๒.๓.๒ ปัจจัยทางการบริหาร

๒.๓.๓ กระบวนการบริหาร

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

๒.๔.๑ ความหมายของการบริหารการศึกษา

๒.๔.๒ กระบวนการบริหารการศึกษา

๒.๕ การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท ๔

๒.๕.๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๕.๓. งานวิจัยต่างประเทศ

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

๒.๑ หลักธรรมอิทธิบาท ๔

๒.๑.๑ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ นั้นผู้วิจัยได้ศึกษาตามหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อจะใช้หลักการและแนวคิดให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ที่ได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎก เพื่อจะให้เป็นข้อปฏิบัติ หรือ เป็นแนวทางให้ประสบผลสำเร็จและศึกษาเอกสาร เพื่อในการปฏิบัติธรรมก็ดี ในการเล่าเรียนศึกษา หรือประกอบการทำงานก็ดีเมื่อต้องการสมาธิเพื่อให้งานที่ทำนั้นดำเนินไปอย่างได้ผลดีก็พึงปลูกเล้าและชักจูงอิทธิบาท ๔ อย่างนี้ ให้เกิดเป็นองค์ธรรมเด่นนำขึ้นสักข้อหนึ่ง แล้วสมาธิ ความสุข สบายใจและการทำงานที่ได้ผลก็หวังได้เป็นอย่างมากกว่าจะเกิดมีตามมาเองพร้อมกันนั้น การฝึกสมาธิหรือการปฏิบัติธรรมส่วนหนึ่งก็จะเกิดมีขึ้นในห้องเรียน ในบ้าน นา ในที่ทำงานและสถานที่ทุกๆ แห่ง

พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ในวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ว่าภิกษุทั้งหลาย คำว่ามรรคภาวนา ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘^๑

หลักการแนวคิดในการทำงานตามหลักโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ในวินัยปิฎก จุฬวรรค ว่าภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ธรรมวินัยนี้ มีรัตนะมาก มีรัตนะหลายชนิด คือ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้เป็นความอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๗ ในธรรมวินัยที่ภิกษุทั้งหลาย พบเห็นแล้ว ต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้^๒

ดังนั้น พระพุทธองค์ได้ตรัสใน สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ว่า พระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงบัญญัติอิทธิบาท ๔ ประการนี้และเพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ เพื่อให้ชำนาญ ในเรื่องความสำเร็จ เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จ^๓

อีกนัยหนึ่งในสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ว่า ในเรื่องอายุของภิกษุ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะเจริญทำอิทธิบาท ๔ ประการนี้ ให้มาก เมื่อมุ่งหวัง เธอจะพึงดำรงอยู่ได้ ๑ กัปหรือเกินกว่า ๑ กัป^๔

ได้ยกตัวอย่างในสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มุลปัณณาสก์ ว่า ในเรื่องอุปมาด้วยแม่ไก่ฟักไข่ ภิกษุเหล่านั้นเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิประธานสังขาร เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยวิ

^๑วิ.มทา. (ไทย) ๑/๑๙๙/๑๘๕.

^๒วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๘๕/๒๘๔.

^๓ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๘๗/๒๑๙.

^๔ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

ริยสมาธิปานสังขาร เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยจิตตสมาธิปานสังขารเจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร มีความเพียรยิ่ง รวมทั้งความเพียรอันยิ่ง อย่างนี้นั้น ย่อมเป็นผู้ควรแก่ความเปื้อน่ายิ่ง ควรแก่การตรัสรู้และควรแก่การบรรลุธรรม อันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม^๕

ดังนั้น พระพุทธองค์ได้ให้หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ในสูตรต้นตปิฎกมัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ ไว้ว่า สาวกทั้งหลายของเรา ผู้ปฏิบัติตามเจริญอิทธิบาท ๔ ประการ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอิทธิบาท อันประกอบไปด้วยฉันทสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะ ความเพียรสร้างสรรค์)

๒. เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะ ความเพียรสร้างสรรค์)

๓. เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตต ความเพียรสร้างสรรค์)

๔. เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาสมาธิ ความเพียรสร้างสรรค์) ประการนั้นแล สาวกของเราเป็นอันมากจึงได้บรรลุที่สุดแห่งอภิญาและอภิญาบารมีอยู่^๖

ดังนั้น พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ใน สูตรต้นตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ ว่า ภิกษุพิจารณารู้อย่างนี้ว่า “เราเจริญอิทธิบาท ๔ ได้แล้ว” พึงตามศึกษาในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งกลางวันและกลางคืน อยู่ด้วยปีติ และปราโมทย์นั้นแล^๗

อีกนัยหนึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัส สูตรต้นตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ที่มาราบพูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อิทธิบาท ๔ ประการพระองค์ทรงเจริญ ทำให้มากทำให้เป็นดุจญาณ ทำให้เป็นที่ตั้ง ตั้งไว้เนืองๆ สังสมแล้ว ปราปรกเสมอดีแล้ว ก็เมื่อพระองค์ทรงประสงค์พึงอธิฐานภูเขาลวงชื่อว่าหิมพานต์ ให้เป็นทองคำล้วน ภูเขานั้นก็เป็นทองคำล้วนได้จริง”^๘

ดังนั้น พระพุทธองค์ได้ตรัสใน สูตรต้นตปิฎก สังยุตตนิกาย ชนทวารวรรค ว่า ภิกษุทั้งหลายเราได้แสดงธรรมโดยการวิจัย (การเลือกเฟ้น) แสดงอิทธิบาท ๔ ประการ โดยการวิจัยเช่นนี้

^๕ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๘๙/๒๐๓.

^๖ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๕๒.

^๗ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๔๕/๕๐๑.

^๘ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๕๖/๑๙๙.

ธรรมอันเราแสดงแล้วโดยการวิจัยเช่นนี้ แต่ก็มีภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ยังเกิดความคิดคำนึงว่า “เมื่อบุคคลรู้เห็นอย่างไร อาสวะทั้งหลายจึงสิ้นไปโดยลำดับ”^๙

และอีกนัยหนึ่งว่า ทางที่ให้ถึงอสังขตธรรม เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สร้างฉันทะ พยายาม ปรรวณความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่นเพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น นี้เรียกว่าทางให้ถึงอสังขตธรรม^{๑๐}

ในสุดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค ว่า พระสูตรว่าด้วยเหตุที่ทำให้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น คือ อธิติบาท ๔ ประการ อะไรบ้าง คือภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอธิติบาท อันประกอบไปด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร
๒. เจริญอธิติบาทอันประกอบไปด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร
๓. เจริญอธิติบาทอันประกอบไปด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร
๔. เจริญอธิติบาทอันประกอบไปด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร

พระพุทธองค์ได้ตรัสอธิติบาท ๔ ประการนี้ ในสุดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ว่า ภิกษุทั้งหลาย ตถาคต อันบัณฑิต เรียกว่า “พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า” เพราะอธิติบาท ๔ ประการนี้ ที่ตถาคตเจริญ ทำให้มากแล้ว^{๑๑} และอีกนัยหนึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสในสุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้สร้างฉันทะ พยายาม ปรรวณความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะพยายาม ปรรวณความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาป อกุศลธรรมที่เกิดแล้ว สร้างฉันทะพยายาม ปรรวณความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่นทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างพยายาม ปรรวณความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่เสื่อมหาย ภิญโญภาพไปพลุลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว^{๑๒}

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงได้ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ในสุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกายทุกนิบาต ว่า ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการเพื่อรู้ยิ่งราคะ ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้างคือ ว่าภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอธิติบาท อันประกอบไปด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะ ความเพียรสร้างสรรค์)
๒. เจริญอธิติบาทอันประกอบไปด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะความเพียรสร้างสรรค์)

^๙ ส.ข. (ไทย) ๑๗/๘๑/๑๓๐.

^{๑๐} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๓๗๗/๔๕๖.

^{๑๑} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๒๐/๓๘๓-๓๘๔.

^{๑๒} อ.จ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๕๗-๑๖๓/๔๐๓.

๓. เจริญอุทิตบาทอันประกอบไปด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตความเพียรสร้างสรรค์)

๔. เจริญอุทิตบาทอันประกอบไปด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาสมาธิความเพียรสร้างสรรค์) ภิคุทัตถลลย ภิคุทวเรจริญธรรม ๔ ประการนี้ เพื่อรู้อยู่ระคะ^{๑๓}

อีกนัยหนึ่งพระพุทธรองค์ได้ตรัสแก่ภิคุทัตถลลย ในสุดตันตปิฎก ติกนินบาตร ว่าก่อนจะตรัสรู้ เราเป็นพระโพธิสัตว์ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ได้เจริญธรรมซึ่งธรรม ๔ ประการ

๑. เจริญอุทิตบาท อันประกอบไปด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร

๒. เจริญอุทิตบาทอันประกอบไปด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร

๓. เจริญอุทิตบาทอันประกอบไปด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร

๔. เจริญอุทิตบาทอันประกอบไปด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร^{๑๔}

ดังนั้น พระพุทธรองค์จึงได้ตรัสแก่ภิคุทัตถลลย เจริญอุทิตบาท ๔ ประการนี้ในสุดตันตปิฎก อังคุดตรนิกาย จตูกนินบาตร เพื่อละกิเลสเป็นเครื่องผูกใจ ๔ ประการ คือเจริญอุทิตบาท อันประกอบไปด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะความเพียรสร้างสรรค์)

๑. เจริญอุทิตบาทอันประกอบไปด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะความเพียรสร้างสรรค์)

เจริญอุทิตบาทอันประกอบไปด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตความเพียรสร้างสรรค์)

เจริญอุทิตบาทอันประกอบไปด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาสมาธิความเพียรสร้างสรรค์)^{๑๕}

พระพุทธรองค์จึงตรัสอุทิตบาท ๔ ในสุดตันตปิฎก อังคุดตรนิกาย ปญจกนินบาตร ว่าเป็นธรรมที่ศึกษาขึ้นมาสพเจริญอบรมดีแล้ว^{๑๖}

ดังนั้น พระพุทธรองค์จึงตรัสอุทิตบาท ๔ ในสุดตันตปิฎก อังคุดตรนิกาย ฉักกนินบาตร ว่าผู้ใดเจริญทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมดีแล้วปรารภดีแล้ว ผู้นั้นเมื่อมุ่งหวัง พึงดำรงอยู่ได้ ๑ กัป หรือเกินกว่า ๑ กัป^{๑๗}

^{๑๓} อัง.ทูก. (ไทย) ๒๑/๒๗๖/๓๙๑.

^{๑๔} อัง.ติก. (ไทย) ๒๒/๖๘/๑๑๖.

^{๑๕} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๓/๙๒/๕๖๒.

^{๑๖} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๔/๙๐/๒๐๖.

^{๑๗} อัง.ฉก. (ไทย) ๒๕/๕๑/๒๗๙.

อีกนัยหนึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ในสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกายปฏิสัมภิทามรรค ว่า จักขุเกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี้ คือ อธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร

ภิกษุทั้งหลาย จักขุเกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี้ คือ อธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร

ภิกษุทั้งหลาย จักขุเกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี้ คือ อธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร

ภิกษุทั้งหลาย จักขุเกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี้ คือ อธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร^{๑๘}

พระพุทธองค์ได้ให้ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติตาม สูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก ว่า ข้าพเจ้าบรรลุปฏิสัมภิทา ฉลาดในอธิบาท ถึงความสำเร็จในธรรมทั้งหลายนี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธเจ้า

ดังนั้น พระพุทธองค์ได้ตรัสอธิบาท ๔ ได้แก่ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ในอภิธรรมปิฎกวิงค์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า

เจริญอธิบาทที่ประกอบไปด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร

เจริญอธิบาทที่ประกอบไปด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร

เจริญอธิบาทที่ประกอบไปด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร

เจริญอธิบาทที่ประกอบไปด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร^{๑๙}

อีกนัยหนึ่งได้ตรัสใน อภิธรรมปิฎก ธาตุกถา ว่า สภาวธรรมเหล่าใด วิปยุตจากอรูปรูปเนวสัญญานาสัญญารูป โสกะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส อธิบาท สภาวธรรมเหล่านั้นเว้นธาตุที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่งออกจากขันธแล้ว สงเคราะห์เข้าได้กับ ขันธ ๕ อายนะ ๑๒ และธาตุ ๑๘^{๒๐}

ดังนั้น พระพุทธองค์ได้ตรัสอธิบาท ๔ ไว้ในพระอภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ ไว้ว่า อันผู้ใดผู้หนึ่ง ผู้หนึ่งได้เจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน นำให้เป็นที่ตั้ง ให้ตั้งมั่น สัมปรารภดีแล้ว ผู้นั้นเมื่อมุ่งหวังพึงดำรงอยู่ตลอด ๑ กัปหรือเกินกว่า ๑ กัปมีอยู่จริงไม่ใช่หรือ^{๒๑}

แนวคิดเกี่ยวกับอธิบาท ๔ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นผู้วิจัยพอสรุปได้ดังนี้คือ พระพุทธองค์ได้กล่าวถึงอธิบาท ๔ ทั้งในวินัยปิฎก สูตรต้นตปิฎก และอภิธรรมปิฎก ว่า เป็นสิ่งเพิ่มพูน

^{๑๘} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๓๒/๔๙๓.

^{๑๙} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๖๒/๓๕๔.

^{๒๐} อภิ.ธ. (ไทย) ๓๖/๔๗๑/๑๒๐.

^{๒๑} อภิ.ก. (ไทย) ๓๗/๖๒๓/๖๘๑.

ความสำเร็จ เพื่อให้ชำนาญ เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จเพื่อละกิเลสอันเป็นเครื่องผูกใจ ๔ ประการและนอกจากนั้นพระพุทธองค์ยังให้ภิกษุทั้งหลายเจริญธรรม ๔ ประการนั้นเพื่อรู้ถึงราคาอีกด้วย ซึ่งหลักอิทธิบาท ๔ นั้น ยังเหมาะสมที่จะยึดเป็นหลักคุณธรรมในการประกันคุณภาพการศึกษา ในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

๒.๑.๒ ความหมายและความสำคัญของอิทธิบาท ๔

ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ได้ตรัสไว้ว่า ในวินัยปิฎก สุตตันตปิฎก และอภิธรรมปิฎก หลักความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรม ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจนั้นๆ ที่เรียกว่า **อิทธิบาท** ธรรมให้ถึงความสำเร็จซึ่งมี ๔ ข้อ คือ

จตตารโ อธิธิปาทา อิธ ภิกขุ ฉนทสมาธิปธานสงขารสมนนาคตฺ อธิธิปาท์ ภาเวติ วิริย
สมาธิปธานสงขารสมนนาคตฺ อธิธิปาท์ ภาเวติ จตตสมาธิปธานสงขารสมนนาคตฺ อธิธิปาท์ ภาเวติ
จตตสมาธิปธานสงขารสมนนาคตฺ อธิธิปาท์ ภาเวติ วิมัสสาสมาธิปธานสงขารสมนนาคตฺ อธิธิปาท์ ภาเวติ^{๒๒}

เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร
เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร
เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร
เจริญอิทธิบาทอันประกอบไปด้วยวิมัสสาสมาธิปธานสังขาร^{๒๓}

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ในหนังสือ การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือ ทางแห่งความสำเร็จ มี ๔ ประการคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมัสสา ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่ง นั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมัสสา คือ ความไตร่ตรอง สอบสวนพิจารณา หรือหมายความว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน นี่เป็น อิทธิบาท ๔^{๒๔}

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงหลักอิทธิบาท ๔ ใน หนังสืองานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข ว่า อิทธิบาท ๔ คือ ข้อธรรมะที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จ ในการปฏิบัติกิจทุกอย่าง ประกอบไปด้วย ฉันทะ ความพอใจในเรื่องที่เราจะทำวิริยะ ความเพียรไม่

^{๒๒} อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๕๐๕/๒๙๒.

^{๒๓} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๕/๒๔๔.

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ , ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

ทอดยในการประกอบกิจการนั้นๆ จิตตะ เอาใจใส่ไม่ทอดธุระในเรื่องนั้นๆ วิมังสา จะต้องทำงานนั้นต่อไป บันได้สู่ความสำเร็จสี่ประการที่กล่าวนี้ข้อสุดท้ายสำคัญสุด^{๒๕}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า อธิธัมมา ๔ คือ ทางแห่งความสำเร็จจุดเริ่มที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยก จากความเป็นจริง ของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมด ไม่มีอะไรเสียหายเมื่อเราวางฐานได้ดีแล้ว เราก็ใช้หลักการต่างๆ ในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้น เมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเราเอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนี้ ก็เดินหน้าไปด้วยดี เช่น เอาหลักอธิธัมมาเข้ามาใช้แทบทุกท่านรู้จักอธิธัมมา คือ หลักแห่งความสำเร็จ^{๒๖}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่า อธิธัมมา ๔ คือ บทของพระธรรม เช่นว่า จะมี ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่า อธิธัมมา นี้ต้องมีและมีได้โดยไม่รู้สึกตัวคนที่มีการทำงาน ย่อมทำงานด้วยความพอใจ ความขยันขันแข็ง ความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอ นี้เรียกว่า เขามีอธิธัมมาทั้งสี่ประการนั้นอยู่ โดยไม่รู้ตัว^{๒๗}

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่า อธิธัมมา คือ ทางจะไปสู่ความสำเร็จ ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะความพอใจ ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ ๔) วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการทำก็ก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รักมันก็ไปไม่ได้^{๒๘}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า อธิธัมมา ๔ คือ ใช้คุณธรรมนำทาง สู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ ต้องมีความพึงพอใจ มีความเพียร มีสมาธิ จึงทำให้เกิดปัญญา และหัวใจของการบริหารเชิงพุทธ ที่สำคัญที่สุด คือ พรหมวิหาร ๔ ต้องมีทั้งเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือ สั่งสอนผู้น้อย ให้เรียนรู้ที่จะอยู่ได้ด้วยตนเอง มีมุทิตา ปลอຍให้เขาเติบโตได้ ไม่เข้าการ

^{๒๕} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ), **งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม,ม.ป.ป.), หน้า ๖๐.

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมะกับการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๗๙.

^{๒๗} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), **การงานที่เป็นสุข**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

^{๒๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), **พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา,ม.ป.ป.), หน้า ๑๕๐.

แทรกแซง และอุเบกขา รู้จักความพอดี ปล่อยวาง ฝึกจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็น นี่คือหลักธรรมประจำใจ ที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิต และบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์^{๒๙}

พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรญาณ) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัย คือสิ่งที่ตนประสงค์นั้น ต้องอยู่ในวิสัย ที่อาจใช้ความเพียร พยายาม ทำให้เกิดขึ้นได้ มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จ คุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่า อิทธิบาท ๔^{๓๐}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในการกระทำกิจการงานหรือการอาชีพ ประการแรก อิทธิบาท แปลความว่า ทางแห่งความสำเร็จ กล่าวคือ ข้อปฏิบัติ ให้บรรลุความสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพนั่นเอง^{๓๑}

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมियो) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมเครื่องให้สำเร็จตามประสงค์หรือสิ่งประสงค์ คนในโลกนี้ย่อมต้องการสิ่งที่ประสงค์แห่งชีวิตกันคนละหลายรูปแบบ แต่สิ่งประสงค์ที่คนต้องการตรงกัน คือ ทรัพย์ ยศ และผลงาน ทรัพย์เป็นสิ่งประสงค์ที่สำคัญยิ่งของชีวิต เพราะทรัพย์เป็นสิ่งอาศัยใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวัน ทรัพย์มีอยู่ ๒ ประการ คือ ทรัพย์สิน ๑ ทรัพย์สมบัติ ๑ ทรัพย์สิน คือเงินตราสำหรับใช้จ่ายซื้อขายแลกเปลี่ยนอาหารเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทรัพย์สมบัติ คือ บ้านเรือน ที่ดินที่นา ที่สวน เครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น^{๓๒}

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดรร ถิรธมฺโม) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ เป็นหัวข้อธรรมที่น่าศึกษา เหตุเพราะประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าได้ใช้หมวดธรรมข้อนี้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งมาจากคำว่า อุตสาหกรรมแปลว่า ความเพียรพยายาม และคำว่า กรรม แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันแล้วได้คำว่าประเทศอุตสาหกรรม ซึ่ง

^{๒๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “ธรรมในใจของนักบริหารไอโซ”, ไทยรัฐ, (๒๐มิถุนายน ๒๕๕๑) : หน้า ๒๔.

^{๓๐} พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรญาณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖.

^{๓๑} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๓๒} พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมियो), ประมวลลบทพระธรรมเทศนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๖๐.

แปลว่า ประเทศที่ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างกรรมให้เกิดขึ้นหรือประเทศที่ใช้อิทธิบาท ๔ ในการสร้างประเทศสูง^{๓๓}

พระมหานรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือ ความสำเร็จความสำเร็จ ด้วยดี การสำเร็จ ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึงซึ่งธรรมเหล่านั้น อิทธิบาท คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของบุคคล ผู้บรรลุธรรมเหล่านั้น เจริญอิทธิบาท คือ ย่อมเสพ เจริญทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่าเจริญอิทธิบาท^{๓๔}

ว.วชิรเมธี ได้กล่าวไว้ว่า การทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ อิทธิบาท แปลว่า หลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จ หรือทางสู่ความสำเร็จ มีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะ คือมีใจรัก ทำงานด้วยใจรักงาน ๒) วิริยะ คือพากเพียรทำงาน รักแล้วต้องขยัน ความขยันคือ ภาคปฏิบัติการของความรักความรักในงาน จะทำให้เรารู้ว่าควรทำงานอะไร ส่วนความขยันจะทำให้งานนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จ การทำงานถ้าขาดความขยัน ความชำนาญก็จะไม่เกิด ๓) จิตตะ คือจดจำจ่อจิต หมายความว่า ทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไป ปักใจลงไปในสิ่งนั้นอย่างลึกซึ้ง อย่างมุ่งมั่น อย่างจริงจัง และอย่างทุ่มเท ใครก็ตามที่ทำงาน ด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้น คนนั้นจะประสบความสำเร็จ ๔) วิมังสา คือวินิจฉัยวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ พัฒนานั่นเอง เมื่อเราทำงานอะไรก็ตาม ให้พินิจพิเคราะห์ สร้างสรรค์พัฒนา พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างของนักวิจัยชั้นยอดของโลกพระองค์ทรงสามารถสร้างปัญญาขึ้นมาใหม่จากเหตุการณ์ที่คนทั้งหลายมองไม่เห็นว่าเป็นทางมาของปัญญาได้อย่างไร หากเราดูจากพุทธประวัติได้ก็จะพบว่า สาเหตุที่ทำให้พระพุทธเจ้าแต่เมื่อยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช ก็เป็นเพราะว่าพระองค์ทรงรู้จักใช้ปัญญาในเชิงสร้างสรรค์อันได้แก่การรู้จักคิดเชิงวิเคราะห์^{๓๕}

บุญมี แทนแก้วและคณะ ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมอันเป็นทางแห่งความสำเร็จปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เรียกว่า “อิทธิบาท” มี ๔ อย่าง คือ

๑. ฉันทะ พอใจในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ เพียรประกอบในสิ่งนั้น
๓. จิตตะ เอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ

^{๓๓} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ภิรมโม) , **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๓.

^{๓๔} พระมหานรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ, **พระอภิธรรมปิฎก ๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๐ – ๒๒๑.

^{๓๕} ว.วชิรเมธี, **คนสาราญ งานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์ ๒๕๕๑), หน้า ๙๒.

๔. วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น^{๓๖}

ปัญญา ใช้บางยาง ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ ว่าเป็น ๒ นัย คือ นัยแห่งพระสูตรและนัยแห่งพระอภิธรรมจะแสดงหนักไปทางโลกุตตระ ในที่นี้เป็นารแสดงตามนัยแห่งพระสูตร ความหมายของอิทธิบาท มีดังนี้ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า **ฉันทะ** ความปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุทธสาหะ ความอดทน ความเข้มแข็ง ความหมั่นความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคอง ธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า **วิริยะ** จิต มโน มานัส มโน วิญญูณธาตุ นี้เรียกว่า **จิต** ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ นี้เรียกว่า **วิมังสา**^{๓๗}

ปิ่น มุกกันต์ ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท หมายถึง อิทธิ แปลว่า ทางปฏิบัติ รวมกันเข้าเป็นศัพท์เดียว อิทธิบาท แปลว่า ทางปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดฤทธิ์ ฤทธิ์ของคนสามัญคือการทำงานให้สำเร็จ สมประสงค์ เพราะฉะนั้นอิทธิบาทจึงแปลว่า คุณเครื่องสำเร็จความประสงค์ หรืออีกอย่างคือ ปฏิบัติแห่งความสำเร็จ^{๓๘}

สนอง วรอุไร ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือ สูตรสำเร็จของชีวิต ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า จิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย จิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จได้ด้วยจิต เพราะฉะนั้น ความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจ ไม่ว่าจะต้องการอะไรหากเราตั้งใจกำหนดจิตไว้มั่นคง ทุกสิ่งจะสำเร็จได้ตั้งใจ และอิทธิบาท ๔ ให้ถึงขั้น คือ ทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจรักด้วยความพากเพียร ด้วยใจจดจ่อ และใช้ปัญญาไต่สวนอย่างสม่ำเสมอ แล้วความสำเร็จจะไม่หนีไปไหน^{๓๙}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือ คุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ ๔ อย่าง ด้วยกัน ได้แก่ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ ความเพียร ๓. จิตตะ เอาใจฝึกฝน

^{๓๖} บุญมี แทนแก้วและคณะ, พุทธศาสน์ - ปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๔.

^{๓๗} ปัญญา ใช้บางยาง, ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๕๐.

^{๓๘} ปิ่น มุกกันต์, แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๖.

^{๓๙} สนอง วรอุไร, ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๙๗.

๔. วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน แล้วแสดงความต่างกัน เพียงฝ่ายพระอภิธรรมเจริญโลกุตตรธรรม ประกอบด้วยอิทธิบาท^{๔๐}

อัครเมธี สิริวราณนธ์ ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือ มงคลสูตรข้อนี้ พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่าให้ประสบผลสำเร็จ แม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้าง ก็ให้ยึดหลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เพื่อบอกทางแห่งความสำเร็จในชีวิตเกี่ยวกับการงาน เมื่อจะทำงานใดๆ ให้ประสบผลสำเร็จ แม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา^{๔๑}

จากความหมายของหลักอิทธิบาท ๔ พอสรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จเป็นบันไดแห่งความสุขและความสำเร็จ คนเราเมื่อมีความรัก ความพอใจ ขยันหมั่นเพียรความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอการทำงานย่อมมีประสิทธิภาพและคนทำงานก็ย่อมมีความสุข ซึ่งการทำงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษานั้นต้องอาศัยความเพียรพยายามอย่างยิ่งถึงจะสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่ว่าไว้ได้ เมื่อยึดหลักของอิทธิบาท ๔ แล้วก็จะเป็นหลักของความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืน

๒.๑.๓ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

๑) ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกกลงไปในทางธรรมว่า ความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ใฝ่ใชมั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต

ถ้าสามารถปลูกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้น ไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย

^{๔๐} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๗๖.

^{๔๑} อัครเมธี สิริวราณนธ์, เปิดโอกาสให้ชีวิตให้ได้รับสิ่งอันเป็นมงคล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อุทยานความรู้, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓.

จิตใจก็มุ่งแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ชาน ไม่ส่าย ฉันทสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมกับปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

๒. วิริยะ แปลว่า ความอาหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลาเท่านี้เท่านี้เดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียร เท่ากับมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

๓. จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิด เรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ชลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวัน ลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมนำไปให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิ พร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

๔. วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่านไม่ออกแวก และมีกำลัง เรียกว่าวิมังสาสมาธิ ซึ่งจะมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ^{๔๒}

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔๒ - ๘๔๔.

พิฑูร มลิวัดย์ ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ได้แก่

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อง่ายในกิจที่ทำ (เต็มใจ)

๒. วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (แข็งใจ)

๓. จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ไม่วางธุระ คือ เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าถึง)

๔. วิมังสา ความหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ)^{๔๓}

วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสถียรพงษ์ วรรณปก กล่าวว่า องค์ประกอบของ อิทธิบาท ๔ ได้แก่

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

๒. วิริยะ คือ ความเพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น

๓. จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น

๔. วิมังสา คือ การหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น^{๔๔}

วิเชียร ชาบุตรบุญชริก กล่าวว่า องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจ ความยินดี หรือความเต็มใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๒. วิริยะ ความพยายาม ความเพียรหรือความกล้าที่จะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้การกระทำนั้นๆ โดยไม่มีคำว่าท้อแท้หรือเบื่อง่าย

๓. จิตตะ ความสนใจ เอาใจใส่ หรือตั้งใจในการกระทำนั้นๆ อย่างจริงจัง โดยไม่ใส่ใจถึงปัญหาอุปสรรคอันจะเป็นเหตุให้เสียกำลังใจ

๔. วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบข้อดีข้อเสียข้อบกพร่องตลอดจนปัญหาอุปสรรคและวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผลว่าผลที่ปรากฏนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร มิใช่ขยันอย่างโง่^{๔๕}

^{๔๓} พิฑูร มลิวัดย์, **แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๔๔} วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก, **หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๔), หน้า ๘๙.

^{๔๕} วิเชียร ชาบุตรบุญชริก, **พุทธศาสน์**, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๖.

แสงอรุณ โปร่งธนะ ได้กล่าวว่า อิทธิบาท หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการนั้นๆ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี ๔ ข้อ คือ

๑. ฉันทะ มีใจรัก คือพอใจจะทำสิ่งนั้นและ ทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

๒. วิริยะ พากเพียรทำ คือ ขยันหมั่นประกอบหมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดย

๓. จิตตะ เอาใจฝึกฝฝ คือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ

๔. วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตรองหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลย บกพร่อง ขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง^{๔๖}

จากองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ดังกล่าวผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จตามประสงค์ โดยหวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท มี ๔ ประการ คือ ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) วิริยะ (ความเพียรประกอบสิ่งนั้น) จิตตะ (ความเอาใจฝึกฝฝ) วิมังสา (การหมั่นตรองพิจารณาเหตุผล) ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้เหมาะสมเป็นอย่างมาก ในการยึดถึงเป็นหลักในการประกันคุณภาพการศึกษา เพราะเมื่อนำไปเป็นหลักยึดถือแล้วย่อมจะส่งผลให้เกิดผลดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างดี

๒.๑.๔ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า จุดประสงค์เพื่อจะใช้หลักการและแนวคิดให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาทที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ที่ได้ทรงตรัสไว้ใน “พระไตรปิฎก” สำหรับถือเป็นข้อปฏิบัติหรือเป็นแนวทางให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารอีกมากมายไม่ว่าจะเป็นเอกสารในการปฏิบัติธรรมก็ดี เอกสารในการศึกษาเล่าเรียนหรือแม้จะเป็นเอกสารประกอบการปฏิบัติงานก็ดี เมื่อต้องการสมาธิเพื่อที่จะส่งผลให้กิจกรรมที่กระทำนั้นดำเนินไปอย่างเรียบร้อยได้ผลดี พึงควรปลูกเกล้าและชักจูงอิทธิบาท ๔ อย่างนี้ ถือปฏิบัติให้เกิดเป็นองค์ธรรมเด่นนำขึ้น หากปฏิบัติได้อย่างดีแล้ว สมาธิ ปัญญา ความสุข ความสบายใจ และการทำงานก็จะบังเกิดผลขึ้นทันที

^{๔๖}แสงอรุณ โปร่งธนะ, พุทธศาสน์, (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการ สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๒๘-๒๒๙.

จากแนวคิดเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า หลักอิทธิบาท ๔ จากพระไตรปิฎก ที่เกี่ยวกับ หลักอิทธิบาท ๔ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

๑. ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับฉันทะ ที่เรียกว่า ฉันทสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาท อันประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไร

ถ้าภิกษุทำฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิต สมานี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม บรรเทาความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อป้องกัน บำปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม บรรเทาความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ทำฉันทะให้เกิดพยายามบรรเทาความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม บรรเทาความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ความไม่สาบสูญ ความไพบุลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวะธรรมเหล่านี้ เรียกว่า ปธานสังขาร ฉันทสมาธิและ ปธานสังขารดังกล่าวมานี้ประมวलय ๒ อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนั้นว่า ฉันทสมาธิ ปธานสังขารด้วยประการฉะนี้^{๔๗}

ในบทเหล่านั้น ฉันทะ เป็นไฉน ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ สมาธิ เป็นไฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบสมาธิในทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิปธานสังขารเป็นไฉน การบรรเทาความเพียรทางใจ ความขมก้มเข้มน ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุทธาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอยความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยในทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ อันใดนี้เรียกว่า ปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดีเข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบแล้วด้วยฉันทะ สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๔๘}

^{๔๗} ปิ่น มุฑกันต์, แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักรธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒๘.

^{๔๘} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๗/๒๕๔.

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความสำเร็จ
 ความสำเร็จอีก ความสำเร็จ ความถึง ความสำเร็จด้วยดี ความสำเร็จด้วยดี ความสำเร็จ
 คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญาณชั้น ของบุคคลผู้บรรลุธรรม
 เหล่านี้ คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้นด้วยเหตุนี้ จึง
 เรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๔๙}

๒. วิริยะ (ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับวิริยะ ที่เรียกว่า วิริยสมาธิปธานสังขาร
 ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำความ
 เพียรให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิตสมาธินี้ เรียกว่า วิริยสมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้
 เกิด พยายาม บรรเทาความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่
 เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น
 ให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม บรรเทาความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรง
 อยู่ ความไม่สาบสูญ ความภยโยยิ่งความไพบูลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้น
 แล้ว สภาวธรรมเหล่านี้ เรียกว่า ปธานสังขาร

วิริยสมาธิและปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกันย่อม
 ถึงซึ่งอันนี้ว่า วิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๕๐}

ในบทเหล่านั้น วิริยะ เป็นไฉน

การบรรเทาความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า วิริยะสมาธิ เป็นไฉน
 ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต
 ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทริย สมาธิพละ สัมมาสมาธิอันใด นี้
 เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน

การบรรเทาความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า ปธานสังขาร
 ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้ว ด้วยวิริยะ สมาธิ และปธานสังขาร
 ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการ
 ฉะนี้^{๕๑}

^{๔๙} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๘/๒๙๕.

^{๕๐} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๙/๒๙๕.

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ
 การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้องความกระทำ
 ให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของบุคคลผู้
 บรรลุธรรมเหล่านั้น

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุอัน จึง
 เรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๕๒}

๓. จิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับจิตตะ ที่เรียกว่า จิตตสมาธิปธานสังขาร
 ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร เป็นอย่างไร

ถ้าภิกษุทำจิตให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิต สมาธินี้ เรียกว่าจิตตสมาธิ
 ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อป้องกันบาป
 อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้างกุศล
 ธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวณความเพียรประคองจิตไว้ ทำความ
 เพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภยโยยยิ่ง ความไพบุลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่ง
 กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวธรรมเหล่านี้ เรียกว่าปธานสังขาร

จิตตสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้น เข้าเป็นอันเดียวกัน
 ย่อมถึงซึ่งอันนั้นว่า จิตตสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๕๓}

ในบทเหล่านั้น จิต เป็นไฉน

จิต มโน มานัส ฯลฯ มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน อันใด นี้เรียกว่า จิต

สมาธิ เป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน การปรรวณความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใดนี้เรียกว่า
 ปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้ว ด้วยจิต สมาธิ และปธานสังขารดังกล่าวมานี้
 ด้วยเหตุอัน จึงเรียกว่าประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๕๔}

^{๕๑} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๐/๒๙๖.

^{๕๒} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๑/๒๙๗.

^{๕๓} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๒/๒๙๗.

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความได้
ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้งาม ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญานชั้น ของบุคคลผู้บรรลุ
ธรรมเหล่านั้น

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึง
เรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๕๕}

๔. วิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับวิมังสา ที่เรียกว่า วิมังสาสมาธิปธาน
สังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร เป็นอย่างไร

ถ้าภิกษุทำปัญญาให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิตสมาธินี้เรียกว่า วิมังสา
สมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม พิจารณาความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อป้องกัน
บาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้าง
กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม พิจารณาความเพียร ประคองจิตไว้ ทำ
ความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภยโยยยิ่งความไพบุลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์
แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวธรรมเหล่านี้ เรียกว่า ปธานสังขาร

วิมังสาสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน
ย่อมถึงซึ่งอันนั้นว่า วิมังสาสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๕๖}

ในบทเหล่านั้น วิมังสา เป็นโฉน

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ อันใดนี้เรียกว่า วิมังสา
สมาธิ เป็นโฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นโฉน

การพิจารณาความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่าปธานสังขารภิกษุ เป็นผู้
เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้วด้วยวิมังสา สมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้ จึง
เรียกว่า ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๕๗}

^{๕๔} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๓/๒๙๗.

^{๕๕} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๔/๒๙๘.

^{๕๖} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๕/๒๙๘.

^{๕๗} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๖/๒๙๘.

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความสำเร็จ
ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของบุคคลผู้
บรรลุธรรมเหล่านั้น

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึง
เรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๕๘}

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติการเจริญหรือการปฏิบัติ อิทธิบาท ๔ ประการ
คือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร^{๕๙} หมายถึงสมาธิที่เกิดจากฉันทะและความ
เพียรที่มุ่งมั่น เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิริยสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิริยะและ
ความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย จิตตสมาธิปธาน สังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจาก
จิตตะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปธานสังขาร หมายถึง
สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้นอิทธิบาท ๔ มีองค์ประกอบ ดังนี้
ฉันทะ^{๖๐} หมายถึง สร้างความพอใจในกุศลคือ ความประสงค์จะทำยิ่งขึ้น ความพึงพอใจ ความใคร่เพื่อ
จะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรมฉันทสมาธิ^{๖๑} หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ วิริยะ หมายถึง
การปรารถนาความเพียรทางใจสัมมาวายามะ จิต หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน และ
ปธานสังขาร หมายถึง ความเพียรที่มุ่งมั่น (ปธาน) ปรารถนาความเพียร ปรคองจิต ความขะมักเขม้น^{๖๒}
ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอุตสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไป
อย่างไม่ทอดถอย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยะพละ
สัมมาวายามะ วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิสมาธิ
หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต
ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว)

สัมมปธาน ๔ คือ ปัจจัยสำคัญที่จะสร้างสรรค์ให้สัมฤทธิ์ผล อันประกอบด้วย (๑) สังวร
ปธาน เพียรป้องกัน หรือ เพียรระวังอกุศลที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิด (๒) ปหานปธาน เพียรละหรือ เพียร
กำจัดอกุศลที่เกิดแล้วให้ลดและหมดไป (๓) ภาวนापธาน เพียรเจริญ หรือ สร้างกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิด

^{๕๘} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๗/๒๙๙.

^{๕๙} อัง.เอกก.(ไทย) ๑/๓๙๘/๔๔๕.

^{๖๐} ม.ม.(ไทย) ๑๒/๒๔๗/๑๗๗.

^{๖๑} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

^{๖๒} อัง.ปญจก.(ไทย) ๓/๖๗-๗๐/๓๓.

(๔) อนุรักษนาปธาน เพียรอนุรักษหรือเพียรรักษาและส่งเสริมกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้อยู่ตลอดไป การเจริญสัมมัตตปธาน ๔ พระภิกษุในศาสนานี้จึงได้บรรลุที่สุดแห่งภิญญาและอภิญญาบารมีอยู่^{๖๓}

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่าหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก หมายถึง การศึกษาหลักอิทธิบาท ๔ ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณเพื่อประยุกต์ใช้ในปัจจุบันพระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงกระบวนการทางหลักอิทธิบาท ๔ ไว้มากมาย ถือเป็นคำสอนที่ไม่ล้าสมัย สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์กับหลักการประกันคุณภาพการศึกษาได้อย่างดีเยี่ยม

๒.๑.๕ ประโยชน์ของหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จ และเป็นแรงเสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์^{๖๔} ได้กล่าวถึงประโยชน์ของอิทธิบาท ๔ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑. ประโยชน์ของฉันทะ คือ เป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่องานไม่ท้อแท้ มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีตนรัก ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยากก็กลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจด ไม่ก้าวหน้า

๒. ประโยชน์ของวิริยะ คือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง ถ้าขาดวิริยะจะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาแต่ที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้า มีแต่งงานค้างกลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

๓. ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันท่วงที ถ้าขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้โดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้ไขแล้ว

๔. ประโยชน์ของวิมังสา คือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดๆ ถูกๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลาและทำให้โง่เขลา

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่าประโยชน์ของหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การมีหลักธรรมไว้คอยยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อให้เกิดความรัก ความพอใจ ความขยัน อดทน ความตั้งมั่น มีใจจดจ่อ และความไตร่ตรองในงานที่ปฏิบัติเป็นหลักธรรมที่เอื้อ

^{๖๓} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๔๖๒.

^{๖๔} วิเชียร พากเพียร, การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑), หน้า ๑๔๘-๑๕๐.

ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานโดยตรง สามารถวัดระดับความสำเร็จในงานได้อย่างแม่นยำ หากนำปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาตามกรอบหลักอิทธิบาท ๔ ได้ครบถ้วนก็ถือได้ว่าผลงานที่ได้รับนั้นประสบความสำเร็จ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นระบบที่สร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด และสังคมต้องการ กระทรวงศึกษาธิการได้มีการกระจายบทบาทการจัดการศึกษา ให้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานรับผิดชอบจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่เชื่อมั่น และพอใจของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ดังนั้นหน่วยงานทุกหน่วยงานต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินงานตามแผน และตรวจสอบผลการดำเนินงานตามภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ให้ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินงานกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชนและสังคม โดยรวมว่ามีการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด^{๖๕}

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใดๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้แล้วจะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

คุณลักษณะที่พึงประสงค์มี ๓ ประการ คือ

๑. มีความเป็นคนไทยที่เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี
๒. มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่เหมาะสมกับการเป็นนักเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนา
๓. มีคุณธรรมและจริยธรรม

^{๖๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๔), แนวทางการประกันคุณภาพภายในศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

การประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา จะมีประสิทธิผล ต่อเมื่อได้มีการ ประเมินผลการดำเนินงานตามภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการทบทวน และติดตามกระบวนการดำเนินการโดยใกล้ชิด ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพนั้น การ ดำเนินการจะยึดหลักการของการให้เสรีภาพ ทางวิชาการ (Academic Freedom) และควมมีอิสระ ในการกำหนดแนวทางในการบริหารและดำเนินการของสถาบัน (Institutional Autonomy) เพื่อ ความมีคุณภาพภายในสถาบันอย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพร้อมที่จะรับการ ตรวจสอบจากภายนอก อย่างไรก็ตามเชื่อว่าระบบการประกันคุณภาพที่ได้กำหนดขึ้น จะเป็นไปตาม หลักการที่ว่า หากสถาบันอุดมศึกษาสามารถควบคุมองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตบัณฑิตให้ เป็นไปอย่างมีคุณภาพพร้อมทั้งมีระบบของ การตรวจสอบและประเมินจากภายนอกแล้ว คุณภาพของ บัณฑิตก็จะดีด้วย^{๒๖}

ชาคริต ชื่นชม ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

๑. มาตรฐานคุณภาพ (Quality Standards) โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดทำมาตรฐาน ของผลผลิต หรือที่เรียกว่า “มาตรฐานคุณภาพนักเรียน” โดยใช้ข้อมูลหลักสูตรความต้องการของ สังคม ให้ครอบคลุมลักษณะที่สำคัญ มีตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานชี้วัดครอบคลุม และแบ่งเป็นระดับ ต่างๆ เพื่อเป็นเป้าหมายร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง

๒. มาตรฐานการควบคุม (Quality Control) โรงเรียนหรือสถานศึกษาวางแผนจัดการ บริหารการภายในเป็นระบบชัดเจนเพื่อเป็นวิธีทางนำไปสู่มาตรฐานที่ต้องการ ซึ่งสะท้อนถึงการจ้ด องค์กร การจัดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากร การจัดปัจจัยเครื่องอำนวยความสะดวกในด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์ การวางแผนปฏิบัติการ การวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การติดตาม กำกับ นิเทศ ประเมินผลการปฏิบัติงาน มาตรฐานการควบคุมคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สิ่งที่โรงเรียน จะต้องดำเนินการสร้างขึ้น คือ

๒.๑ การกำหนดมาตรฐานด้านกระบวนการ คือมาตรฐานการจัดการของโรงเรียน มาตรฐานการเรียนการสอนของครู และมาตรฐานด้านปัจจัย

๒.๒ การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ (Strategy Plan) การจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพนักเรียนที่กำหนดเป็นเป้าหมาย ซึ่งเป็นแผนระยะ ๓ - ๕ ปี ตามเงื่อนไขระยะเวลาที่จะรับประกันคุณภาพกับผู้บริหารและจัดทำเป็นแผนพัฒนาการศึกษารายปี

^{๒๖}นางเพ็ญพรรณ ปิยามย์, *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษากิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี ปีการศึกษา ๒๕๕๔*, หน้า ๑๔.

๒.๓ บริหารจัดการศึกษาและจัดการเรียนการสอนเป็นแผนพัฒนาการศึกษารายปีที่กำหนด

๓. ระบบการประเมินคุณภาพโตนสถานศึกษาเอง (Quality Assessment) โรงเรียนหรือสถานศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลเส้นฐาน (Baseline Data) ของคุณลักษณะผู้เรียนและผู้ประเมินต่อเนื่องเพื่อพิจารณาความก้าวหน้าของผลผลิต ซึ่งนำเป็นข้อมูลป้อนกลับสู่การรายงานที่ชัดเจนถึงเป็นข้อมูลสะสมส่วนบุคคลของผู้เรียน (Portfolio or Back Folder)

๔. ระบบตรวจสอบคุณภาพโดยองค์กรภายนอก (Quality Auditing) เป็นกลไกที่เร่งเร้าเสริมการบริหารจัดการของโรงเรียนซึ่งอาจพิจารณาเอกสารโครงการแผนงาน รายงานอาจจัดคณะเยี่ยมเยือนเพื่อหาข้อมูลเสริมบางจุด (On the Spot Check) เพื่อให้การรับรองว่าโรงเรียนหรือสถานศึกษา มีการวางแผน มีการจัดการ มีการปฏิบัติงาน และมีผลผลิตตรงกับเกณฑ์มาตรฐาน และเพื่อเร่งเร้า ซึ่งนำสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐาน ๑ – ๓ ปี เมื่อดำเนินการได้สำเร็จครบถ้วนเป็นที่น่าพอใจ ก็อาจเว้นช่วง ๓ – ๕ ปี ก่อนจะมีการติดตาม ประเมินตรวจสอบใหม่อีกครั้งหนึ่ง^{๖๗}

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ ตามมาตรา ๔๗ ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ตามมาตรา ๔๘ ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก ตามมาตรา ๔๙ ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการ และแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ตามมาตรา ๕๐ ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือใน

^{๖๗} ชาคริต ชมชื่น, แนวคิดเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา : การประกันคุณภาพการเรียนการสอน (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ดารารวณ, ๒๕๔๓). หน้า ๖ – ๙.

การจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจสถานศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักดังกล่าวรับรองที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น ตามมาตรา ๕๑* ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกสถานศึกษาใดไม่ได้มาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะ การปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไข ภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการดังกล่าว ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา หรือคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อดำเนินการให้มีการรับรองปรับปรุงแก้ไข^{๖๘}

๒.๒.๒ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

เนื่องจากการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของอุดมศึกษาเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งเพื่อความอยู่รอด การพัฒนา และความสามารถในการแข่งขันทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของประเทศ เครื่องมือสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นอย่างต่อเนื่องก็คือ การประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งต้องครอบคลุมทั้งการประเมินคุณภาพภายนอก สถาบันอุดมศึกษา และการประกันคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษาการประเมินคุณภาพภายนอก มีหลักการสำคัญ ๕ ประการ ดังต่อไปนี้

- ๑) เป็นการประเมินเพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่อง การ ตัดสิน การจับผิด หรือการให้คุณ - ให้โทษ
- ๒) ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง (Evidence - base) และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability)
- ๓) มุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมและประสานงานในลักษณะกัลยาณมิตรมากกว่าการกำกับควบคุม
- ๔) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพและการพัฒนาการจัดการศึกษาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

^{๖๘} สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, หน้า ๒๙ - ๓๑.

๕) มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการศึกษาของชาติตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยให้ออกภาพเชิงนโยบาย แต่ยังคงมีความหลากหลายในทางปฏิบัติที่สถาบันสามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มตามศักยภาพของสถาบันและผู้เรียน

แนวทางในการประเมินภายใน

- ๑) การประเมินภายในเริ่มด้วยการศึกษาตนเองของมหาวิทยาลัย / คณะ / วิทยาลัยที่รับผิดชอบ
- ๒) ประเมินตามภารกิจหลักทั้ง 4 ประการ ของมหาวิทยาลัย / คณะ / วิทยาลัย
- ๓) ผู้บริหาร / คณาจารย์ และนักศึกษา มีส่วนร่วมในการประเมิน
- ๔) ประเมินเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น^{๖๙}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่ได้มีการพัฒนาอยู่ในขณะนี้ มีแนวคิดและส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีการดำเนินงาน ๓ ขั้นตอนดังนี้

๑. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
๒. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
๓. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายใน เพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะๆ ตามที่กำหนดโดยส่วนงานต้นสังกัดเพื่อให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นการเตรียมความ

---

^{๖๙} สำนักงานการประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, [ออนไลน์] , แหล่งที่มา : http://www.qa.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=41&limit=1&limitstart=2 วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๖.

พร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นองค์กรมหาชน^{๗๐}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานয়กรัฐมนตรี กล่าวว่า

การประเมินผลภายใน (internal evaluation) คือกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่กระโดยบุคลากรในหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด ถือเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของตนเอง (Self-evaluation) และควรทำเป็นกิจกรรมหนึ่งในขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ลักษณะสำคัญของการประเมินผลภายในของสถานศึกษา คือสถานศึกษาประเมินตนเองอย่างต่อเนื่องให้ได้ข้อมูลที่นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และพร้อมที่จะได้รับตรวจสอบจากการประเมินภายนอกอีกด้วย การประเมินผลภายในเกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อการตัดสินใจ

การประเมินภายนอก (external evaluation) คือ กระบวนการตรวจสอบคุณภาพการดำเนินงานของหน่วยงานซึ่งกระทำโดยกลุ่มบุคคลที่เป็นนักประเมินโดยอาชีพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าของหน่วยงาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงานและนำไปสู่การรับรองคุณภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่าได้มาตรฐานหรือไม่

การตรวจสอบ (auditing) เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่ตกลงกันและยอมรับกันหรือไม่ ถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของการประเมินภายนอก การตรวจสอบแบ่งเป็นการตรวจสอบภายใน (internal auditing) ซึ่งดำเนินการโดยบุคลากรในหน่วยงาน และการตรวจสอบภายนอก (external auditing) ซึ่งดำเนินการโดยบุคคลภายนอก

การประเมินความต้องการจำเป็น (needs assessment) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่ายังมีจุดใดบ้างที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการบรรลุผล ทำให้สามารถวางแผนการดำเนินงานได้สอดคล้องและสนองความต้องการของหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้อง เป็นการประเมินเพื่อนำผลไปใช้ในการวางแผนปฏิบัติหรือดำเนินโครงการใดๆ

การประเมินปัจจัยเข้า (input evaluation) เป็นการประเมินตัวป้อนที่ใช้ในการดำเนินงาน เช่นบุคลากร สถานที่ งบประมาณ ซึ่งทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินงานและเป็นการเตรียมความพร้อมของปัจจัยต่างๆ สำหรับการดำเนินงานต่อไป

^{๗๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๔), แนวทางการประกันคุณภาพภายในศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๗ - ๘.

การประเมินกระบวนการ (process evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในการทำงาน ทำให้มีข้อมูลที่จะช่วยในการปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายดียิ่งขึ้นก่อนที่การดำเนินงานจะสิ้นสุด

การประเมินผลผลิต (product evaluation) เป็นการประเมินผลสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังการดำเนินงาน สิ้นสุดว่าบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

การประเมินผลกระทบ (impact evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นภายหลังการดำเนินงานซึ่งอาจไม่ได้คาดหมายมาก่อนและเป็นไปทั้งผลทางบวกและทางลบ^{๗๑}

หลักเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน

หลักเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายในที่ระบุในกฎกระทรวงให้ พิจารณาจากประเด็นต่อไปนี้

- ๑) ระบบการประกันคุณภาพภายในของคณะวิชาและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด
- ๒) ผลการปฏิบัติงานของคณะวิชาและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพภายในที่กำหนดไว้
- ๓) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาตามตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษา

คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กำหนดวิธีการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในดังนี้^{๗๒}

หลักการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

- ๑) คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรของมหาวิทยาลัย ต้องรับผิดชอบร่วมกันในการประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒
- ๒) มีการประสานแผนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของส่วนงานกับมหาวิทยาลัย

^{๗๑} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, การวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในของสถานศึกษา, (บริษัทพิมพ์ดี : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑ - ๒๓.

^{๗๒} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐ - ๒๓.

๓) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนในปริมาณที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษา

๔) กำหนดผลจากการประกันคุณภาพการศึกษา สามารถบ่งชี้คุณภาพของบัณฑิต คณาจารย์ การบริการที่เชื่อถือได้ มีคุณค่า และเป็นที่ยศรัทธาของสังคม

๕) กลไกการประกันคุณภาพภายในระดับคณะ วิทยาเขต สถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย ภาควิชา และส่วนงานระดับกอง เป็นตัวป้อนที่นำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

๖) ผู้บริหารต้องมีข้อมูล และผลการประเมินคุณภาพภายในสำหรับส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ เกิดการพัฒนาคุณภาพ

๗) มีเอกสารสนับสนุนการประเมินคุณภาพการศึกษา ทั้งที่เป็นคู่มือการประกันคุณภาพ การศึกษา และแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรของมหาวิทยาลัย

กระบวนการการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน

การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เป็นกลไกของการปฏิบัติกิจกรรมที่เน้นคุณภาพของ ผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม ในการดำเนินงานกำหนดกระบวนการเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ กำหนดแนวทางควบคุมคุณภาพ

(๑) กำหนดองค์ประกอบคุณภาพ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับ มหาวิทยาลัย

(๒) กำหนดองค์ประกอบคุณภาพ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้ ตามภารกิจ หลักของส่วนงานระดับคณะ วิทยาเขต สถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย ภาควิชา และส่วนงานระดับกอง

ขั้นตอนที่ ๒ พัฒนาระบบงานของมหาวิทยาลัย

(๑) กำหนดพันธกิจ ปรัชญา วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย

(๒) กำหนดนโยบาย

(๓) จัดทำแผน

(๔) กำหนดกรอบภาระงาน

(๕) ประเมินตามกรอบภาระงาน

ขั้นตอนที่ ๓ ระบบเอกสาร

(๑) คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา เป็นเอกสารที่ระบุ นโยบายและแนวทางในการดำเนินการประกันคุณภาพของส่วนงาน รวมทั้งรายละเอียดของโครงสร้าง

การบริหารงาน และความรับผิดชอบกำกับภารกิจหลัก องค์กรประกอบต่าง ๆ ของส่วนงานเป็นลายลักษณ์อักษร เนื้อหาในคู่มืออาจจะประกอบด้วย

- ความเป็นมาและโครงสร้างการบริหารภายในส่วนงาน นโยบายต่าง ๆ
- กระบวนการประกันคุณภาพภายในของส่วนงาน
- รายละเอียดในการดำเนินการกำกับแต่ละมาตรฐานในระบบประกันคุณภาพของส่วนงาน
- กลไกการตรวจสอบภายในของส่วนงาน
- ตัวบ่งชี้ภายในของส่วนงาน

ส่วนงานอาจจะอาศัยคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาเล่มนี้ เป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือการประกันคุณภาพภายในของตนเองได้

(๒) รายงานการประเมินตนเอง (SAR) เป็นเอกสารที่รายงานผลการประเมินตนเองของส่วนงาน ซึ่งเป็นเอกสารที่แสดงถึงผลการดำเนินการประกันคุณภาพของส่วนงาน เนื้อหาในรายงานการประเมินตนเองประกอบด้วย

- แผนงานกำกับภารกิจหลักและโครงการตามที่กำหนดไว้ในวงจรการจัดกระบวนการประเมินคุณภาพภายใน
- ผลการดำเนินงานในภารกิจหลักและข้อมูลสถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผลผลิต เป้าหมาย การให้บริการ งบประมาณ จำนวนบุคลากร กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เป็นต้น ที่ส่วนงานดำเนินการในแต่ละปีการศึกษา
- ผลการตรวจสอบและประเมินตนเองตามตัวบ่งชี้ภายในของส่วนงาน
- การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองในแต่ละองค์ประกอบ

ส่วนงานจะต้องรวบรวมเอกสาร ระเบียบ คำสั่ง หรือข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพของส่วนงานเป็นรูปเล่มไว้ประจำส่วนงานของตน และต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนการรับการตรวจสอบ จากคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในมหาวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ ๔ การตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน การตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน แบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ คณะ สำนัก สถาบัน วิทยาเขต วิทยาลัย ภาควิชา ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบ การตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับนี้ เกิดขึ้นที่คณะ สำนัก สถาบัน วิทยาเขต วิทยาลัย ภาควิชา ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือคณะกรรมการที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้งขึ้น ผลการตรวจสอบจะเป็นข้อมูลในการรายงานจัดทำรายงาน การประเมินตนเองระดับคณะ สำนัก สถาบัน วิทยาเขต วิทยาลัย ภาควิชา ห้องเรียน

หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบ และเตรียมพร้อมเพื่อรับการตรวจสอบและประเมินจากคณะกรรมการระดับมหาวิทยาลัย

ระดับที่ ๒ มหาวิทยาลัย การตรวจสอบระดับนี้ดำเนินการโดยคณะกรรมการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้งขึ้น เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย รายงานผลจากการตรวจสอบจะได้ประมวลเพื่อจัดทำสรุปเป็นภาพรวมเสนอผู้บริหาร เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัย และจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพภายในเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาต่อไป

จุดมุ่งหมายการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน เพื่อตรวจสอบและประเมินการดำเนินงานตามระบบและกลไกที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดขึ้น เพื่อให้ทราบสถานภาพที่แท้จริงอันจะนำไปสู่การกำหนด แนวทางและพัฒนาคุณภาพตามเกณฑ์และมาตรฐานที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง การประเมินคุณภาพที่มีประสิทธิภาพนั้น ทั้งผู้ประเมินและหน่วยงานที่รับการประเมิน จำเป็นต้องกำหนดบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยได้วางแผนจัดกระบวนการประเมินคุณภาพภายในให้เสร็จก่อนสิ้นปีการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา คุณภาพการศึกษา ดังนี้

๑) เพื่อให้สามารถนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาได้ทันในปีการศึกษาถัดไป และตั้งงบประมาณได้ทันก่อนเดือนตุลาคม

๒) เพื่อให้สามารถจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายในส่งให้สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาคุณภาพ PDCA คือ การวางแผน (Plan) การดำเนินงานและเก็บข้อมูล (Do) การประเมินคุณภาพ (Check) และการเสนอแนวทางปรับปรุง (Act) โดยมีรายละเอียดดังนี้

P = กิจกรรมข้อที่ ๑ เริ่มกระบวนการตั้งแต่ต้นปีการศึกษา โดยนำผลการประเมินปีก่อนหน้านี้มาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน

D = กิจกรรมข้อที่ ๒ ดำเนินงานและเก็บข้อมูลบันทึกผลการดำเนินงานตั้งแต่ต้นปีการศึกษา คือเดือนที่ ๑ - เดือนที่ ๑๒ ของปีการศึกษา (เดือนมิถุนายน - เดือนพฤษภาคมปีถัดไป)

C = กิจกรรมข้อที่ ๓-๖ ประเมินกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับคณะ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ สำนัก และสถาบัน ระหว่างเดือนมิถุนายน-สิงหาคม ของปีการศึกษาถัดไป

(สมศ. กำหนด ให้มีการเก็บข้อมูลในรอบปีการศึกษา ตั้งแต่เดือนมิถุนายน – พฤษภาคม ซึ่งเป็นรอบปีการศึกษา)

A = กิจกรรมข้อที่ ๗ วางแผนปรับปรุงและดำเนินการปรับปรุงตามผลการประเมิน คณะกรรมการ บริหารของมหาวิทยาลัย นำข้อเสนอแนะและผลการประเมินของคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษา ภายในมาวางแผนปรับปรุงการดำเนินงาน (รวมทั้งข้อเสนอแนะของสภามหาวิทยาลัย) ทำแผนกลยุทธ์ประจำปีและเสนอตั้งงบประมาณปีถัดไป หรือจัดทำโครงการพัฒนาและเสนอใช้งบประมาณกลางปีก็ได้

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๓.๑ ความหมายของการบริหาร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๒^{๗๓} ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารหมายถึง การปกครอง เช่น บริหารส่วนท้องถิ่น ดำเนินการจัดการ เช่น บริหารธุรกิจ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต)^{๗๔} ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารหมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น เมื่อว่าตามคานียามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้พระพุทธศาสนาอย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

วากเนอร์ และโฮลเลนเบค (Wagner & Hollenbeck)^{๗๕} ให้ความหมายของการบริหารจัดการว่าเป็นกระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การเป็นผู้นำและการควบคุม

โฮล (Holt)^{๗๖} กล่าวว่า การบริหาร เป็นศิลปะของการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งพร้อมด้วยกระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การเป็นผู้นำและการควบคุม

^{๗๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิชเคชั่นส์, ๒๕๕๖), หน้า ๖๐๙.

^{๗๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต ป.ธ.๙, Ph.D.), พุทธวิธีในการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๔๙), หน้า ๑.

^{๗๕} Wagner, J.A., &Hollenbeck, J.R. Management of organization behavior, (New Jersey : Prentice – Hall, 1995), P. 74.

^{๗๖} Holt, D.H. Management printciples and practices, (New Jersey : Prentice – Hall, 1993), P. 3.

จันทรานี สงวนนาม^{๗๗} สรุปว่า การบริหาร เป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง^{๗๘} กล่าวว่า การบริหาร คือ กระบวนการมีการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการและการควบคุม ซึ่งจะทำงานดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อยและกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเสมอ

วิโรจน์ สารรัตนะ^{๗๙} กล่าวว่า การบริหาร เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

พนัส หันนาคินทร์^{๘๐} สรุปว่า การบริหาร คือ กระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมีการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้นๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ

สมพงษ์ หันนาคินทร์^{๘๑} สรุปว่า การบริหาร คือการใช้ศาสตร์และศิลปะ นำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบตามกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ

จุลพล สวัสดิ์ยากร^{๘๒} สรุปว่า การบริหาร คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันทำงานเพื่อจุดประสงค์อย่างเดียวกัน

จากความหมายของการบริหารที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันของผู้บริหาร และสมาชิกในองค์กร โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

^{๗๗}จันทรานี สงวนนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

^{๗๘}ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๗๙}วิโรจน์ สารรัตนะ, **การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

^{๘๐}พนัส หันนาคินทร์, **ประสบการณ์ในงานบริหารบุคลากร**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๘๑}สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑.

^{๘๒}จุลพล สวัสดิ์ยากร, **หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

๒.๓.๒ ปัจจัยทางการบริหาร

การบริหารงานในทุกองค์การ ไม่ว่าจะขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ จำเป็นจะต้องมีปัจจัยขั้นพื้นฐาน หรือองค์ประกอบ หรือทรัพยากรทางการบริหาร โดยทั่วไปถือว่าปัจจัยที่สำคัญของการบริหารมีอยู่ ๔ ประการ ซึ่งรู้จักกันในนามของ ๔ M ดังที่ **จันทรานี สวงนาม**^{๘๓} ได้กล่าวว่า

๑. คน (Man) ได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ร่วมกันทำงาน
๒. เงิน (Money) ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ในการบริหารทุกๆ ส่วนขององค์การ
๓. วัสดุสิ่งของ (Materials) ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ
๔. การจัดการ (Management) ได้แก่ การบริหารงานองค์การของผู้บริหาร

ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการบริหารงาน เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องนำมาสู่กระบวนการของการบริหารงานในแต่ละองค์การ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้คือ ทั้ง ๔ ประการ จะต้องเกื้อหนุนหรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน แต่ถ้าจะพิจารณาในแต่ละประการแล้ว คน (Man) นับได้ว่าเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุด เพราะคนเป็นผู้ใช้หรือบริหารเงิน วัสดุสิ่งของ และการดำเนินงานทุกอย่างในองค์การ ดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ได้กล่าวไว้ว่า “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทุกอย่าง

เอ็ดวิน ฟลิปโป (Flippo)^{๘๔} ให้แนวคิดเกี่ยวกับ การบริหาร สรุปได้ว่า เป็นกระบวนการในการวางแผน การจัดองค์กรการปกครอง และการควบคุมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ **ฮาลพิน** ที่กล่าวไว้ว่า

ฮาลพิน (Halpin)^{๘๕} ให้แนวคิดเกี่ยวกับ การบริหาร สรุปได้ว่า เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นทางการศึกษา การอุตสาหกรรมหรือองค์กรของรัฐประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

(๑) งาน (Task) หมายถึง งานที่ต้องทำให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ องค์กรใดปราศจากงานหรือภารกิจที่ต้องกระทำแล้ว องค์กรนั้นก็ไม่มีคามจำเป็นหรือมีเหตุที่จะดำรงอยู่อีกต่อไป

^{๘๓}จันทรานี สวงนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘.

^{๘๔}Flippo, Edwin B, **Principle of Personnel Management**, (New York : Mc Graw-Hall Inc, 1970), p.1.

^{๘๕}Halpin, Andrew, **Theory and Research in Administration**, (New York : Mcmillan Company, 1966), p. 61.

(๒) องค์กรที่เป็นทางการ (Formal Organization) หมายถึง กลุ่มชนิดพิเศษเป็นกลุ่มสังคมที่ประกอบด้วยผู้นำและสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกขององค์กรต่างก็มีหน้าที่รับผิดชอบ มีบทบาทที่คาดหวังหรือที่กำหนดเอาไว้แตกต่างกันออกไป โดยสมาชิกทุกคนร่วมมือกันทำงานเพื่อวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน

(๓) กลุ่มผู้ร่วมงาน (Work Groups) หมายถึง บุคคลซึ่งถูกเลือกให้ดำรงตำแหน่งตามที่ระบุไว้ องค์กรหนึ่งอาจมีผู้ร่วมงานกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มก็ได้

(๔) ผู้นำ (Leaders) หมายถึง ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบต่อความสำเร็จขององค์กร ในองค์กรหนึ่งอาจจะมีผู้บริหารหลายระดับทำหน้าที่รับผิดชอบต่อความสำเร็จของกลุ่มย่อยในองค์กรก็ได้ ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างก็มีส่วนร่วมรับผิดชอบการทำงานเพื่อความสำเร็จขององค์กร

จากนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการในการดำเนินงานร่วมกันของผู้บริหารและสมาชิกในองค์กร โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยใช้กระบวนการ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) การควบคุม (Controlling) เป็นศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็น ผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติงานงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตัดสินใจเลือกแล้ว และดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างทีบุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งทำให้เกิดผลที่จะไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างสมบูรณ์ได้

สโตนเนอร์ (Stoner)^{๘๖} ให้แนวคิดเกี่ยวกับ การบริหาร สรุปได้ว่า เป็นกระบวนการวางแผน การจัดการ การแนะนำและควบคุม โดยการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดในองค์กร มุ่งใช้สิ่งดังกล่าวให้เกิดผลเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

บาร์นาร์ด (Barnard)^{๘๗} ให้แนวคิดเกี่ยวกับ การบริหาร สรุปได้ว่า การทำงานภายในองค์กร ซึ่งเป็นระบบของการร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมตั้งแต่สองคนขึ้นไป

^{๘๖}Stoner, James A.F. and Charle. **Wankel Management**, (3nd ed). (Philippines : Prentice-Hall, International, 1970), p. 8.

^{๘๗}Barnard, Chester I. **The Function of the Executive**. Cambridge, (Mass. : Harvard University Press, 1968), p.72.

เทอร์รี่ (Terry)^{๘๘} ให้แนวคิดเกี่ยวกับ การบริหาร สรุปได้ว่า กระบวนการวางแผน การจัดการ การจูงใจ และการควบคุมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยใช้ทรัพยากรมนุษย์และอื่นๆ ที่มีอยู่

ไซมอน (Simon)^{๘๙} ให้แนวคิดเกี่ยวกับ การบริหาร สรุปได้ว่า เป็นศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยผู้บริหารไม่ต้องเป็นผู้ปฏิบัติเพียงแต่ใช้ศิลปะทำให้ผู้ซึ่งปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตามจุดมุ่งหมายขององค์กร หรือเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก

๒.๓.๓ กระบวนการบริหาร

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๙๐} ได้กล่าวว่า หน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กรเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายใน

S คือ Staffing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

องรี ฟาโยล์ (Fayol)^{๙๑} (อ็องรี จันทรานี สงวนนาม) ผู้ที่ได้ชื่อว่า “เป็นบิดาแห่งการบริหารเชิงจัดการ” มีความเห็นว่า การบริหารเป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง และเป็นหลักการสากลที่สามารถ

^{๘๘}Terry, George R. *Principles of Management*, (Illinois : Richard D. Irwin, Inc, 1977), p.4.

^{๘๙}Simon, Herbert A, *Donald W. Smithburg and Victor A. Thomson*, *Public Administration*, (New York : Alfred A, Knopf, 1966), p. 1.

^{๙๐}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙, Ph.D.), *พุทธวิธีในการบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๔๙), หน้า ๔ - ๕.

^{๙๑}จันทรานี สงวนนาม, *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตพอยท์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๔ - ๓๕.

นำไปใช้กับการบริหารทุกประเภท ที่กล่าวถึงส่วนสำคัญพื้นฐานของการบริหารงานเรียกว่า The Elements of Management ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ๕ ประการ คือ

๑. การวางแผน (To plan)
๒. การจัดองค์กร (To Command)
๓. การบังคับบัญชา (To Command)
๔. การประสานงาน (To Coordinate)
๕. การควบคุมงาน (To Control)

ลูเธอร์ กุลิก และลัตเตล เออร์วิค (Luther Gulick and Lyndall Urwick)^{๑๒} (อ้างใน จันทรานี สงวนนาม) นักทฤษฎีการบริหารองค์การผู้ที่ได้ร่วมกันนำเอาความคิดของฟาโยล์มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการ ได้ขยายส่วนสำคัญพื้นฐานที่เรียกว่า The Elements of Management ๕ ประการของฟาโยล์ มาใช้ในการจัดการองค์การทางราชการ โดยขยายกิจกรรมทางการบริหารออกเป็น ๗ ประการ คือ

๑. Planning หมายถึง การวางแผนล่วงหน้าว่าองค์การจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
๒. Organizing หมายถึง การจัดองค์การ การกำหนดโครงสร้าง การแบ่งส่วนงานการจัดสายการบังคับบัญชา การกำหนดตำแหน่งหน้าที่
๓. Staffing หมายถึง การบริหารงานบุคคล ได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหาการพัฒนา การสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน การประเมินผลงาน การพิจารณาความดีความชอบการให้สวัสดิการ และการให้พ้นจากงาน
๔. Directing หมายถึง การอำนวยการ การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการและการควบคุมบังคับบัญชา
๕. Coordinating หมายถึง การประสานงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือ เพื่อดำเนินการไปสู่เป้าหมายเดียวกัน
๖. Reporting หมายถึง การรายงานการปฏิบัติงานขององค์การ เพื่อให้สมาชิกขององค์การทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน
๗. Budgeting หมายถึง การงบประมาณ การใช้จ่ายเงิน การควบคุมการใช้จ่าย และการตรวจสอบด้านการเงิน

---

^{๑๒} จันทรานี สงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕ - ๓๖.

กิจกรรมทั้ง ๗ ประการนี้ รวมเรียกว่า “POSDCORB” ที่กูลิคและเออร์วิค ถือว่าเป็นงานในหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การราชการโดยทั่วไป ซึ่งองค์การทางการบริหารการศึกษาก็ได้นำแนวความคิดนี้มาใช้กันอย่างแพร่หลาย

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

๒.๔.๑ ความหมายของการบริหารการศึกษา

ความหมายของการบริหารการศึกษา มีนักวิชาการได้เสนอความหมายไว้ต่างๆ ดังนี้

กัลยา วิลาวรรณ^{๙๓} ได้ให้ความหมายว่า การบริหารการศึกษาหมายถึง ความพยายามที่จะดำเนินเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน หลักสูตร ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ ตำราเรียน และอาคารสถานที่ เป็นต้น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้เรียนที่มีคุณภาพในที่สุด

วรุณยุพา วินอทพรธ^{๙๔} ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง ความพยายามที่ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาร่วมกันกระทำ เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในทุกๆ ด้านโดยมีการใช้ทรัพยากรบริหาร คือ คน เงิน วัสดุ และวิธีการให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ธรรณิศวรร จิตขวัญ^{๙๕} ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การบริหารการศึกษา คือการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกด้านเพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ และให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

พิสุทธิ์ จันทรเนตร^{๙๖} กล่าวว่า การบริหารการศึกษา คือ การดำเนินงานของกลุ่มที่มุ่งมั่นพัฒนาสมาชิกของสังคมให้เจริญงอกงามโดยการนำเอาทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไปมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการและวิธีการจัดการศึกษาดำเนินการให้การศึกษามีประสิทธิภาพ

^{๙๓}กัลยา วิลาวรรณ, “การปฏิบัติงานของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายธุรการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา”, **ปริญาญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บริหารการศึกษา) (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

^{๙๔}วรุณยุพา วินอทพรธ, “ศึกษากาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี”, **ปริญาญากาการศึกษามหาบัณฑิต**, (การบริหารการศึกษา) (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒).

^{๙๕}ธรรณิศวรร จิตขวัญ, “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”, **ปริญาญาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (การบริหารการศึกษา) (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒).

กู๊ด (Good)^{๙๖} ให้ความหมายว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การควบคุมและการจัดการด้านการบริหารโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการการเรียนการสอน งานธุรการ งานที่เกี่ยวข้องกับตัวครูและนักเรียนตลอดจนบุคลากรอื่นๆ

แคมป์เบล (Campbell)^{๙๗} กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การจัดแผนยุทธศาสตร์ทางการศึกษา เพื่อให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง

จากความหมายของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมของการศึกษาที่เกิดจากบุคลากรหลายๆ คนร่วมมือกันดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกด้านโดยอาศัยวิธีการการจัดการจัดการ การสั่งการ การอำนวยความสะดวกและปรับปรุงเพื่อพัฒนาสมาชิกในสังคมให้มีความรู้ความสามารถและมีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

๒.๔.๒ กระบวนการบริหารการศึกษา

ในการบริหารการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาควรต้องเลือกใช้กระบวนการบริหารทั้งในเชิงวิทยาศาสตร์และเชิงศิลป์ เพื่อให้การบริหารในหน่วยงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้มีนักวิชาการต่างๆ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษาไว้ดังนี้

ธรรณิศว์ จิตขวัญ^{๙๘} สรุปว่า กระบวนการบริหารการศึกษา จะไปสู่ความสำเร็จนั้น คือจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการวางแผน การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมงานให้มีระบบเป็นไปตามแผนและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงจะสามารถ จัดการศึกษาในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายและมาตรฐานทางการศึกษาสามารถปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีความเหมาะสมกับสถานที่พัฒนาคนให้เจริญก้าวหน้าทันวิทยาการอย่างแท้จริง

^{๙๖} พิสิทธิ์ จันทระเนตร, “การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสกลนครจำแนกตามขนาดโรงเรียน”, **ปริญาญศึกษาหมทบณทิต**, (การบริหารการศึกษา) (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗).

^{๙๗} Good, Center V, **Dictionary of Education**, (New York : McGraw – Hill. 1973), P. 14.

^{๙๘} Campbell, Ronald F. et al, **Introduction to Education Administration** 5th ed. Boston (1980),p.22.

^{๙๙} ธรรณิศว์ จิตขวัญ, “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”, **ปริญาญครุศาสตรหมทบณทิต**, (การบริหารการศึกษา) (ศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒).

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง^{๑๐๐} กล่าวถึง หลักการบริหารไว้ ๕ ประการ หรืออาวุธทั้งเก้าประการของการบริหารการศึกษามีดังนี้ ความเข้าใจ การนำนโยบายไปปฏิบัติ การใช้อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติ ความสามารถในการคาดคะเน และการจัดทำแผนงาน ความสามารถในการจัดโครงสร้างและระบบงาน ความสามารถในการจัดบุคลากรในหน่วยงาน ความสามารถในการอำนวยความสะดวกในการบริหาร การเป็นผู้นำ การร่วมมือประสานงาน การประชาสัมพันธ์ และความเข้าใจในการจัดทำรายงานประเมินผลในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการจัดการควบคุมทรัพยากรค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน

กัลป์ยกร มั่นถาวรวงศ์^{๑๐๑} สรุปว่า กระบวนการบริหารการศึกษาประกอบด้วย องค์ประกอบใหญ่ๆ คล้ายคลึงกันผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องเลือกใช้ตามความจำเป็น และความเหมาะสมของสถานการณ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ควร ประกอบด้วย การตัดสินใจ การวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยความสะดวก การจัดสรรทรัพยากร การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน การควบคุมงาน การประเมินผลงาน และการปรับปรุงรวมทั้งการกระตุ้นหรือการจูงใจ กระบวนการบริหารการศึกษา จึงเป็นเครื่องมือสำคัญ การบริหารที่ดีจะช่วยให้งานบริหารดำเนินไปอย่างราบรื่น มีระบบไม่สับสนและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้กระบวนการบริหารทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการตัดสินใจนั้นมีความสำคัญมาก หากตัดสินใจไม่ถูกต้อง การดำเนินการในขั้นต่อๆ ไปจะเกิดปัญหาและอุปสรรคตามมา จึงควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีแนวคิด และข้อมูลครบถ้วนในการตัดสินใจและอาศัยกระบวนการบริหารเป็นหลักในการบริหารงาน เพื่อจะนำไปสู่กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

^{๑๐๐} ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕). หน้า ๒๑ - ๒๒.

^{๑๐๑} กัลป์ยกร มั่นถาวรวงศ์, “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)** (คณะครุศาสตร์ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๕).

๒.๕ การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เริ่มดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยกองวิชาการ สำนักงานอธิการบดีร่วมกับคณะกรรมการจัดการประชุมเสวนาแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ได้จัดให้มีการประชุมเสวนา การประกันคุณภาพการศึกษา โดยการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจและชี้แจงถึงความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มีผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยทั้งส่วนกลางและวิทยาเขตเข้าร่วมประชุม โดยอธิการบดีเป็นประธาน นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังได้เชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกมาให้คำปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ได้ดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ทอมก) ซึ่งที่ประชุมเห็นร่วมกันว่าควรดำเนินการให้เป็นไปตามระบบ ซึ่งเหมาะสมกับธรรมชาติของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง เวลานั้นเป็นช่วงที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กำลังดำเนินการปรับเกณฑ์มาตรฐานตามองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบประกันคุณภาพให้เหมาะสมกับการเรียนการจัดการศึกษาของไทย^{๑๐๒}

๒.๕.๑ รูปแบบการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

มหาวิทยาลัยได้กำหนดการจัดทำระบบประกันคุณภาพการศึกษาสำหรับส่วนงานไว้ ๒ รูปแบบเพื่อความเหมาะสมกับระบบการทำงานของส่วนงานต่าง ๆ ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ ระบบประกันคุณภาพ สำหรับส่วนงานที่จัดการศึกษา

รูปแบบที่ ๒ ระบบประกันคุณภาพ สำหรับส่วนงานที่สนับสนุนการจัดการศึกษา

๑) รูปแบบที่ ๑ ระบบประกันคุณภาพ สำหรับส่วนงานที่จัดการศึกษา

เป็นระบบประกันคุณภาพที่ใช้สำหรับภาควิชา คณะ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบที่ทำหน้าที่โดยตรงในการผลิตบัณฑิต

^{๑๐๒} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗.

๒) รูปแบบที่ ๒ ระบบประกันคุณภาพ สำหรับส่วนงานที่สนับสนุนการจัดการศึกษา

เป็นระบบประกันคุณภาพที่ใช้สำหรับสถาบัน สำนัก และส่วนงานที่สนับสนุนการจัดการศึกษา ซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนและทำหน้าที่ด้านการบริหาร

๒.๕.๒ นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของแต่ละภาควิชา คณะ วิทยาเขต สถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย ภาควิชา และส่วนงานระดับกอง โดยกำหนดเป็นนโยบายดำเนินการ ดังนี้

- ๑) พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่สามารถรับรองว่ามหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการจัดการศึกษาที่ได้รับระดับมาตรฐาน
- ๒) ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกคณะ วิทยาเขต สถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย ภาควิชา และส่วนงานระดับกอง ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบ IPOI
- ๓) สร้างจิตสำนึกและความสมดุลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับทุกส่วนงาน
- ๔) ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นระบบและต่อเนื่อง

๒.๕.๓ มาตรการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

จากนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องมีมาตรฐานเป็นตัวกำหนดในทุก ๆ ด้าน มหาวิทยาลัยจึงกำหนดหลักการในการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้

- ๑) ให้ทุกคณะ วิทยาเขต สถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย ภาควิชา และส่วนงานระดับกอง มีส่วนร่วม ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- ๒) กำหนดให้มีคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย และมีคณะกรรมการ ประกันคุณภาพการศึกษาของส่วนงานระดับคณะ วิทยาเขต สถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย ภาควิชา และส่วนงานระดับกอง

ตามหลักการดังกล่าว มหาวิทยาลัยจึงกำหนดแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมด้วยการดำเนินการ ดังนี้

- ๑) แต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งในส่วนอำนวยการและดำเนินการ ในระดับ มหาวิทยาลัย และคณะกรรมการดำเนินการในแต่ละส่วนงาน เพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา เกี่ยวกับกลไกของระบบควบคุมคุณภาพ ระบบการตรวจสอบ และพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพ

- ๒) พัฒนามาตรฐานของการจัดการศึกษา ได้แก่ มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ประเมินตัวบ่งชี้ สำหรับใช้ในการประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัย

- ๓) พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา
- ๔) จัดตั้งส่วนงานที่รับผิดชอบดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยขึ้นมารับผิดชอบงานนี้โดยตรง

๒.๕.๔ หลักการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

- ๑) คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรของมหาวิทยาลัย ต้องรับผิดชอบร่วมกันในการประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒
- ๒) มีการประสานแผนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของส่วนงานกับมหาวิทยาลัย
- ๓) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนในปริมาณที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
- ๔) กำหนดผลจากการประกันคุณภาพการศึกษา สามารถบ่งชี้คุณภาพของบัณฑิต คณาจารย์ การบริการที่เชื่อถือได้ มีคุณค่า และเป็นที่ยศรัทธาของสังคม
- ๕) กลไกการประกันคุณภาพภายในระดับคณะ วิทยาเขต สถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย ภาควิชา และส่วนงานระดับกอง เป็นตัวป้อนที่นำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น
- ๖) ผู้บริหารต้องมีข้อมูล และผลการประเมินคุณภาพภายในสำหรับส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ
- ๗) มีเอกสารสนับสนุนการประเมินคุณภาพการศึกษา ทั้งที่เป็นคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา และแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรของมหาวิทยาลัย

๒.๕.๖ กระบวนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน

การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เป็นกลไกของการปฏิบัติกิจกรรมที่เน้นคุณภาพของผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม ในการดำเนินงานกำหนดกระบวนการเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ กำหนดแนวทางควบคุมคุณภาพ

- (๑) กำหนดองค์ประกอบคุณภาพ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับมหาวิทยาลัย
- (๒) กำหนดองค์ประกอบคุณภาพ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้ ตามภารกิจหลักของส่วนงานระดับคณะ วิทยาเขต สถาบัน สำนัก ศูนย์ วิทยาลัย ภาควิชา และส่วนงานระดับกอง

ขั้นตอนที่ ๒ พัฒนาระบบงานของมหาวิทยาลัย

- (๑) กำหนดพันธกิจ ปรัชญา วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย
- (๒) กำหนดนโยบาย

- (๓) จัดทำแผน
- (๔) กำหนดกรอบภาระงาน
- (๕) ประเมินตามกรอบภาระงาน

ขั้นตอนที่ ๓ ระบบเอกสาร

(๑) คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา เป็นเอกสารที่ระบุนโยบายและแนวทางในการดำเนินการประกันคุณภาพของส่วนงาน รวมทั้งรายละเอียดของโครงสร้างการบริหารงาน และความรับผิดชอบกำกับภารกิจหลัก องค์กรประกอบต่าง ๆ ของส่วนงานเป็นลายลักษณ์อักษร เนื้อหาในคู่มืออาจประกอบด้วย

- ความเป็นมาและโครงสร้างการบริหารภายในส่วนงาน นโยบายต่าง ๆ
- กระบวนการประกันคุณภาพภายในของส่วนงาน
- รายละเอียดในการดำเนินการกำกับแต่ละมาตรฐานในระบบประกันคุณภาพของส่วนงาน
- กลไกการตรวจสอบภายในของส่วนงาน
- ตัวบ่งชี้ภายในของส่วนงาน

ส่วนงานอาจจะอาศัยคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาเล่มนี้ เป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือการประกันคุณภาพภายในของตนเองได้

(๒) รายงานการประเมินตนเอง (SAR) เป็นเอกสารที่รายงานผลการประเมินตนเองของส่วนงาน ซึ่งเป็นเอกสารที่แสดงถึงผลการดำเนินการประกันคุณภาพของส่วนงาน เนื้อหาในรายงานการประเมินตนเองประกอบด้วย

- แผนงานกำกับภารกิจหลักและโครงการตามที่กำหนดไว้ในวงจรการจัดกระบวนการประเมินคุณภาพภายใน
- ผลการดำเนินงานในภารกิจหลักและข้อมูลสถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผลผลิต เป้าหมาย การให้บริการ งบประมาณ จำนวนบุคลากร กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เป็นต้น ที่ส่วนงานดำเนินการในแต่ละปีการศึกษา
- ผลการตรวจสอบและประเมินตนเองตามตัวบ่งชี้ภายในของส่วนงาน
- การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองในแต่ละองค์ประกอบ

ส่วนงานจะต้องรวบรวมเอกสาร ระเบียบ คำสั่ง หรือข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพของส่วนงานเป็นรูปเล่มไว้ประจำส่วนงานของตน และต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนการรับการตรวจสอบ จากคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในมหาวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ ๔ การตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน การตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน แบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ คณะ สำนัก สถาบัน วิทยาเขต วิทยาลัย ภาควิชา ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบ การตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับนี้ เกิดขึ้นที่คณะ สำนัก สถาบัน วิทยาเขต วิทยาลัย ภาควิชา ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือคณะกรรมการที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้งขึ้น ผลการตรวจสอบจะเป็นข้อมูลในการรายงานจัดทำ รายงาน การประเมินตนเองระดับคณะ สำนัก สถาบัน วิทยาเขต วิทยาลัย ภาควิชา ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบ และเตรียมพร้อมเพื่อรับการตรวจสอบและประเมินจากคณะกรรมการระดับมหาวิทยาลัย

ระดับที่ ๒ มหาวิทยาลัย การตรวจสอบระดับนี้ดำเนินการโดยคณะกรรมการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้งขึ้น เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย รายงานผลจากการตรวจสอบจะได้ประมวลเพื่อจัดทำสรุปเป็นภาพรวมเสนอผู้บริหาร เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัย และจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพภายใน เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาต่อไป

จุดมุ่งหมายการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน เพื่อตรวจสอบและประเมินการดำเนินงานตามระบบและกลไกที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดขึ้น เพื่อให้ทราบสถานภาพที่แท้จริงอันจะนำไปสู่การกำหนด แนวทางและพัฒนาคุณภาพตามเกณฑ์และมาตรฐานที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง การประเมินคุณภาพที่มีประสิทธิภาพนั้น ทั้งผู้ประเมินและหน่วยงานที่รับการประเมิน จำเป็นต้องกำหนดบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยได้วางแผนจัดกระบวนการประเมินคุณภาพภายในให้เสร็จก่อนสิ้นปีการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา คุณภาพการศึกษา ดังนี้

๑) เพื่อให้สามารถนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาได้ทันในปีการศึกษาถัดไป และตั้งงบประมาณได้ทันก่อนเดือนตุลาคม

๒) เพื่อให้สามารถจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายในส่งให้สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาคุณภาพ PDCA คือ การวางแผน (Plan) การดำเนินงานและเก็บข้อมูล (Do) การประเมินคุณภาพ (Check) และการเสนอแนวทางปรับปรุง (Act) โดยมีรายละเอียดดังนี้

P = กิจกรรมข้อที่ ๑ เริ่มกระบวนการตั้งแต่ต้นปีการศึกษา โดยนำผลการประเมินปีก่อนหน้านี้มาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน

D = กิจกรรมข้อที่ ๒ ดำเนินงานและเก็บข้อมูลบันทึกผลการดำเนินงานตั้งแต่ต้นปีการศึกษา คือเดือนที่ ๑ - เดือนที่ ๑๒ ของปีการศึกษา (เดือนมิถุนายน - เดือนพฤษภาคมปีถัดไป)

C = กิจกรรมข้อที่ ๓ - ๖ ประเมินกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับคณะวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ สำนัก และสถาบัน ระหว่างเดือนมิถุนายน-สิงหาคม ของปีการศึกษาถัดไป (สมศ. กำหนด ให้มีการเก็บข้อมูลในรอบปีการศึกษา ตั้งแต่เดือนมิถุนายน - พฤษภาคม ซึ่งเป็นรอบปีการศึกษา)

A = กิจกรรมข้อที่ ๗ วางแผนปรับปรุงและดำเนินการปรับปรุงตามผลการประเมินคณะกรรมการ บริหารของมหาวิทยาลัย นำข้อเสนอแนะและผลการประเมินของคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในมาวางแผนปรับปรุงการดำเนินงาน (รวมทั้งข้อเสนอแนะของสภามหาวิทยาลัย) ทำแผนกลยุทธ์^{๑๐๓}

๒.๕.๗ องค์ประกอบคุณภาพการศึกษา ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมิน

องค์ประกอบที่ ๑ ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ และแผนดำเนินการ

หลักการ

มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีปรัชญา ปณิธาน และจุดเน้นที่อาจแตกต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ที่มหาวิทยาลัยจะกำหนดวิสัยทัศน์ แผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการประจำปีให้ชัดเจนและสอดคล้องกับปรัชญา ปณิธาน กฎหมาย และจุดเน้นของมหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนภารกิจของมหาวิทยาลัยตามหลักการอุดมศึกษา มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการอุดมศึกษา มาตรฐานวิชาชีพ (ถ้ามี) ตลอดจนสอดคล้องกับกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕) และการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก

ในกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์และแผนพัฒนา สภามหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมของสมาชิกทุกกลุ่มในมหาวิทยาลัย และมีการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และแผนพัฒนาที่กำหนดแล้วให้รับทราบทั่วกันทั้งอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต ตลอดจนผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้ใช้บริการและสังคมโดยรวม

^{๑๐๓}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๙-๒๓.

มาตรฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
๒. พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน
๓. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๖๕) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๔. มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
๕. มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๖. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๗. กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ (Thai Qualification Framework for Higher Education) (TQF: HEd.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๘. หลักการอุดมศึกษา
๙. แผนพัฒนาของมหาวิทยาลัย
๑๐. แผนปฏิบัติการประจำปี

ตัวบ่งชี้ จำนวน ๔ ตัวบ่งชี้ คือ

- ๑.๑ กระบวนการพัฒนาแผน
- ๑.๒ ผลการบริหารสถาบันให้เกิดอัตลักษณ์
- ๑.๓ ผลการพัฒนาระดับบัณฑิตตามอัตลักษณ์
- ๑.๔ ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลกระทบต่ออันเป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

องค์ประกอบที่ ๒ การผลิตบัณฑิต

หลักการ

พันธกิจที่สำคัญที่สุดของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิต หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ในวิชาการและวิชาชีพ มีคุณลักษณะตามหลักสูตรที่กำหนด การเรียนการสอนในยุคปัจจุบันใช้หลักการของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น พันธกิจดังกล่าว จึงเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดปัจจัยนำเข้าที่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด ประกอบด้วย การมีอาจารย์ที่มีปริมาณและคุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตร มีกระบวนการบริหารจัดการการเรียนการสอนที่อาศัยหลักการร่วมมือร่วมพลังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถาบัน

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการวางระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพขององค์ประกอบต่างๆ ที่ใช้ในการผลิตบัณฑิต ได้แก่ (ก) หลักสูตรการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ (ข) คณาจารย์และระบบการพัฒนาอาจารย์ (ค) สื่อการศึกษาและเทคนิคการสอน (ง) ห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้อื่น (จ) อุปกรณ์การศึกษา (ฉ) สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้และบริการการศึกษา (ช) การวัดผลการศึกษา และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนิสิต (ซ) องค์ประกอบอื่นตามที่แต่ละสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เห็นสมควรตามที่กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนด

มาตรฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
๒. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๓. มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
๔. มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๕. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๖. ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง มาตรฐานของจรรยาบรรณที่พึงมีในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑
๗. กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ (Thai Qualification Framework for Higher Education) (TQF: HEd.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๘. กฎกระทรวง ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓ กระทรวงศึกษาธิการ
๙. แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๑๐. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๑๑. มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษารอบสาม พ.ศ. ๒๕๕๓ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.)

ตัวบ่งชี้ จำนวน ๑๓ ตัวบ่งชี้ คือ

- ๒.๑ ระบบและกลไกการพัฒนาและบริหารหลักสูตร
- ๒.๒ อาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก

- ๒.๓ อาจารย์ประจำที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ
- ๒.๔ ระบบการพัฒนาคณาจารย์และบุคลากรสายสนับสนุน
- ๒.๕ ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- ๒.๖ ระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๗ ระบบและกลไกการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการเรียนตามคุณลักษณะของบัณฑิต
- ๒.๘ ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนิสิต
- ๒.๙ บัณฑิตปริญญาตรีที่ได้งานทำหรือประกอบอาชีพอิสระภายใน ๑ ปี
- ๒.๑๐ คุณภาพของบัณฑิตปริญญาตรี โท และเอก ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ
- ๒.๑๑ ผลงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่
- ๒.๑๒ ผลงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่
- ๒.๑๓ การพัฒนาคณาจารย์

องค์ประกอบที่ ๓ กิจกรรมการพัฒนานิสิต

หลักการ

การดำเนินงานด้านกิจการนิสิตเป็นกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยสนับสนุนส่งเสริมเพื่อให้บัณฑิตเป็นบัณฑิตที่มีคุณสมบัติพร้อม นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นตามหลักสูตร กิจกรรมการพัฒนานิสิตแบ่งออกได้เป็นสองส่วน คือ (๑) การจัดบริการแก่นิสิตและศิษย์เก่าซึ่งมหาวิทยาลัยจัดขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนิสิตและศิษย์เก่า และ (๒) การจัดกิจกรรมนิสิตที่ดำเนินการโดยองค์กรนิสิตซึ่งได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ เพื่อให้บัณฑิตได้พัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ทั้งทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

- ๑. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา
- ๒. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ .ศ . ๒๕๕๑-๒๕๖๕) สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา
- ๓. มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- ๔. มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
- ๕. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

๖. กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ (Thai Qualification Framework for Higher Education) (TQF: HEd.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๗. มาตรฐานกิจการนักศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๑ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๘. มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษารอบสาม พ.ศ. ๒๕๕๓ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.)

ตัวบ่งชี้จำนวน ๒ ตัวบ่งชี้ คือ

- ๓.๑ ระบบและกลไกการให้คำปรึกษาและบริการด้านข้อมูลข่าวสาร
- ๓.๒ ระบบและกลไกการส่งเสริมกิจกรรมนิสิต

องค์ประกอบที่ ๔ การวิจัย

หลักการ

มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งอาจมีจุดเน้นในเรื่องการวิจัยที่แตกต่างกันขึ้นกับสภาพแวดล้อมและความพร้อมของแต่ละมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม ทุกมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีพันธกิจนี้เป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจมหาวิทยาลัย ดังนั้น จึงต้องมีระบบและกลไกควบคุมให้สามารถดำเนินการในพันธกิจด้านนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพตามจุดเน้นเฉพาะของแต่ละมหาวิทยาลัย เพื่อให้ได้ผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ที่เกิดประโยชน์ การวิจัยจะประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์จำเป็นต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) สถาบันต้องมีแผนการวิจัย มีระบบและกลไก ตลอดจนมีการสนับสนุนทรัพยากรให้สามารถดำเนินการได้ตามแผน ๒) คณาจารย์มีส่วนร่วมในการวิจัยอย่างเข้มแข็ง โดยบูรณาการงานวิจัยกับการจัดการเรียนการสอน และพันธกิจด้านอื่นๆ ของสถาบัน และ ๓) ผลงานวิจัยมีคุณภาพ มีประโยชน์ สนองยุทธศาสตร์ของชาติและมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง

มาตรฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕) สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา
๒. มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๓. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๔. มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษารอบสาม พ.ศ. ๒๕๕๓ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.)
๕. นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๔) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
๖. แนวทางปฏิบัติจรรยาบรรณนักวิจัย พ.ศ. ๒๕๔๑ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ตัวบ่งชี้ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ คือ

- ๔.๑ ระบบและกลไกการพัฒนางานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
- ๔.๒ ระบบและกลไกการจัดการความรู้จากงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
- ๔.๓ เงินสนับสนุนงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ต่อจำนวนอาจารย์ประจำและนักวิจัยประจำ
- ๔.๔ งานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่
- ๔.๕ งานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่นำไปใช้ประโยชน์
- ๔.๖ ผลงานวิชาการที่ได้รับการรับรองคุณภาพ

องค์ประกอบที่ ๕ การบริการทางวิชาการแก่สังคม

หลักการ

การบริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพึงให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในรูปแบบต่างๆ ตามความถนัดและในด้านที่มหาวิทยาลัยมีความเชี่ยวชาญ การให้บริการทางวิชาการอาจให้เปล่าโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออาจคิดค่าใช้จ่าย ตามความเหมาะสม โดยให้บริการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะ ชุมชน และสังคมโดยกว้าง รูปแบบการให้บริการทางวิชาการมีความหลากหลาย เช่น การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรของมหาวิทยาลัย เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ ให้คำปรึกษา ให้การอบรม จัดประชุมหรือ สัมมนาวิชาการ ทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามต่างๆ หรือเพื่อชี้แนะสังคม การให้บริการทางวิชาการนอกจากเป็นการทำประโยชน์ให้สังคมแล้ว มหาวิทยาลัยยังได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของอาจารย์อันจะนำมาสู่การพัฒนาหลักสูตร มีการบูรณาการเพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย พัฒนาตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งงานของนิสิต และเป็นการสร้างรายได้ของมหาวิทยาลัยจากการให้บริการทางวิชาการด้วย

มาตรฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๒. มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๓. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๔. มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษารอบสาม พ.ศ. ๒๕๕๓ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.)

ตัวบ่งชี้ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ คือ

- ๕.๑ ระบบและกลไกการบริการทางวิชาการแก่สังคม
- ๕.๒ กระบวนการบริการทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม
- ๕.๓ ผลนำความรู้และประสบการณ์จากการให้บริการวิชาการมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการวิจัย
- ๕.๔ ผลเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนหรือองค์กรภายนอก
- ๕.๕ ผลการขึ้นป้องกันหรือแก้ปัญหาสังคมในด้านพัฒนาจิตสาธารณะ
- ๕.๖ ผลการขึ้นป้องกันหรือแก้ปัญหาสังคมในด้านการสร้างสังคมสันติสุขและความปรองดอง

องค์ประกอบที่ ๖ การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

หลักการ

การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมถือเป็นพันธกิจสำคัญประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงต้องมีระบบและกลไกการดำเนินงานด้านนี้ให้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพและคุณภาพ โดยอาจมีจุดเน้นเฉพาะที่แตกต่างกันตามปรัชญา และธรรมชาติของแต่ละมหาวิทยาลัย และมีการบูรณาการเข้ากับพันธกิจอื่นๆ โดยเฉพาะการผลิตบัณฑิต รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมที่ฟื้นฟูอนุรักษ์สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม สร้างสรรค์ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นรากฐานการพัฒนาองค์ความรู้ที่ดีขึ้น

มาตรฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๒. มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๓. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๔. มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษารอบสาม พ.ศ. ๒๕๕๓ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.)

ตัวบ่งชี้ จำนวน ๓ ตัวบ่งชี้ คือ

- ๖.๑ ระบบและกลไกการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- ๖.๒ การส่งเสริมและสนับสนุนด้านศิลปะและวัฒนธรรม
- ๖.๓ การพัฒนาสุนทรียภาพในมิติทางศิลปะและวัฒนธรรม

องค์ประกอบที่ ๗ การบริหารและการจัดการ

หลักการ

มหาวิทยาลัยต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ โดยมีสภามหาวิทยาลัยทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการทำงานของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยจะต้องบริหารจัดการด้านต่างๆ ให้มีคุณภาพ เช่น ทรัพยากรบุคคล ระบบฐานข้อมูล การบริหารความเสี่ยง การบริหารการเปลี่ยนแปลง การบริหารทรัพยากรทั้งหมด ฯลฯ เพื่อสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

มาตรฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๖๕) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๒. มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๓. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๔. มาตรฐานการประเมินผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.)
๕. มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.)
๖. เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติเพื่อสถาบันที่เป็นเลิศ ๒๐๐๙-๒๐๑๐
๗. เกณฑ์การบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA)
๘. ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง มาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๔

ตัวบ่งชี้ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ คือ

- ๗.๑ ภาวะผู้นำของสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารทุกระดับของมหาวิทยาลัย
- ๗.๒ การพัฒนามหาวิทยาลัยสู่สถาบันเรียนรู้
- ๗.๓ ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและการตัดสินใจ
- ๗.๔ ระบบบริหารความเสี่ยง
- ๗.๕ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัย
- ๗.๖ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารมหาวิทยาลัย

องค์ประกอบที่ ๘ การเงินและงบประมาณ

หลักการ

การเงินและงบประมาณเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะแหล่งเงินทุนของมหาวิทยาลัยจะได้อาจมาจากงบประมาณแผ่นดิน (สำหรับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ) หรือเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย เช่น ค่าหน่วยกิต ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุงการศึกษาต่าง ๆ ของนิสิต รายได้จากงานวิจัย บริการทางวิชาการ ค่าเช่าทรัพย์สิน ฯลฯ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยจะต้องมีแผนการใช้เงินที่สะท้อนความต้องการใช้เงินเพื่อการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติงานประจำปีของมหาวิทยาลัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำความเข้าใจกับการวิเคราะห์ทางการเงิน เช่น ค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อจำนวนนิสิต ทรัพย์สินถาวรต่อจำนวนนิสิต ค่าใช้จ่ายที่สถาบันใช้สำหรับการผลิตบัณฑิตต่อหัว จำแนกตามกลุ่มสาขา รายได้ทั้งหมดของมหาวิทยาลัยหลังจากหักงบ (ค่าใช้จ่าย) ค่าเงินการทั้งหมด งบประมาณในการพัฒนาอาจารย์ ความรวดเร็วในการเบิกจ่าย ร้อยละของงบประมาณที่ประหยัดได้หลังจากที่ปฏิบัติตามภารกิจทุกอย่างครบถ้วน สิ่งเหล่านี้จะเป็นการแสดงศักยภาพเชิงการบริหารจัดการด้านการเงินของมหาวิทยาลัยที่เน้นถึงความโปร่งใส ความถูกต้อง ใช้เม็ดเงินอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด

มาตรฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑. แผนพัฒนาด้านการเงินระดับอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๒. แผนปฏิบัติงานประจำปีของมหาวิทยาลัย
๓. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๔. มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษารอบสาม พ.ศ. ๒๕๕๓ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.)
๕. มาตรฐานแผนการปฏิบัติราชการของสำนักงบประมาณ
๖. รายงานงบประมาณแผ่นดิน (สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ) และเงินรายได้

ตัวบ่งชี้ จำนวน ๑ ตัวบ่งชี้ คือ

- ๘.๑ ระบบและกลไกการเงินและงบประมาณ

องค์ประกอบที่ ๙ ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ

หลักการ

ระบบและกลไกในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่แสดงถึงศักยภาพการพัฒนาคุณภาพของมหาวิทยาลัย โดยต้องครอบคลุมทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์

และผลกระทบที่เกิดขึ้น มหาวิทยาลัยจะต้องพัฒนาระบบและกลไกการประกันคุณภาพ การศึกษา ภายในอย่างต่อเนื่อง และมีกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมด้านการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในที่เป็นลักษณะเฉพาะของมหาวิทยาลัย

มาตรฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
๒. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๓. กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓
๔. มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
๕. มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๖. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๗. กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ (Thai Qualification Framework for Higher Education) (TQF: HEd.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๘. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๙. มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษารอบสาม พ.ศ. ๒๕๕๓ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.)

ตัวบ่งชี้ จำนวน ๑ ตัวบ่งชี้ คือ

- ๙.๑ ระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน^{๑๐๔}

---

^{๑๐๔} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕๗ – ๑๓๒.

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท ๔

พระมหาสมคิด โครธา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการศึกษาพบว่าพระนิสิตสถานภาพแตกต่างกันมีการใช้อิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน พระนิสิตที่เป็นพระภิกษุมีการใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนด้านฉันทะ ด้านจิตตะ แตกต่างกับพระนิสิตที่เป็นสามเณร และทางด้านวิริยะ กับด้านวิมังสา ไม่แตกต่างกันและ พระนิสิตชั้นปีที่ ๔ มีการใช้อิทธิบาท ๔ แตกต่างกับชั้นปีที่ ๑ ชั้นปีที่ ๒ และชั้นปีที่ ๓ พิจารณาพบว่าพระนิสิตชั้นปีที่ ๔ มีการใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียน ด้านฉันทะและด้านวิริยะแตกต่างกันกับพระนิสิตชั้นปีที่ ๑ , ๒ และ ๓ ส่วนด้านจิตตะและด้านวิมังสาไม่แตกต่างกัน^{๑๐๕}

พระมหาสุนันท์ กิตติสทโท (สายพิมพ์พงษ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตำบลแกวียน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า ธรรมชาติที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมชาติที่แสดงให้เห็นถึงหลักการทำงานให้บรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้และสามารถนำไปใช้ในการประกอบกิจการและอาชีพได้ทุกประเภทส่วนผลจากการศึกษาในพื้นที่ตำบลแกวียนของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผานั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวตำบลแกวียนได้ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงานครบทุกองค์ประกอบ คือ มีความพึงพอใจ มีความรักในอาชีพการงาน(ฉันทะ) มีความขยันหมั่นเพียรมุ่งมั่น (วิริยะ) มีการเอาใจใส่ดูแล (จิตตะ) และมีการพิจารณาหาช่องทางในการปฏิบัติงานให้เหมาะสม (วิมังสา) ซึ่งผลจากการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ทำให้ชาวตำบลแกวียนได้ทำงานในอาชีพที่ตนเองรักอย่างต่อเนื่อง และนำมาซึ่งความสำเร็จในกิจการงานอาชีพ และกลุ่มคนที่เล็กหรือหยุดกิจการนั้นมักบกพร่องในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ข้อใดข้อหนึ่งโดยเฉพาะข้อที่ ๑-๒ และเมื่อวิเคราะห์ถึงกลุ่มที่มีพื้นฐานอาชีพ (ความรู้ต่างกัน) ก็พบว่าทั้ง ๓ กลุ่ม สามารถประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดีทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวในการทำงาน^{๑๐๖}

พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

^{๑๐๕}พระมหาสมคิด โครธา, “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗).

^{๑๐๖}พระสุนันท์ กิตติสทโท (สายพิมพ์พงษ์), “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตำบลแกวียน จังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนครูที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอธิบาท ๔ ต่างกัน และผู้มีประสบการณ์ทำงานต่างกันก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านวิริยะแตกต่างกัน^{๑๐๗}

ชาติรี แนวจำปา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับการประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลางบุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มีอายุ และรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกัน สรุปได้ว่า ทุกคนต้องใช้อธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ^{๑๐๘}

บุญมี บุญเอี่ยม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษานำอธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด” ผลการศึกษาพบว่า พนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ตมีการนำหลักอธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยอาศัยแรงจูงใจภายนอก การนำอธิบาท ๔ ไปใช้คือ ต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจเป็นเบื้องต้นก่อนเพื่อให้เกิดความชอบที่จะทำงานนั้นๆ จากนั้นต้องใช้วิริยะเพื่อที่จะอดทนต่ออุปสรรคต่างๆ ที่จะให้ทำงานนั้นบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่ทำงานต้องมีจิตตะคือ ความตั้งใจและเอาใจใส่ในงาน มีความรับผิดชอบใน

^{๑๐๗} พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง, “การใช้หลักอธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒).

^{๑๐๘} ชาติรี แนวจำปา, “การประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

งานที่ทำ และสุดท้ายใช้วิม้งสา คือการพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำอย่างรอบคอบ มีการตรวจตราสอบข้อบกพร่องเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด^{๑๐๙}

พัชราภรณ์ วีรสิทธิ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสำนักงานประกันสังคม” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคมที่มีลักษณะของเขตพื้นที่ๆ แตกต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยรวมและรายด้าน ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิม้งสาไม่แตกต่างกัน^{๑๑๐}

มาริษา ชุกิตติพงษ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัทผลิตภัณฑ์ยานยนต์” ผลการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ระดับความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง และอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูงพนักงานที่มีระดับการศึกษาและอายุงานต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน พนักงานที่มีระดับการศึกษาต่างกัน สถานภาพสมรสต่างกันและอายุงานต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรต่างกัน คุณภาพชีวิตในองค์กรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับองค์กรและอิทธิบาท ๔ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กรคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านโอกาสในการก้าวหน้าและความมั่นคง ด้านค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเหมาะสมอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์กรได้^{๑๑๑}

สถิต รัชปต์ย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคฤหิษฐ์” ผลการศึกษาพบว่าความเข้าใจในองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ อันประกอบไปด้วย ฉันทะ คือ ความพึงพอใจ วิริยะ คือ ความเพียร จิตตะ คือความเอาใจใส่ วิม้งสา คือ ความไตร่ตรอง โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ มีความเข้าใจความหมายที่ถูกต้องตรงกัน ด้านวิธีปฏิบัตินั้น พบว่า นักศึกษาคฤหิษฐ์ส่วนใหญ่ได้ให้ทัศนคติที่คล้ายคลึงกันว่า ในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นแล้ว เป้าหมายที่ตั้งไว้คือประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ทำ ต้องเริ่มที่ฉันทะให้เกิดขึ้นในใจก่อนเพื่อรักชอบที่

^{๑๐๙}บุญมี บุญเอี่ยม, “ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ตบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ ๒๕๔๔).

^{๑๑๐}พัชราภรณ์ วีรสิทธิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสำนักงานประกันสังคม”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘).

^{๑๑๑}มาริษา ชุกิตติพงษ์, “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตภัณฑ์ยานยนต์”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรม), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐).

จะทำสิ่งนั้น จากนั้นจึงต้องใช้วิธียะ ใช้ความพยายามสุดความสามารถ และต้องอาศัยจิตตะ คือการเอาใจจดจ่อต่อสิ่งที่ตนทำ หากเกิดปัญหาอุปสรรคก็ใช้วิมังสา คือการไตร่ตรองหาเหตุผลพยายามแก้ไขปัญหาการงานก็จะประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด^{๑๑๒}

วิชาญา เมธีวรฉัตร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังษีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้านการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังษีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน^{๑๑๓}

ไพบุลย์ ตั้งใจ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักอิทธิบาท ๔กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน) การเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๑๔}

กัญแก้วภารณ์ กลิ่นนันทนวล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

^{๑๑๒} สลิตย์ รัชปต์ย์, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุรุศาสตร์”, **ปริญญาณีพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘).

^{๑๑๓} วิชาญา เมธีวรฉัตร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังษีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๑๔} ไพบุลย์ ตั้งใจ, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้าน วิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดย ภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีเพศ ต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๕}

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอสรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ คือหลักที่จะเป็นแนวทางใน พัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่องเข้าสู่ มาตรฐานสากล การใช้ทรัพยากรในการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ การบริหารจัดการสถาบันการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะทำให้การผลิต ผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับ การสร้างผลงานวิจัย และการให้บริการวิชาการ เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่ง ตรงกับความต้องการของสังคม และสถาบันการศึกษา หน่วยงานบริหารการศึกษา โดยเฉพาะ หลักธรรมเรื่องอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญหลักธรรมหนึ่งที่สามารถทำให้การพัฒนา สถานศึกษาหรือองค์กรที่มีคุณธรรมและคุณภาพซึ่งจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จตามประสงค์ใด

๒.๖.๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

บพิตร วิทยาวิโรจน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่าในส่วนของปัญหา และข้อเสนอแนะ มีผู้เสนอปัญหาและข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้ ด้านผู้เรียน มีผู้เสนอปัญหาว่าผู้เรียนมี ฐานะยากจน ผู้เรียนขาดความสนใจในการเรียน และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ส่วน ข้อเสนอแนะ มีผู้เสนอแนะว่า ควรให้การอุดหนุนทุนการศึกษาแก่ผู้เรียนและควรให้ผู้เรียนได้ฝึก ปฏิบัติในการเรียนให้มากขึ้น ในด้านกระบวนการ มีผู้เสนอปัญหาว่า ครูขาดความเข้าใจในการจัดการ เรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูขาดความรู้ประสบการณ์ และโรงเรียนขาดความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนข้อเสนอแนะ มีผู้เสนอแนะว่าควรอบรมให้ความรู้แก่ ครูและบุคลากรในการจัดการเรียนการสอน ควรจัดคณาธิการเรียน วัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ และควรมี ความร่วมมือจากชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง สำหรับด้านปัจจัย มีผู้เสนอปัญหาว่า โรงเรียนขาดแคลนสื่อ การเรียนการสอน และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ขาดแคลนงบประมาณ ครูมีสวัสดิการไม่เพียงพอ ขาดการ

^{๑๕} กัญแก้วพารณณ์ กลิ่นนิมมวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิ บาท ๔”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

บริหารจัดการที่ดีและครูผู้สอนมีวุฒิการศึกษาไม่ตรงตามวิชาที่สอน ส่วนขอเสนอแนะ มีผู้เสนอแนะว่า ควรให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ และควรจัดสวัสดิการให้แก่ครูมากขึ้น^{๑๑๖}

พระอธิการสุพล คิตขำบน ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่” ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านผลผลิตด้านกระบวนการและปัจจัย ส่วนใหญ่มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับพอ ส่วนปัญหาที่สำคัญมากที่สุดในด้านผลผลิต คือ นักเรียนมีฐานะทางครอบครัวยากจนและมีปัญหาทางครอบครัวข้อเสนอแนะคือ ผู้บริหารภาครัฐ และระดับการศึกษาควรให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ และให้ความเอาใจใส่ในปัญหาต่างๆ ให้ครอบคลุมทุกด้าน ด้านกระบวนการ และปัจจัย คือ ครู บุคลากร ไม่เข้าใจขั้นตอนวิธีการที่ชัดเจนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔ ข้อเสนอแนะคือ ควรปรับปรุงขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความชัดเจน และแนะนำให้ครูบุคลากรได้เข้าใจอย่างทั่วถึง^{๑๑๗}

สงกรานต์ เดชปัญญา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของครู และผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า โดยภาพรวมผู้บริหารมีการรับรู้และเข้าใจมาก โดยมีการเน้นการรับรู้และเข้าใจมากในเรื่องความรู้พื้นฐานแต่ละระดับการศึกษาและจัดสิ่งแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จ สำหรับปัญหาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่าบุคลากรยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อกระบวนการเรียนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่แท้จริง ขาดแคลนสื่อทัศนูปกรณ์ที่สำคัญ และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการสอนวิชาชีพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะเดียวกันครูและผู้บริหารได้เสนอแนะให้โรงเรียนมีการพัฒนาและเตรียมความพร้อมในทุกด้าน เช่น อาคารสถานที่ สื่อ อุปกรณ์ บุคลากร ควรให้ครูมีจรรยาบรรณและภูมิใจในอาชีพตนเพื่อจะได้พัฒนาในด้านอื่นให้ประสบผลสำเร็จควรให้มีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครู โดยให้มีการอบรมเรื่องการ

^{๑๑๖} บพิตร วิทยาลัยโรจน์, “ความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕).

^{๑๑๗} พระอธิการสุพล คิตขำบน, “การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗).

วิจัยชั้นเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หรือการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม นอกจากนั้นควรมีการคัดเลือกบุคลากรที่จะมาเป็นครู ให้ตำแหน่งตรงความรู้ และความถนัดของผู้สอน ตลอดจนควรออกแบบประกอบวิชาชีพครู ให้ครูทุกคนผ่านเกณฑ์มาตรฐาน^{๑๑๘}

เรณู วงศ์วัฒนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยพายัพ” ผลการศึกษา จากความคิดเห็นของผู้บริหารด้านวิชาการ พบว่า มีความพร้อมในการจัดแผนการศึกษาของแต่ละหลักสูตร รวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้แก่อาจารย์ผู้สอน ในการกำหนดภาระงานที่อาจารย์ผู้สอนต้องรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับสัดส่วนคุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอน โดยจัดให้อาจารย์ผู้สอนที่มีวุฒิและประสบการณ์รับผิดชอบรายวิชาได้ตรงตามสาขาวิชา การวางแผนการเรียนการสอนและการจัดการสอนรายวิชาที่ตอบสนองวัตถุประสงค์โดยรวมของหลักสูตร มีคณะกรรมการพิจารณาอนุมัติผลการสอนแต่ละรายวิชาตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีการตรวจสอบคุณภาพข้อสอบจากคณะกรรมการก่อนการนำไปใช้ ส่วนที่ไม่พร้อมและไม่แน่ใจคือ การกำหนดวิธีการประเมินหลักสูตร และการนำผลการประเมินไปปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพ^{๑๑๙}

จากผลการศึกษาพอสรุปได้ว่า การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษายังประสบปัญหาเกือบทุกด้าน โดยเฉพาะด้านปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษานั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจ และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสม มีการกำกับดูแลและประเมินผล ตรวจสอบการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อนำไปพัฒนาให้สถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานศึกษาที่กำหนดบรรลุเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕

๒.๖.๓. งานวิจัยต่างประเทศ

กูด (Eileen Goode) ได้ทำการศึกษากิจการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนรัฐบาล : ความท้าทายต่อวิกฤตการเปลี่ยนแปลง (Site-based management in public education : a challenge for critical pragmatism) ผลการวิจัย พบว่า การที่ผู้บริหารโรงเรียนทำการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการบริหารแบบ SBM ปัจจัยสำคัญต่อ

^{๑๑๘} สงกรานต์ เดชปัญญา, “การรับรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของครู และผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓).

^{๑๑๙} เรณู วงศ์วัฒนา, “ความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยพายัพ” การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓).

ความสำเร็จ ได้แก่ การปรับโครงสร้างการบริหารโรงเรียน การกระจายอำนาจโรงเรียนทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และวิชาการได้รับความร่วมมือในการตัดสินใจจากผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบุคลากร การกำหนดกฎระเบียบ แนวปฏิบัติที่ชัดเจน^{๑๒๐}

แคร์รอลล์ (Carroll) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารในด้านคุณธรรม พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมภาวะผู้นำของโรงเรียน คือ

๑. คุณธรรมของผู้บริหารและครู
๒. ความมีมนุษยสัมพันธ์
๓. ความอดทน
๔. จิตวิทยา (การเกลี้ยกล่อม)
๕. การตัดสินใจ
๖. การแสดงออก
๗. ความสามัคคีปรองดอง
๘. สถานภาพครู
๙. ภาวะเศรษฐกิจ
๑๐. กิจกรรม-การบริหารของโรงเรียน
๑๑. ความสัมพันธ์กับชุมชน
๑๒. การสนับสนุนจากชุมชน

สรุปว่าคุณธรรมของครูส่งผลถึงการเป็นผู้นำของผู้บริหาร ต่อการรักษาคุณค่า รักษาภาพในองค์กรและแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิก คุณธรรมของครูนั้นจะเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นประการแรกและรวมถึงการตัดสินใจและการแสดงออก นอกจากนี้แล้วความสัมพันธ์ในหลายมิติที่แตกต่างกันเกี่ยวกับคุณธรรมของครูต่อพฤติกรรมของผู้นำ คือ แรงจูงใจ^{๑๒๑}

นิโคลไล (Nicolai) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมของศึกษาธิการในทัศนะของครูใหญ่ พบว่า ๑) ครูใหญ่ส่วนมากเชื่อในพฤติกรรมทางการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติว่า ศึกษาธิการประสานงานกับคณะกรรมการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพศึกษาธิการมีความสามารถในการตัดสินใจและสามารถเป็นผู้นำได้ ศึกษาธิการช่วยเหลือโรงเรียน และสามารถทำ

^{๑๒๐} Eileen Goode, "Sit-Based Management in public education : a challenge for critical pragmatism", (Dissertation Abstracts International , 1994), p.816.

^{๑๒๑} สุเนตร ทองคำ, "พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์", การค้นคว้าแบบอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔), หน้า ๕๕.

ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการสอนได้ดี ๒) การที่ศึกษาธิการไปเยี่ยมโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนบ่อยๆ เป็นการช่วยเหลือให้มีการเรียนการสอนดีขึ้นและมีการทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างครู และผู้บริหารดีขึ้น และพฤติกรรมที่จะทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพหรือไม่ในทัศนะของครูใหญ่เชื่อว่า การมีมนุษยสัมพันธ์และการตัดสินใจที่ดีย่อมส่งผลให้การบริหารงานประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๒๒}

เมอร์รี่ (Murry) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์หลักคุณธรรมของผู้นำ ที่นำไปประพฤติปฏิบัติในโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ของผู้บริหาร ครูและนักเรียน ผลการวิเคราะห์พบว่าคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพ ได้แก่ การดูแลห่วงใย ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ ส่วนการศึกษาคุณธรรมของผู้บริหาร จะส่งผลสะท้อนออกมา คือ ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความมีประชาธิปไตย ผู้บริหารจะต้องพิจารณาถึงคุณค่าของจริยธรรม ความมีประชาธิปไตย ผู้บริหารจะต้องพิจารณาถึงคุณค่าของจริยธรรม ความเห็นและมดีที่ประชุม อันจะเป็นตัวช่วยพัฒนารูปแบบและยุทธวิธีในการเสริมสร้างคุณธรรมให้กับผู้บริหารในโรงเรียน^{๑๒๓}

แมกนุสัน (Magnuson) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานธุรการโรงเรียน พบว่า คุณลักษณะทางด้านส่วนตัว และวิชาชีพของผู้บริหาร มีดังนี้ ๑.คุณลักษณะส่วนตัว ได้แก่ มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์ อารมณ์มั่นคง มีความรู้ มีความเป็นกันเอง มีอารมณ์ขัน เปิดเผย เข้าใจง่าย มีความเยือกเย็น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ๒.คุณลักษณะด้านวิชาชีพ ได้แก่ มีความสามารถติดต่อกับผู้อื่นได้ มีความรู้ในวิชาการบริหารดี มีความสามารถในการตัดสินใจดี มีความอดทนต่อการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการวางแผนงาน และการจัดหน่วยงานที่ดี มีความสนใจต่อผู้ร่วมงาน รู้จักใช้อำนาจอย่างเหมาะสม^{๑๒๔}

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่สงรองจากสถาบันครอบครัวที่เป็นแหล่งพัฒนาคนให้มีความรู้ออกไปใช้ชีวิตในสังคม การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นเรื่องจำเป็นที่รัฐจะต้องดำเนินการ โดยจะต้องให้การศึกษาที่มีคุณภาพแก่ประชาชน เพื่อทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จัก

^{๑๒๒} Nicolai, Dante, "The Administrative Behavior of the Superintendent of School as Perceived by High School Principals", (Dissertation Abstracts International, 1971), p 3214-A.

^{๑๒๓} Murry, Joseph H., Jr. (1996). A Study of The Morai Aspect of Leadership in an Urban. New Orleans, Louisiana: University Of New Orleans.

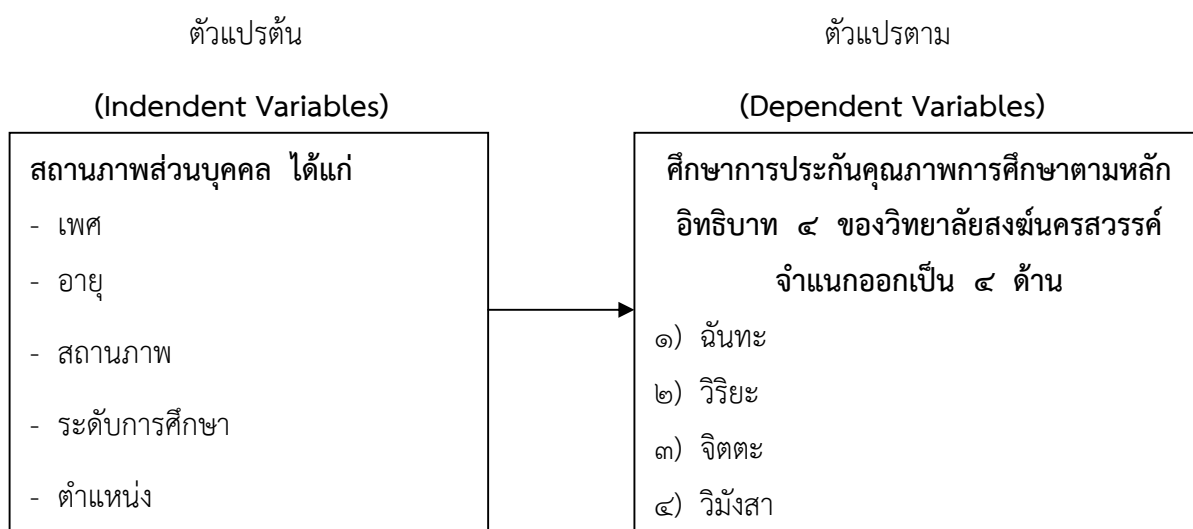
^{๑๒๔} Magnuson Walter C, "The Characteristic of Successful school Business Managers", (Dissertation Abstracts International, 1971), p.133-A.

แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักฟังตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ซึ่งถ้าสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนสามารถดำเนินการตามเป้าหมายดังกล่าวได้บรรลุ คือการให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๗ กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มีลำดับขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

๓.๑. รูปแบบการวิจัย

๓.๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำนวน ๔๖๙ รูป/คน ในปีการศึกษา ๒๕๕๕

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน ๓ รูป/คน คณาจารย์ จำนวน ๙ รูป/คน เจ้าหน้าที่ จำนวน ๔ รูป/คน และนิสิต จำนวน ๑๙๕ รูป/คน รวมทั้งสิ้น ๒๑๑ รูป/คน เป็นกลุ่มศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ R.C.Krejcie and D.W.Morgan ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

๓.๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแบบสอบถามซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๓.๑. แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มี ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง โดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบจำแนกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) ฉันทะ ๒) วิริยะ ๓) จิตตะ ๔) วิมังสา ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating scale)^๑ มี ๕ ระดับ โดยกำหนดความมากน้อยของระดับการปฏิบัติ ดังนี้

- ๕ หมายถึง ว่ามีการประกันคุณภาพการศึกษานั้นในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง ว่ามีการประกันคุณภาพการศึกษานั้นในระดับมาก
- ๓ หมายถึง ว่ามีการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง ว่ามีการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง ว่ามีการประกันคุณภาพการศึกษานั้นในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งจำแนกเป็น ๔ ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Question)

๓.๓.๒ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- ๑) ศึกษา หลักการ ทฤษฎีการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้
- ๒) กำหนดกรอบ แนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

^๑บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๕), หน้า ๙๙-๑๐๐.

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่
 ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อ
 ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง
 ประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของเครื่องมือ

๗) ปรับปรุงแก้ไข

๘) จัดพิมพ์เครื่องมือฉบับสมบูรณ์

๓.๓.๓. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (validity) โดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จ
 เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ
 จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑) พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ	รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒) พระครูสิริภุริณิทัศน์	รักษาการแทนหัวหน้าสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓) ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน	ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการวัดหนองขุนชาติ จังหวัดอุทัยธานี อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔) ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา	อาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕) นางสาวสุธิดา พ่วงเฟื่อง	อาจารย์ประจำสาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)^๒ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐ เมื่อมีบางข้อที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า ๐.๕ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จนได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (Index of Item Objective Congruence : IOC)

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๓ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๒๕๓

๔. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๔. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ และขอความร่วมมือไปยังวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๒. ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง ทั้งการแจกแบบสอบถาม

๓.๕. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

- ๑) นำแบบสอบถามมาตรวจแล้วคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์และถูกต้องเพื่อนำมาวิเคราะห์
- ๒) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์

^๒ พิสนุ พงศ์ศรี, *วิจัยทางการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียมฟ้าการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๘-๑๓๙.

^๓ Cronbach, Lee J. *Essentials of psychological testing* (4th ed.). New York: Harper & Row, 1971.:P. 160.

๓) การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage)

๓.๒) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ซึ่งจำแนกเป็น ๔ ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

๓.๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้^๔

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

๓.๔) ทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษากิจการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท โดยใช้สถิติตามลักษณะของตัวแปร คือ การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว และการทดสอบเอฟ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test / One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีผลแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๓.๕) วิเคราะห์และสรุปผลแบบสอบถามปลายเปิดของการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ และข้อเสนอแนะอื่นๆ

๓.๖) วิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ และข้อเสนอแนะอื่นๆ

^๔ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิง จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐๒.

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

- ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถาม ใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ค่าความสอดคล้องของเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหา
 $\sum R$ คือ ผลรวมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
 N คือ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

โดยที่

R = +๑ เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าแน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหา มีความเหมาะสม

R = ๐ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าไม่แน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหา มีความเหมาะสม

R = -๑ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าแน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาไม่มีความเหมาะสม

- ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) ใช้สูตรดังนี้

$$\alpha = \left[\frac{K}{K-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ = ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

k = จำนวนข้อของแบบสอบถาม

S_i^2 = ผลรวมค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ

S_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามทั้งฉบับ

๒) สถิติพรรณนา ใช้สูตรดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	P	คือ	ร้อยละ
	$\bar{X}$	คือ	ค่าเฉลี่ย
	S.D.	คือ	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	N	คือ	ประชากรทั้งหมด

๓) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ใช้สูตรดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ	$\bar{X}_1, \bar{X}_2$	คือ	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากรที่ ๑ และ ๒
	S_1^2, S_2^2	คือ	ความแปรปรวนของกลุ่มประชากรที่ ๑ และ ๒
	n_1, n_2	คือ	จำนวนประชากรที่ ๑ และ ๒

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ	F	คือ	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F-Distribution)
	MS_B	คือ	ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
	MS_W	คือ	ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เป็น การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๑๑ คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ตอนที่ ๓ เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนก ตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ ๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สำหรับผลของการศึกษาในแต่ละส่วน มีสาระสำคัญและเนื้อหาสามารถประมวลทั้งในรูปแบบ ของตารางและการวิเคราะห์บรรยาย ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๑๑)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน(คน)	ร้อยละ
๑. เพศ	ชาย	๑๒๙	๖๑.๑๔
	หญิง	๘๒	๓๘.๘๖
	รวม	๒๑๑	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔๐	๑๘.๙๖
	๒๐ - ๒๕ ปี	๑๐๖	๕๐.๒๔
	๒๖ - ๓๐ ปี	๒๑	๙.๙๕
	๓๑ - ๓๕ ปี	๒๓	๑๐.๙๐
	มากกว่า ๓๕ ปี	๒๑	๙.๙๕
รวม	๒๑๑	๑๐๐.๐๐	
๓.สถานภาพ	บรรพชิต	๘๙	๔๒.๑๘
	คฤหัสถ์	๑๒๒	๕๗.๘๒
	รวม	๒๑๑	๑๐๐.๐๐
๔.ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓	๑.๔๒
	ปริญญาตรี	๑๙๖	๙๒.๘๙
	ปริญญาโท	๑๐	๔.๗๔
	ปริญญาเอก	๒	๐.๙๕
รวม	๒๑๑	๑๐๐.๐๐	
๕.ตำแหน่ง	นิสิต	๑๙๕	๙๒.๔๒
	เจ้าหน้าที่	๔	๑.๙๗
	อาจารย์	๙	๔.๒๗
	ผู้บริหาร	๓	๑.๒๔
รวม	๒๑๑	๑๐๐.๐๐	

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชายจำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๑๔ มีกลุ่มอายุ ๒๐ - ๒๕ ปี จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๔ สถานภาพ เป็นคนโสด จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘๒ ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๘๙ ตำแหน่ง เป็นนิสิต จำนวน ๑๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๔๒

๔.๒ ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ผู้วิจัยได้สรุปความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวม

(n = ๒๑๑)

หลักอิทธิบาท ๔	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านฉันทะ	๓.๙๕	๐.๖๘	มาก
๒. ด้านวิริยะ	๔.๐๙	๐.๖๙	มาก
๓. ด้านจิตตะ	๔.๐๗	๐.๖๗	มาก
๔. ด้านวิมังสา	๔.๐๙	๐.๖๗	มาก
รวมทั้งหมด	๔.๐๕	๐.๖๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน จำแนกเป็นรายด้านที่มีระดับมากที่สุดคือ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๙$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านที่มีระดับน้อยที่สุดคือ ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๕$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านฉันทะ

(n = ๒๑๑)

ด้านฉันทะ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการกำหนดนโยบายและแนวทางการประกันคุณภาพอย่างชัดเจน	๓.๙๒	๐.๗๙	มาก
๒.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการประกันคุณภาพการศึกษาให้บุคลากรทุกระดับรับทราบอย่างต่อเนื่อง	๔.๐๓	๐.๘๑	มาก
๓.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการควบคุม กำกับดูแล การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง	๔.๐๒	๐.๗๒	มาก
๔.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเองเพื่อขอรับการประเมินคุณภาพ	๔.๐๔	๐.๗๔	มาก
๕.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีความพร้อมรับการประเมินคุณภาพการศึกษา	๓.๗๔	๐.๙๔	มาก
รวมทั้งหมด	๓.๙๕	๐.๖๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านฉันทะ พบว่า คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นรายชื่อที่มีระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานประเมินตนเองเพื่อขอรับรองการประเมินคุณภาพ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายชื่อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีความพร้อมรับการประเมินคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๗๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านวิริยะ

(n = ๒๑๑)

ด้านวิริยะ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดการประชุม ฝึกอบรม ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง	๔.๒๐	๐.๗๑	มาก
๒.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีแผนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา และมีการนำไปปฏิบัติได้ตามแผน	๔.๐๕	๐.๘๐	มาก
๓.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ตรงกับสภาพความเป็นจริง	๔.๐๔	๐.๗๙	มาก
๔.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำคู่มือและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาออกเผยแพร่ทั้งในรูปแบบเอกสารและแสดงบน Web site ของวิทยาลัย และแสดงผลการประเมินคุณภาพภายใน ให้บุคลากรได้รับทราบทั่วถึง	๔.๐๙	๐.๘๑	มาก
๕.บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา	๔.๐๗	๐.๘๓	มาก
รวมทั้งหมด	๔.๐๙	๐.๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ด้านวิริยะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อของด้านวิริยะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นรายข้อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดการประชุม ฝึกอบรม ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๐$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ตรงกับสภาพความเป็นจริง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านจิตตะ

(n = ๒๑๑)

ด้านจิตตะ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดตั้งหน่วยงานประกันคุณภาพการศึกษาขึ้นภายในวิทยาลัยอย่างชัดเจน	๔.๐๗	๐.๗๔	มาก
๒.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการประชุมชี้แจงกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน	๔.๐๘	๐.๗๕	มาก
๓.วิทยาลัยนครสวรรค์มีการรวบรวมเอกสาร คู่มือ จากแหล่งต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์ความรู้ให้แก่บุคลากร	๔.๐๘	๐.๗๓	มาก
๔.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการพัฒนาระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพภายใน ในการประกันคุณภาพการศึกษา	๔.๐๗	๐.๘๐	มาก
๕.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพโดยหน่วยงานภายนอก	๔.๐๔	๐.๗๔	มาก
รวมทั้งหมด	๔.๐๗	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ด้านจิตตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านจิตตะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นรายชื่อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการประชุมชี้แจงกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน และวิทยาลัยนครสวรรค์มีการรวบรวมเอกสาร คู่มือ จากแหล่งต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์ความรู้ให้แก่บุคลากร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๘$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายชื่อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพโดยหน่วยงานภายนอก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านวิม้งสา

(n = ๒๑๑)

ด้านวิม้งสา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการชี้แจงเกณฑ์การประกันคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง	๔.๐๙	๐.๗๖	มาก
๒.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับเข้า มามีส่วนร่วมในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา	๔.๑๗	๐.๗๖	มาก
๓.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการกำหนดองค์ประกอบคุณภาพ และเกณฑ์การประเมินอย่างชัดเจน	๔.๑๐	๐.๗๒	มาก
๔.วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์นำข้อมูลสารสนเทศรายงานการ ประเมินตนเอง (SAR) มาปรับปรุงและพัฒนางานที่ได้รับผิดชอบ	๓.๙๘	๐.๗๙	มาก
๕.วิทยาลัยฯ มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตาม องค์ประกอบคุณภาพและเกณฑ์การประเมินที่กำหนดในแผน และคู่มือการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง	๔.๑๐	๐.๗๔	มาก
รวมทั้งหมด	๔.๐๙	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อ การศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ด้านวิม้งสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านวิม้งสา พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพ การศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นราย ข้อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๗$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนราย ข้อที่ระดับน้อยที่สุดคือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์นำข้อมูลสารสนเทศรายงานการประเมินตนเอง (SAR) มาปรับปรุงและพัฒนางานที่ได้รับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๘$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์เป็นการ ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรย่อยของตัวแปรต้น ได้แก่ การ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ตามสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑. ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็น ต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ จำแนกตามเพศ

(n=๒๑๑)

หลักอิทธิบาท ๔	เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
๑. ด้านฉันทะ	ชาย	๑๒๙	๓.๙๘	๐.๖๖	๐.๖๐๔	๐.๕๔๖
	หญิง	๘๒	๓.๙๒	๐.๗๑		
๒. ด้านวิริยะ	ชาย	๑๒๙	๔.๐๙	๐.๖๕	๐.๐๐๖	๐.๙๙๕
	หญิง	๘๒	๔.๐๙	๐.๗๔		
๓. ด้านจิตตะ	ชาย	๑๒๙	๔.๑๑	๐.๖๓	๑.๑๙๑	๐.๒๓๕
	หญิง	๘๒	๔.๐๐	๐.๗๓		
๔. ด้านวิมังสา	ชาย	๑๒๙	๔.๑๓	๐.๖๗	๑.๐๑๔	๐.๓๑๒
	หญิง	๘๒	๔.๐๓	๐.๖๘		
รวมทั้งหมด	ชาย	๑๒๙	๔.๐๗	๐.๖๑	๐.๗๕๐	๐.๔๕๔
	หญิง	๘๒	๔.๐๑	๐.๖๖		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีเพศต่างกัน มี ระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($t = ๐.๗๕๐$, $Sig = ๐.๔๕๔$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีเพศต่างกัน มี

ระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๒. ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีอายุ ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ แตกต่างกันใน ตารางที่ ๔.๘ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่และนิสิตที่มีต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

จำแนกตามอายุ

(n=๒๑๑)

หลักอิทธิบาท ๔	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านฉันทะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๗	๔	๐.๐๔	๐.๐๙	.๙๘๕
	ภายในกลุ่ม	๙๖.๙๖	๒๐๖	๐.๔๗		
	รวม	๙๗.๑๓	๒๑๐			
๒. ด้านวิริยะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๙	๔	๐.๐๕	๐.๑๐	.๙๘๒
	ภายในกลุ่ม	๙๘.๔๕	๒๐๖	๐.๔๘		
	รวม	๙๘.๖๔	๒๑๐			
๓. ด้านจิตตะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๘	๔	๐.๒๔	๐.๕๔	.๗๐๖
	ภายในกลุ่ม	๙๓.๑๓	๒๐๖	๐.๔๕		
	รวม	๙๔.๑๑	๒๑๐			
๔. ด้านวิมังสา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๖	๔	๐.๒๒	๐.๔๗	.๗๕๖
	ภายในกลุ่ม	๙๔.๑๐	๒๐๖	๐.๔๖		
	รวม	๙๔.๙๖	๒๑๐			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๐.๔๒	๔	๐.๑๐	๐.๒๖	.๙๐๔
	ภายในกลุ่ม	๘๓.๒๒	๒๐๖	๐.๔๐		
	รวม	๘๓.๖๔	๒๑๐			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีอายุต่างกัน มี

ระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

สมมติฐานที่ ๓. ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

จำแนกตามสถานภาพ

(n=๒๑๑)

หลักอิทธิบาท ๔	เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
๑. ด้านฉันทะ	บรรพชิต	๘๙	๓.๙๔	๐.๖๓	-.๒๐๑	๐.๘๔๑
	คฤหัสถ์	๑๒๒	๓.๙๖	๐.๗๒		
๒. ด้านวิริยะ	บรรพชิต	๘๙	๔.๑๑	๐.๖๑	๐.๓๑๖	๐.๗๕๓
	คฤหัสถ์	๑๒๒	๔.๐๘	๐.๗๔		
๓. ด้านจิตตะ	บรรพชิต	๘๙	๔.๑๑	๐.๖๑	๐.๘๕๒	๐.๓๙๕
	คฤหัสถ์	๑๒๒	๔.๐๓	๐.๗๑		
๔. ด้านวิมังสา	บรรพชิต	๘๙	๔.๑๑	๐.๖๓	๐.๔๔๖	๐.๖๕๖
	คฤหัสถ์	๑๒๒	๔.๐๗	๐.๗๑		
รวมทั้งหมด	บรรพชิต	๘๙	๔.๐๗	๐.๕๗	๐.๓๗๖	๐.๗๐๗
	คฤหัสถ์	๑๒๒	๔.๐๓	๐.๖๗		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($t = ๐.๓๗๖$, $Sig = ๐.๗๐๗$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

สมมติฐานที่ ๔ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีระดับการศึกษาการต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาร่วมกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาร่วมกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษา

(n=๒๑๑)

หลักอิทธิบาท ๔	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านฉันทะ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๑	๓	๐.๘๐	๑.๗๖	.๑๕๗
	ภายในกลุ่ม	๙๔.๗๒	๒๐๗	๐.๔๖		
	รวม	๙๗.๑๓	๒๑๐			
๒. ด้านวิริยะ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๕	๓	๐.๔๕	๐.๙๖	.๔๑๓
	ภายในกลุ่ม	๙๗.๒๙	๒๐๗	๐.๔๗		
	รวม	๙๘.๖๔	๒๑๐			
๓. ด้านจิตตะ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๘	๓	๐.๔๖	๑.๐๓	.๓๘๑
	ภายในกลุ่ม	๙๒.๗๓	๒๐๗	๐.๔๕		
	รวม	๙๔.๑๑	๒๑๐			
๔. ด้านวิมังสา	ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๘	๓	๐.๖๙	๑.๕๕	.๒๐๓
	ภายในกลุ่ม	๙๒.๘๘	๒๐๗	๐.๔๕		
	รวม	๙๔.๙๖	๒๑๐			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๕	๓	๐.๕๕	๑.๓๙	.๒๔๗
	ภายในกลุ่ม	๘๑.๙๙	๒๐๗	๐.๔๐		
	รวม	๘๓.๖๔	๒๑๐			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาร่วมกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มี

ระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๕ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่งการต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

จำแนกตามตำแหน่ง

(n=๒๑๑)

หลักอิทธิบาท ๔	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านฉันทะ	ระหว่างกลุ่ม	๔.๘๙	๓	๑.๖๓	๓.๖๖*	.๐๑๓
	ภายในกลุ่ม	๙๒.๒๓	๒๐๗	๐.๔๕		
	รวม	๙๗.๑๓	๒๑๐			
๒. ด้านวิริยะ	ระหว่างกลุ่ม	๓.๐๘	๓	๑.๐๓	๒.๒๒	.๐๘๗
	ภายในกลุ่ม	๙๕.๕๗	๒๐๗	๐.๔๖		
	รวม	๙๘.๖๕	๒๑๐			
๓. ด้านจิตตะ	ระหว่างกลุ่ม	๔.๒๑	๓	๑.๔๐	๓.๒๓*	.๐๒๓
	ภายในกลุ่ม	๘๙.๙๐	๒๐๗	๐.๔๓		
	รวม	๙๔.๑๑	๒๑๐			
๔. ด้านวิมังสา	ระหว่างกลุ่ม	๓.๕๙	๓	๑.๒๐	๒.๗๑*	.๐๔๖
	ภายในกลุ่ม	๙๑.๓๗	๒๐๗	๐.๔๔		
	รวม	๙๔.๙๖	๒๑๐			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๓.๖๗	๓	๑.๒๒	๓.๑๗*	.๐๒๕
	ภายในกลุ่ม	๙๙.๙๗	๒๐๗	๐.๓๙		
	รวม	๑๐๓.๖๔	๒๑๐			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่งต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตาม

สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับปริญญาโทตามหลักกฏอริยาบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ แตกต่างกันด้านฉันทะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านวิริยะ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่โดยภาพรวมของ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา จำแนกตามตำแหน่งด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๒ - ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยภาพรวม ด้านตำแหน่ง

(n=๒๑๑)

ภาพรวม ด้านตำแหน่ง	$\bar{X}$	ภาพรวมด้านตำแหน่ง			
		นิสิต	เจ้าหน้าที่	อาจารย์	ผู้บริหาร
		๔.๐๑	๔.๕๘	๔.๕๔	๔.๒๗
นิสิต	๔.๐๑	-	-.๕๖๓	-.๕๒๗*	-.๒๕๕
เจ้าหน้าที่	๔.๕๘	-	-	.๐๓๖	.๓๐๘
อาจารย์	๔.๕๔	-	-	-	.๒๗๒
ผู้บริหาร	๔.๒๗	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับปริญญาโทตามหลักกฏอริยาบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวม น้อยกว่าคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยภาพรวมตำแหน่ง ด้านฉันทะ

(n=๒๑๑)

ด้านฉันทะ	$\bar{X}$	ด้านฉันทะ			
		นิสิต	เจ้าหน้าที่	อาจารย์	ผู้บริหาร
		๓.๙๑	๔.๓๐	๔.๖๐	๔.๒๗
นิสิต	๓.๙๑	-	-.๓๘๙	-.๖๘๙**	-.๓๕๖
เจ้าหน้าที่	๔.๓๐	-	-	-.๓๐๐	.๐๓๓
อาจารย์	๔.๖๐	-	-	-	.๓๓๓
ผู้บริหาร	๔.๒๗	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ด้านฉันทะ น้อยกว่าคณาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนคู่อื่นๆ ที่เหลือ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยภาพรวมตำแหน่ง ด้านจิตตะ

(n=๒๑๑)

ด้านจิตตะ	$\bar{X}$	ด้านจิตตะ			
		นิสิต	เจ้าหน้าที่	อาจารย์	ผู้บริหาร
		๔.๐๓	๔.๘๕	๔.๔๒	๔.๔๐
นิสิต	๔.๐๓	-	-.๘๒๑*	-.๓๙๔	-.๓๗๑
เจ้าหน้าที่	๔.๘๕	-	-	.๔๒๘	.๔๕๐
อาจารย์	๔.๔๒	-	-	-	.๐๒๒
ผู้บริหาร	๔.๔๐	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ด้านจิตตะ น้อยกว่าเจ้าหน้าที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนคู่อื่นๆ ที่เหลือพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยภาพรวมตำแหน่ง ด้านวิมังสา

(n=๒๑๑)

ด้านวิมังสา	$\bar{X}$	ด้านวิมังสา			
		นิสิต	เจ้าหน้าที่	อาจารย์	ผู้บริหาร
		๔.๐๕	๔.๕๐	๔.๖๒	๔.๒๗
นิสิต	๔.๐๕	-	-.๔๔๘	-.๕๗๐*	-.๒๑๔
เจ้าหน้าที่	๔.๕๐	-	-	-.๑๒๒	.๒๓๓
อาจารย์	๔.๖๒	-	-	-	.๓๕๖
ผู้บริหาร	๔.๒๗	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ด้านวิมังสา น้อยกว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่เป็นอาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขต่อการศึกษาระดับ คุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ในการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีข้อเสนอแนะปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๖ จำนวนปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขต่อการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

(n=๒๑๑)

ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ	จำนวน / ความถี่
๑. ด้านฉันทะ	
- ปรับทัศนคติของบุคลากรในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา	๕
- จัดอบรมเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ	๓
๒. ด้านวิริยะ	
- ควรมีการจัดระบบการจัดเก็บเอกสารให้เป็นระบบ	๔
- ควรมีการวางแผนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง	๗
๓. ด้านจิตตะ	
- ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในอย่างชัดเจน	๕
- ควรมีการพัฒนาและกลไกการควบคุมคุณภาพภายใน ในการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง	๔
๔. ด้านวิมังสา	
- นำข้อมูลจากคณะกรรมการผู้ตรวจประเมินมาใช้ปรับปรุงการดำเนินงานอย่างจริงจัง	๕
- ควรส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง	๒

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่อยู่วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มีปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขกับการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านฉันทะ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องการให้ปรับทัศนคติของบุคลากรในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน ๕ คน ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องการให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำจำนวน ๓ คน

ด้านวิริยะ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการจัดระบบการจัดเก็บเอกสารให้เป็นระบบจำนวน ๔ คน ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องการให้มีการวางแผนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องจำนวน ๗ คน

ด้านจิตตะ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการจัดตั้งหน่วยงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในอย่างชัดเจนจำนวน ๕ คน และผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการพัฒนาระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพภายในในการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องจำนวน ๔ คน

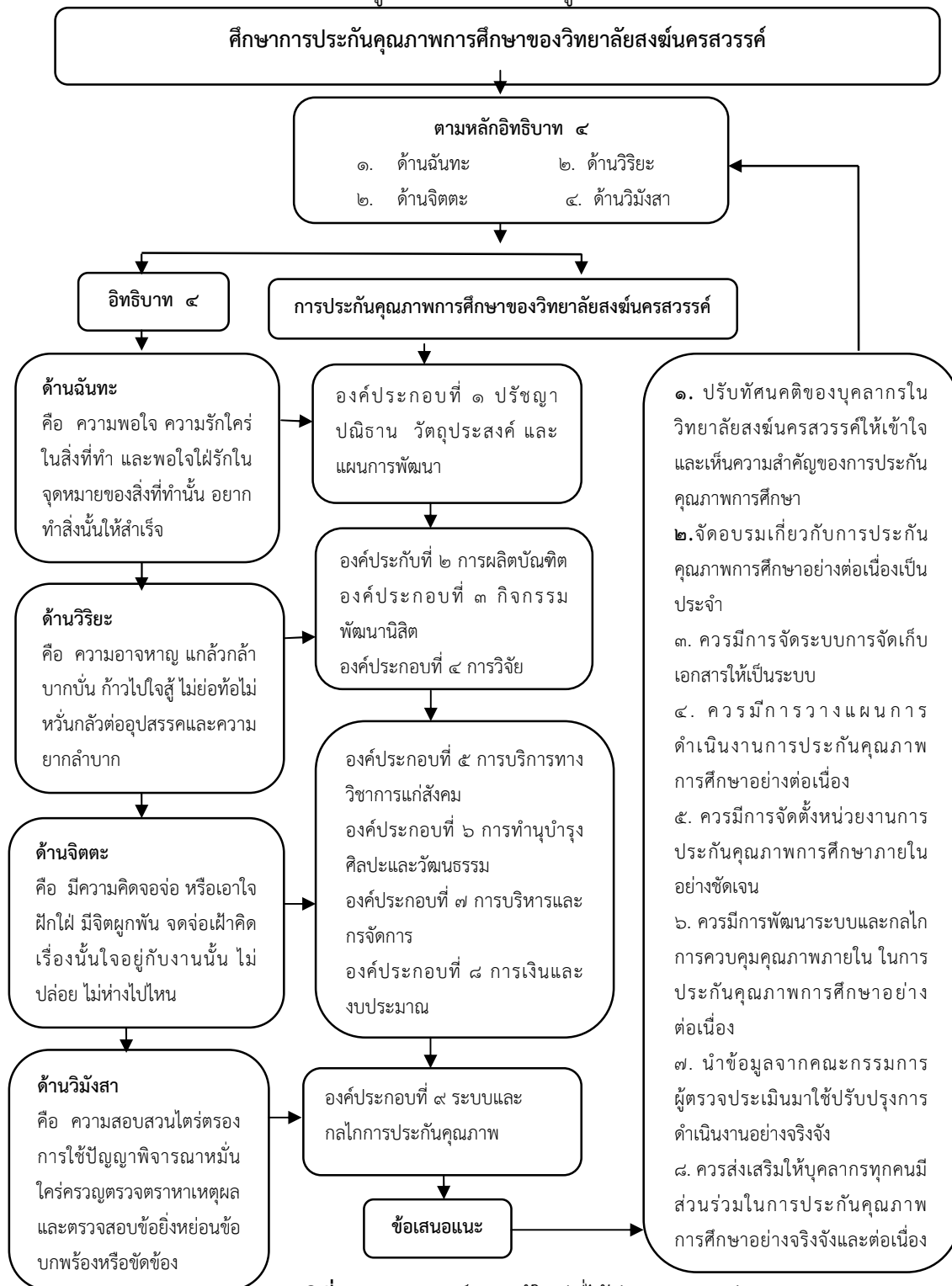
ด้านวิมังสา ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการนำข้อมูลจากคณะกรรมการผู้ตรวจประเมินมาใช้ปรับปรุงการดำเนินงานอย่างจริงจัง จำนวน ๕ คน และคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่องจำนวน ๒ คน

จากปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขกับการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษา ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ควรคำนึงถึงหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของหน่วยงานองค์กรของตนเอง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกคนที่ศึกษาและปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ล้วนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านคุณวุฒิ และวัยวุฒิ รวมไปถึงอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกท่านต่างคาดหวังไว้ก็คือ การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่ดีและมีมาตรฐาน ซึ่งสิ่งนี้มีอาจเกิดขึ้นได้หากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต นำไปบูรณาการใช้อย่างจริงจังในการบริหารงานและเรียนรู้ปฏิบัติ

ดังนั้น สิ่งที่เหมาะสมที่สุดก็คือ การสนับสนุนและส่งเสริมในการใช้หลักธรรมคืออิทธิบาท ๔ ที่กล่าวมานั้นควรให้เกิดขึ้นภายในหน่วยงานสถานศึกษาอย่าง ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องทำตนให้เป็นผู้ใฝ่รู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในสถานศึกษาของตนเอง เมื่อผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในสถานศึกษามีความรู้และเข้าใจในการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ก็จะมี ความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้นก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการทำงานของตนให้ดียิ่งขึ้นไป

๔.๕ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการศึกษา ดังนี้

แผนภูมิที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ พบว่า การที่ได้นำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษา ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เพื่อเพิ่มระดับการใช้คุณธรรมด้านหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ให้ได้รับการยอมรับและเข้าใจจากบุคลากรมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงจุดยืนที่ชัดเจนในคุณธรรมที่มี ซึ่งได้ถูกปลูกฝังไปสู่ตัวของบุคลากรทุกฝ่าย หากบุคลากรวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ สามารถยึดถือได้ว่า การแนะนำความรู้ความเข้าใจในงานด้านต่างๆ ให้กับบุคลากรใหม่ คือ กิจธุระอันดับหนึ่ง ผลที่ตามมานั้นย่อมบรรลุผลตามที่ได้วางแผนไว้ เพื่อที่จะได้นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ในการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะเป็นการปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยบุคลากรในสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ได้ถือปฏิบัติ คือ เสนอแนะความรู้แนวทางและวิทยาการใหม่ๆ ให้ได้รับทราบ มีความรักในการทำงาน มีความพร้อมในการรับวิทยาการใหม่ๆ เพื่อให้เกิดสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สถานศึกษาและผู้ทำการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนและปลูกจิตสำนึกให้รู้จักการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ และสนับสนุนให้มีการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในหน่วยงานอย่างแท้จริง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นสิ่งนำทางในการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องคือบุคลากรฝ่ายต่างๆในทางการประกันคุณภาพการศึกษา ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้มีการยกระดับทัศนคติความคิดเห็นของการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ อันประกอบด้วย ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา โดยมีเป้าหมายที่สำคัญอันดับหนึ่ง คือ การแนะนำความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆ ให้กับบุคลากรทุกฝ่าย คือ กิจธุระอันดับหนึ่ง ของบุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาที่ต้องทำ เพื่อชี้แนะหน่วยงานสถานศึกษาให้การมุ่งไปสู่ความสำเร็จ

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เป็นการศึกษาเฉพาะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๑๑ คน ซึ่งใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รวบรวมมา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ (Percentage) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) สำหรับหาค่าระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับวัดการกระจายของข้อมูลใช้การทดสอบ ค่าที (t – test), Independent Groups, One – Way ANOVA ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนสำหรับเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference LSD) จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ในการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยจะสรุปตามลำดับ ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชายจำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๑๔ มีกลุ่มอายุ ๒๐ - ๒๕ ปี จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๔ สถานภาพ เป็นคนโสด จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘๒ ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๘๙ ตำแหน่ง เป็นนิสิต จำนวน ๑๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๔๒

๕.๑.๒ ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน จำแนกเป็นรายด้านที่มีระดับมากที่สุดคือ ด้านวินัย และด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๙$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านที่มีระดับน้อยที่สุดคือ ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๕$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๑) **ด้านฉันทะ** พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ **ด้านฉันทะ** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านฉันทะ พบว่า คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นรายข้อที่มีระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานประเมินตนเองเพื่อขอรับรองการประเมินคุณภาพ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีความพร้อมรับการประเมินคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๗๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๒) **ด้านวินัย** พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ **ด้านวินัย** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อของด้านวินัย พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นรายข้อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดการประชุม ผึกอบรม ด้านการประกันคุณภาพ การศึกษาให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๐$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ตรงกับสภาพความเป็นจริง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๓) **ด้านจิตตะ** พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**ด้านจิตตะ** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านจิตตะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพ การศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นราย ข้อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการประชุมชี้แจงกำหนดบทบาทและหน้าที่ของ คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน และวิทยาลัยนครสวรรค์มีการรวบรวมเอกสาร คู่มือ จากแหล่งต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์ความรู้ให้แก่บุคลากร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๘$) ซึ่งอยู่ในระดับ มาก ส่วนรายข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพโดยหน่วยงานภายนอก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๔) **ด้านวิมังสา** พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อ การศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**ด้านวิมังสา** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านวิมังสา พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพ การศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นราย ข้อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๗$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนราย ข้อที่ระดับน้อยที่สุดคือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์นำข้อมูลสารสนเทศรายงานการประเมินตนเอง (SAR) มาปรับปรุงและพัฒนางานที่ได้รับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๘$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เป็นการ ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรย่อยของตัวแปรต้น ได้แก่ การ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ตามสมมติฐาน ดังนี้

เพศ จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ใน ภาพรวม พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดย ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($t = 0.๗๕๐$, $Sig = 0.๔๕๔$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีเพศต่างกัน มีระดับความ คิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.๐๕$

อายุ จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ใน ภาพรวม พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์โดย ภาพรวม ไม่แตกต่างกันที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.๐๕$ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีอายุต่างกัน มีระดับความ คิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.๐๕$

สถานภาพ จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ใน ภาพรวม พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดย ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($t = 0.๓๗๖$, $Sig = 0.๗๐๗$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณา เป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับความคิดเห็น

ต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ระดับการศึกษา จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวม พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตำแหน่ง จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวม พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่งต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ แตกต่างด้านฉันทะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านวิริยะ ไม่แตกต่างกัน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่โดยภาพรวมของ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา จำแนกตามตำแหน่งด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังนี้

โดยภาพรวมของตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ที่มีตำแหน่งเป็นนิสิต มีความเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวม น้อยกว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่และนิสิต ที่เป็นอาจารย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ด้านฉันทะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ด้านฉันทะ น้อยกว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่เป็นอาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ด้านจิตตะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับปริญญาโท การศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านจิตตะ น้อยกว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่เป็นเจ้าหน้าที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ด้านวิมังสา พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับปริญญาโท การศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ด้านวิมังसान้อยกว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่เป็นอาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการศึกษาระดับปริญญาโท การศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง การทดสอบสมมติฐานโดยตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ตัวแปรต้น	ผลการทดสอบ	
	การใช้คุณธรรมด้านสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา	
ปัจจัยส่วนบุคคล	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
๑. เพศ	-	✓
๒. อายุ	-	✓
๓. สถานภาพ	-	✓
๔. ระดับการศึกษา	-	✓
๕. ตำแหน่ง	✓	-

**๕.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขต่อการศึกษาระดับ
คุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในด้าน ฉันทะ วิริยะ จิตตะ
และวิมังสา**

ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่อยู่ในวิทยาลัยสงฆ์
นครสวรรค์ มีปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขกับการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาตาม
หลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในแต่ละด้านดังนี้

ด้านฉันทะ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องการให้ปรับทัศนคติของ
บุคลากรในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
จำนวน ๕ คน ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องการให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับการ
ประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำจำนวน ๓ คน

ด้านวิริยะ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการจัดระบบ
การจัดเก็บเอกสารให้เป็นระบบจำนวน ๔ คน ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องการให้
มีการวางแผนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องจำนวน ๗ คน

ด้านจิตตะ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการจัดตั้ง
หน่วยงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในอย่างชัดเจนจำนวน ๕ คน และผู้บริหาร คณาจารย์
เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการพัฒนาระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพภายใน ในการ
ประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องจำนวน ๔ คน

ด้านวิมังสา ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการนำ
ข้อมูลจากคณะกรรมการผู้ตรวจประเมินมาใช้ปรับปรุงการดำเนินงานอย่างจริงจัง จำนวน ๕ คน
และคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วม
ในการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่องจำนวน ๒ คน

จากปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขกับการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลัก
อิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ การศึกษาระดับคุณภาพการศึกษา ของวิทยาลัย
สงฆ์นครสวรรค์ ควรคำนึงถึงหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อนำมา
ประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของหน่วยงานองค์กรของตนเอง ซึ่งถือเป็น
สิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกคนที่
ศึกษาและปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ล้วนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านคุณวุฒิ และ
วัยวุฒิ รวมไปถึงอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต
ทุกท่านต่างคาดหวังไว้ก็คือ การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่ดีและมี
มาตรฐาน ซึ่งสิ่งนี้มีอาจเกิดขึ้นได้หากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต นำไปบูรณาการใช้
จริงในการบริหารงานและเรียนรู้ปฏิบัติ

ดังนั้น สิ่งที่เหมาะสมที่สุดก็คือ การสนับสนุนและส่งเสริมในการใช้หลักธรรมคืออิทธิบาท ๔ ที่กล่าวมานั้นควรให้เกิดขึ้นภายในหน่วยงานสถานศึกษาอย่าง ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องทำตนให้เป็นผู้ใฝ่รู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในสถานศึกษาของตนเอง เมื่อผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในสถานศึกษามีความรู้และเข้าใจในการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ก็จะมีความเข้าใจที่ดีอันก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการทำงานของตนให้ดียิ่งขึ้นไป

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน อันเนื่องมาจากหลักอิทธิบาท ๔ เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติดีแล้วเกิดความพอใจ ความรักใคร่ในสิ่งที่ทำไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุและผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ **พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง** “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **วิษญาภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และยัง

สอดคล้องกับการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ใฝ่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **กัญญาภรณ์ กลิ่นนิ่มนวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) ด้านฉันทะ จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านฉันทะ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มีความพอใจ ความรักใคร่ในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ในองค์ประกอบที่ ๑ ปรัชญาปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนการพัฒนา และยังสอดคล้องกับหลักธรรมของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ให้ความหมายของคำว่า “ฉันทะ” คือ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่า ความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ถ้าสามารถปลูกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้น ไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลายจิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ชาน ไม่ส่าย ฉันทสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมกับบชานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย และยัง

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาวุฒิศร บัวทอง** “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสามารถสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และยังสามารถสอดคล้องกับการวิจัยของ **วิษณุภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และยังสามารถสอดคล้องกับการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสามารถสอดคล้องกับการวิจัยของ **กัญญ์กวีพากรณ์ กลิ่นนิมมวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๒) ด้านวิริยะ จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาโทตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านวิริยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มีความอ้าใจ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไปใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในองค์ประกอบที่ ๒ การผลิตบัณฑิต องค์ประกอบที่ ๓ กิจกรรมพัฒนานิสิต

องค์ประกอบที่ ๔ การวิจัย และยังสอดคล้องกับหลักธรรมของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ให้ความหมายของคำว่า “วิริยะ” คือ ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่า ควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลาเท่านั้นปีเท่านั้นเดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียร เท่ากับมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง** “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **วิษณุภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ใฝ่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **กัญญ์กวีพากรณ์ กลิ่นนิ่มนวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๓) **ด้านจิตตะ** จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านจิตตะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มีความคิดจ่อจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ มีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาการประกันศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในองค์ประกอบที่ ๕ การบริการทางวิชาการแก่สังคม องค์ประกอบที่ ๗ การบริหารและจัดการ องค์ประกอบที่ ๘ การเงินและงบประมาณ และยังสอดคล้องกับหลักธรรมของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ให้ความหมายของคำว่า “จิตตะ” คือ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ขลุกข่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิ พร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาจุฑิกร บัวทอง** “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนคีรีวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔

กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ใฝ่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **กัญแก้วพารณ กลินนีมวาล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้าน วิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๔) ด้านวิมังสา จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ด้านวิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มีความสอบสวนไตร่ตรอง การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนข้อบกพร่องหรือขัดข้อง ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในองค์ประกอบที่ ๙ ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ และยังสอดคล้องกับหลักธรรมของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ให้ความหมายของคำว่า “วิมังสา” คือ ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นตั้งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่านไม่วอกแวก และมีกำลังเรียกว่าวิมังสาสมาธิ ซึ่งจะมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาวุฒิกธ บัณฑอง** “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกัน

และบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **วิษณุภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ใฝ่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **กัญกัฬารณ กลินนิมวอล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๕.๒.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง พบว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดย ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านตำแหน่ง พบว่าครูผู้สอนที่มีขนาด โรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกัน คุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความ คิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตาม

หลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ แตกต่างด้านฉันทะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านวิริยะ ไม่แตกต่างกัน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาแต่ละส่วนอภิปรายดังนี้

เพศ ที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลัก อิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่ได้แบ่งแยกชาย-หญิง จึงทำให้มีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ชาติรี แแนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร สำนักรักษาและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ ระดับ การศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่ แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิชญาภา เมธิวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา จังหวัด นครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัส ตรี จำกัด อำเภอมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ้ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **กัญญ์วพารณณ์ กลิ่นนิ่มนวล** ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนคติ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่ แตกต่างกัน

อายุ ที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่าง กัน ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลัก อิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่ได้เจาะจงช่วงอายุของแต่ละคน จึงทำให้มีความคิดเห็น ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย ของ **ชาติรี แแนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของ

บุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มี เพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดย ภาพรวมไม่แตกต่างกัน และยังไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัด นครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน และยังไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัส ตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลัก อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน และยังไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **กัญกัฬารณ กิ่งนันทนวล** ได้ ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนะ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่ แตกต่างกัน

สถานภาพ ที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่าง กัน ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลัก อิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่ได้เจาะจงถามบุคคลที่อยู่ในสถานภาพเดียวกัน จึงทำให้มี ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาสมคิด โครธา** ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “ การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการศึกษาพบว่าพระนิสิต สถานภาพแตกต่างกันมีการใช้อิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน และยังไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง** ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของ ผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผล การศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนครูที่มีสถานภาพ ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน

ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่ได้เจาะจงช่วงระดับการศึกษาของแต่ละคน จึงทำให้มีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิษณุภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนศิรีวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศิรีวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **กัญญภัทราภรณ์ กลิ่นนิ่มนวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงาน จังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ตำแหน่ง ที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ทั้งนี้เนื่องจากตำแหน่งที่แตกต่างกันไป ทำให้มีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิษณุภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศิรี

วงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **กัญแก้วหาภรณ์ กลิ่นนันทนวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรมีกลไกและระบบการประกันคุณภาพภายในของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อย่างเป็นระบบ และชัดเจนเพื่อพัฒนางานการประกันคุณภาพการศึกษาจาก สมศ.

๒. นโยบายวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ควรกำหนดนโยบายในการประกันคุณภาพภายในโดยแบ่งงานความรับผิดชอบให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการวางนโยบายร่วมกันอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นการกำหนดมาจากผู้บริหารอย่างเดียว

๓. วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ควรที่จะปรับปรุงเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างจริงจัง เพื่อใช้ในการทำวิจัยสถาบัน (Institutional Research) และงานประกันคุณภาพรวมทั้งการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๔. วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ควรปลูกจิตใต้สำนึกที่ดีในด้านการส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาให้มีความพร้อมในการรับการประกันคุณภาพจากภายในและภายนอก

๕. วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ควรจะรณรงค์ในการจัดตั้งศูนย์บริหารสารสนเทศให้มีความทันสมัย และมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องทางด้านสารสนเทศให้พอเพียงกับงานที่จะทำ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

๑. วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ควรมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการประกันคุณภาพการศึกษาให้บุคลากรทุกระดับทราบอย่างต่อเนื่อง

๒. ในการประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ควรนำหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านฉันทะ ด้านวิริยะะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา โดยการให้ความรู้ คำแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้กับบุคลากรทุกคน

๓. ควรมีการอบรมเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างน้อยภาคละ ๑ ครั้ง ทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรที่จะศึกษาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาด้านอื่น แล้วนำมาประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
๒. ควรที่จะศึกษาวิจัยสาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการประกันคุณภาพการศึกษา
๓. ควรที่จะมีการเพิ่มเครื่องมือในการทำวิจัยให้มากขึ้น นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เช่น การสังเกตพฤติกรรม หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ให้ได้ผลตรงกับความเป็นจริงเพื่อที่จะเป็นมาตรฐานในการบริหารงานในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย – บาลี

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

จันทรานี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๔๕.

จุลพล สวัสดิ์ยากร. หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ๒๕๔๒.

ชาคริต ชมชื่น. แนวคิดเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา : การประกันคุณภาพการเรียนการสอน เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ดารารวรรณ, ๒๕๔๓.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๕.

บุญมี แทนแก้วและคณะ. พุทธศาสน์ – ปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘.

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

ปัญญา ใช้บางยาง. ธรรมอธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

ปิ่น มุกกันต์. แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ปิ่น มุกกันต์. แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๔.

พนัส หันนาคินทร์. ประสบการณ์ในงานบริหารบุคลากร. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกโวกาต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนคร). พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.

อุบลราชธานี : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิริธรรมออฟเซต, ๒๕๕๔.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตฺร ธิธมฺโม). **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙, Ph.D.). **พุทธวิธีในการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๔๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), **พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ**. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). **การทำงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมะกับการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๘.
กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ). **งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข**.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ. **พระอภิธรรมปิฎก ๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคฺโล). **ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข**.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมฺปิโย). **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๒๘.

พิฑูร มลิวัลย์. **แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.

พิสนุ ฟองศรี. **วิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียมเฝ้าการพิมพ์, ๒๕๔๙.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน
ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

ว.วชิรเมธี. **คนสาราญ งานสำเร็จ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๑.

วิเชียร ชาบุตรบุญชริก. **พุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕.

วิโรจน์ สารรัตน์. **การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๕.

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. **หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕**.

กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๔.

วีระยุทธ ชาตะการณจัน, **เทคนิคการบริหาร สำหรับนักบริหารการศึกษามีอาชีพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓,

(ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สนอง วรอุไร. **ทำชีวิตให้ดีและมีสุข**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๐.

สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๒.

สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด,

๒๕๔๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๔). **แนวทางการประกันคุณภาพภายในศึกษา :**

เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์จำกัด, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. **การวิจัยและพัฒนาระบบการ**

ประเมินผลภายในของสถานศึกษา. บริษัทพิมพ์ดี : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๓.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒** แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒).

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). **พระราชบัญญัติ**

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

แสงอรุณ โปรงธุระ. **พุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการ สถาบัน

ราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๗.

อัครเมธี สิริวรรณท์. **เปิดโอกาสให้ชีวิตให้ได้รับสิ่งอันเป็นมงคล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

อุทยานความรู้, ๒๕๕๐.

(๒) บทความในหนังสือพิมพ์ :

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมในใจของนักบริหารไอโซ**. ไทยรัฐ, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑.

(๓) บทความในอินเทอร์เน็ต :

พุทธทาสภิกขุ. **ศึกษาธรรมะอย่างถูกวิธี หรือ ธรรมวิภาค นวภูมิ คำบรรยายธรรมะ.** [ออนไลน์].

แหล่งที่มา : <http://www.buddhadasa.com/rightstudydham/itibath4.html>.

[๒๓ กันยายน ๒๕๕๕].

สำนักงานการประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา**

ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

[http://www.qa.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=](http://www.qa.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=41&limit=1&limitstart=2)

[27&Itemid=41&limit=1&limitstart=2](http://www.qa.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=41&limit=1&limitstart=2) วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๖.

(๔) วิทยานิพนธ์ :

กัญญาภากรณ์ กลิ่นนิมมวณ. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กัลป์กร มั่นถาวรวงศ์. “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิตการบริหารการศึกษา.** คณะครุศาสตร์ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕.

กัลยา วิลาวรรณ. “การปฏิบัติงานของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายธุรการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา”. **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิตบริหารการศึกษา** บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ธณิศวรร จิตขวัญ. “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”. **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิตการบริหารการศึกษา.** ศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

บพิตร วิทยาสโรจน์. “ความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จังหวัดเชียงใหม่”. **การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

บุญมี บุญเยี่ยม. “ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ตบริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ ๒๕๔๔.

พระมหาอุฎฐกร บัวทอง. “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗”.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒.

พระมหาสมคิด โคธธา. “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”.

วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗.

พระมหาสามารถ อานนโฑ (เนตรแสง). “ภาวะผู้นำตามหลักสัพบุริสธรรม พ.ศ.๒๕๔๘”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระสุนันท์ กิตติสทโท (สายพิมพ์พงษ์). “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตำบลเกวียน จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระอธิการสุพล คิดข้างบน. “การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ เขตอำเภอเชียงใหม่”. **การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

พัชรภรณ์ วีรสิทธิ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสำนักงานประกันสังคม”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

พิสิทธิ์ จันทนเนตร. “การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสกลนครจำแนกตามขนาดโรงเรียน”. **ปริญญาศึกษามหาบัณฑิตการบริหารการศึกษา.** คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗.

ไพบุลย์ ตั้งใจ. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

มาริษา ชูกิตติพงษ์. “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตอุปกรณ์ยานยนต์”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตจิตวิทยาอุตสาหกรรม.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

- เรณู วงศ์วัฒนา. “ความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยพายัพ”
การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.
- วรณยูพา วิโนทพรรษ์. “ศึกษาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา
 สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตการบริหาร
 การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.**
- วิเชียร พากเพียร. “การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”.
**ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร, ๒๕๓๑.**
- วิชญาภา เมธีวรฉัตร. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังษีวิทยา
 จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- สงกรานต์ เดชปัญญา. “การรับรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของครู และผู้บริหาร
 โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่”. **การค้นคว้า
 แบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.**
- สุนทร ทองคำ. พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ
 ประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์. **การค้นคว้าแบบอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
 วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.**
- สถิตย์ รัชปัติย์. “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคฤหัสถ์”.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

- นางเพ็ญพรรณ ปิয়ারมย์. **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษากิจกรรมนักศึกษา. มหาวิทยาลัย
 เทคโนโลยีสุรนารี, ปีการศึกษา ๒๕๕๔.**
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. **รายงานการประเมินตนเอง.
 (Self-Assessment Report), ปีการศึกษา ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔.**

๒. ภาษาอังกฤษ

- Barnard. Chester I. “The Function of the Executive”. Cambridge. Mass. : Harvard
 University Press, 1968.
- Campbell. Ronald F. et al. Introduction to Education Administration 5th ed. Boston.
 1980.

- Cronbach. Lee J. **Essentials of psychological testing** (4th ed.). New York: Harper & Row, 1971.
- Eileen Goode. “**Sit-Based Management in public education : a challenge for critical pragmatism**”, (issertation Abstracts International), 1994.
- Flippo, Edwin B. **Principle of Personnel Management**. New York : Mc Graw-Hall Inc, 1970.
- Good. Center V. **Dictionary of Education**. New York : McGraw – Hill. 1973.
- Halpin, Andrew. **Theory and Research in Administration**. New York : Mcmillan Company, 1966.
- Holt, D.H. “**Management principls and practices**”. New Jersey : Prentice – Hall, 1993.
- Magnuson Walter C. “**The Characteristice of Succesful school Business Managers**”.
Dissertation Abstracts International, 1971.
- Murry,Joseph H.,JR.(1996). **A Study of The Morai Aspect of Leadership in an Urban**. New Oreans, Louisiana:University Of New Orleans.
- Nicolai, Dante. “**The Administrative Behavior of the Superintendent of School as Perceived by High School Principals**”. Dissertation Abstracts International, 1971.
- Simon. **Herbert A. Donald W. Simithburg and Victor A. Thomson**. Public Administration. New York : Alfred A, Knopf, 1966.
- Stoner. James A.F. and Charle. **Wankel Management**. (3nd ed). Philippines : Prentice-Hall. International, 1970.
- Terry,George R. **Principles of Management**. Illinois : Richard D. Irwin, Inc,1977.
- Wagner, J.A., &Hollenbeck,J.R. **Management of organization behavior**. New Jersey : Prentice – Hall, 1995.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ
รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระครูสิริภุรินทัศน์
รักษาการแทนหัวหน้าสาขาวิชาหลักสูตรและการ
สอนวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน
ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการหนองขุนชาติ
จังหวัดอุทัยธานี
อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา
อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. นางสาวสุธิดา พ่วงเฟื่อง
อาจารย์ประจำหลักสูตรและการสอน
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ตารางสรุปค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย

เรื่อง ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
ข้อ ๑	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๒	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๓	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
ข้อ ๔	๑	๑	๑	๐	๐	๐.๖๐	ใช้ได้
ข้อ ๕	๑	๑	๑	-๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
ข้อ ๖	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๗	๑	๑	๑	๐	๐	๐.๖๐	ใช้ได้
ข้อ ๘	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๙	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๑๐	๑	๐	๑	๐	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
ข้อ ๑๑	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๑๒	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๑๓	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๑๔	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๑๕	๑	๑	๑	-๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
ข้อ ๑๖	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๑๗	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๑๘	๑	๑	๑	๐	๐	๐.๖๐	ใช้ได้
ข้อ ๑๙	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
ข้อ ๒๐	๑	๑	๑	๐	๐	๐.๖๐	ใช้ได้

Dr. Niran Nont
 (admission) for
 ๒๕๖๕
 ๒๕๖๕

ภาคผนวก ค

ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

ข้อ	Mean	Std. Deviation	Cases
๑	๓.๙๐๐๐	.๗๕๘๘	๓๐
๒	๓.๖๓๓๓	.๖๖๘๗	๓๐
๓	๓.๓๐๐๐	.๗๙๔๔	๓๐
๔	๓.๔๖๖๗	.๘๑๙๓	๓๐
๕	๓.๒๖๖๗	.๖๓๙๗	๓๐
๖	๓.๕๓๓๓	๑.๐๔๑๗	๓๐
๗	๓.๔๖๖๗	.๗๗๖๑	๓๐
๘	๓.๓๖๖๗	.๗๖๔๙	๓๐
๙	๓.๗๐๐๐	๑.๑๔๙๒	๓๐
๑๐	๓.๗๖๖๗	.๙๓๕๓	๓๐
๑๑	๓.๔๖๖๗	.๗๗๖๑	๓๐
๑๒	๓.๖๐๐๐	.๖๗๔๗	๓๐
๑๓	๓.๖๖๖๗	.๖๖๐๙	๓๐
๑๔	๓.๙๐๐๐	.๗๕๘๘	๓๐
๑๕	๓.๕๓๓๓	๑.๐๔๑๗	๓๐
๑๖	๓.๔๖๖๗	.๗๗๖๑	๓๐
๑๗	๓.๓๖๖๗	.๗๖๔๙	๓๐
๑๘	๓.๗๐๐๐	๑.๑๔๙๒	๓๐
๑๙	๓.๓๖๖๗	.๗๖๔๙	๓๐
๒๐	๓.๗๐๐๐	๑.๑๔๙๒	๓๐

Reliability Coefficients

N of Cases = ๓๐.๐

N of Items = ๒๐

Alpha = .๙๒๕๓

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เรื่อง ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

คำชี้แจง : แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน ซึ่งผลจากข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ จะใช้ในการค้นคว้าวิจัยตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความร่วมมือจากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต การในการตอบแบบสอบถามนี้ทุกข้อตามความเป็นจริง ทั้งนี้คำตอบของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับและการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการศึกษาภาพรวมไม่ได้ศึกษาเป็นรายเฉพาะบุคคล

นางสาวณฐยา ราชสมบัติ

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่เป็นจริงหรือเติมคำในช่องว่างให้ตรงตามความเป็นจริงในปัจจุบันของการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

๑. ข้อมูลส่วนบุคคล

(๑) เพศ

- ชาย หญิง

(๒) อายุ

- ต่ำกว่า ๒๐ ปี ๒๐ - ๒๕ ปี
 ๒๖ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๓๕ ปี
 มากกว่า ๓๕ ปี

(๓) สถานภาพ

- บรพชิต คฤหัสถ์

(๔) ระดับการศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี
 ปริญญาโท ปริญญาเอก

(๕) ตำแหน่ง

- นิสิต เจ้าหน้าที่
 อาจารย์ ผู้บริหาร

ตอนที่ ๒ : ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามระดับการพิจารณา ดังนี้

ข้อ	ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านฉันทะ (ความพอใจ ความรักใคร่ในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากรทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ)						
๑.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการกำหนดนโยบายและแนวทางการประกันคุณภาพอย่างชัดเจน					
๒.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการประกันคุณภาพการศึกษาให้บุคลากรทุกระดับรับทราบอย่างต่อเนื่อง					
๓.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการควบคุม กำกับดูแล การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง					
๔.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเองเพื่อขอรับการประเมินคุณภาพ					
๕.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีความพร้อมรับการประเมินคุณภาพการศึกษา					
ด้านวิริยะ (ความเอาใจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไปใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก)						
๑.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดการประชุม ฝึกอบรม ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง					
๒.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีแผนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา และมีการนำไปปฏิบัติได้ตามแผน					
๓.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ตรงกับสภาพความเป็นจริง					

ข้อ	ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักกฏธรรมาภิบาล ๔ ของ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๔	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำคู่มือและเอกสารต่างที่ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาออกเผยแพร่ทั้งในรูปแบบ เอกสารและแสดงบน Web site ของวิทยาลัย และแสดงผลการ ประเมินคุณภาพภายใน ให้บุคลากรได้รับทราบทั่วถึง					
๕	บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการ ประกันคุณภาพการศึกษา					
ด้านจิตตะ (ความคิดจ้อจ้อ หรือเอาใจฝักใฝ่ มีจิตผูกพัน จดจ้อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ ปล่อย ไม่ห่างไปไหน)						
๑	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดตั้งหน่วยงานประกันคุณภาพ การศึกษาขึ้นภายในวิทยาลัยอย่างชัดเจน					
๒	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการประชุมชี้แจงกำหนดบทบาทและ หน้าที่ของคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน					
๓	วิทยาลัยนครสวรรค์มีการรวบรวมเอกสาร คู่มือ จากแหล่งต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์ความรู้ให้แก่บุคลากร					
๔	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการพัฒนาระบบและกลไกการควบคุม คุณภาพภายในการประกันคุณภาพการศึกษา					
๕	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการตรวจสอบ และการประเมิน คุณภาพโดยหน่วยงานภายนอก					
ด้านวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนข้อบกพร่องหรือขัดข้อง)						
๑.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการชี้แจงเกณฑ์การประกันคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง					
๒.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับเข้ามา					

ข้อ	ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	มีส่วนร่วมในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา					
๓.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการกำหนดองค์ประกอบคุณภาพและ เกณฑ์การประเมินอย่างชัดเจน					
๔.	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์นำข้อมูลสารสนเทศรายงานการ ประเมินตนเอง (SAR) มาปรับปรุงและพัฒนางานที่ได้รับผิดชอบ					
๕.	วิทยาลัยฯ มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตาม องค์ประกอบคุณภาพและเกณฑ์การประเมินที่กำหนดในแผน และคู่มือการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง					

ตอนที่ ๓ : แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็นอื่นๆ

เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ โปรดให้คำแนะนำในศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลัก
อิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ในด้านต่างๆ ดังนี้.

คำชี้แจง: โปรดกรอกข้อความตามความคิดเห็นของท่านซึ่งจะไม่มีผลเสียต่อผู้ตอบแบบสอบถามนี้ ทั้งใน
หน้าที่และการปฏิบัติงานแต่อย่างใด

๑. ปัญหา อุปสรรค ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔
ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

**ในด้านด้านฉันทะ (ความพอใจ ความรักใคร่ในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น
อยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ)**

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๒. ปัญหา อุปสรรค ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิ
บาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

**ในด้านด้านวิริยะ (ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่น ก้าวไปใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรค
และความยากลำบาก)**

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๓. ปัญหา อุปสรรค ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิ
บาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ในด้านด้านจิตตะ (ความคิดจ่อจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ มีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น
ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน)

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๔. ปัญหา อุปสรรค ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิ
บาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ในด้านด้านวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหา
เหตุผล และตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนข้อบกพร่องหรือขัดข้อง)

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

**** ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม****

ภาคผนวก จ
หนังสือความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

บันทึกข้อความ

สำนักงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๐๙(๗)/๑๑๔

วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ด้วย นางสาวณัฐยา ราชสมบัติ เลขประจำตัว ๕๔๒๓๔๐๕๘๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

Prasert

Prasert

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๐๙(๗)/๑๑๓

วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระครูสิริภุรินทีศน์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ด้วย นางสาวณฐยา ราชสมบัติ เลขประจำตัว ๕๔๒๓๔๐๕๘๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ททพ
พระครูสิริภุรินทีศน์

บันทึกข้อความ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
เลขที่รับหนังสือ: 013 / 2556
รับวันที่: 6 / ก.พ. / 2556
เวลา: 09.00 น.
ชื่อผู้รับ: ที/ลิพภ / 1708/พิจิตร์

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๓๙๙๗๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๙๗/๑๑๑ วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผศ.ดร. สุพจน์ บุญอ่อน อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ด้วย นางสาวณัฐยา ราชสมบัติ เลขประจำตัว ๕๙๒๓๔๐๕๘๘๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึง

ฉะนั้น จึงเจริญพรมหาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ บุญอ่อน)

ผู้อำนวยการศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๐๙(ศ)/๑๑๒

วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ดร. อติชัย กอวัฒนา อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ด้วย นางสาวณัฐยา ราชสมบัติ เลขประจำตัว ๕๔๒๓๔๐๕๘๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยาบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ฉะนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๗๑๒๓๔๕๖๗๘๙๐ (แล้ว)

๓ ๒
(๓๑ ๑๑๒๓๔๕๖๗๘๙๐)
๕ ก.พ. ๕๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๐๙(๗)/๑๑๕

วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นางสาวสุธิดา พ่วงเฟื่อง อาจารย์ประจำหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ด้วย นางสาวณัฐยา ราชสมบัติ เลขประจำตัว ๕๔๒๓๔๐๕๘๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ฉะนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

บันทึกข้อความ

หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดพิจิตร
เลขที่รับ..... / ๕๕
วันที่ ๒๒ ก.พ. ๕๕
เวลา ๑๐.๐๐ น.

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๐๙ (๓)/๑๔๑ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try Out)

เรียน ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ วัดพุทธชะวันโชติการาม จังหวัดพิจิตร

ด้วย นางสาวณฐยา นามสกุล ราชสมบัติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๒๓๔๐๕๘๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาครั้งนี้ นิสิตมีความประสงค์จักเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในการปกครองของท่าน

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try Out) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

อนุมัติ
มอบหมายอาจารย์
วิเศษ ๒๕๕๖
อธิการบดีวิทยาลัย
พิจิตร
๒๕๕๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๐๙ (๗)/๑๗๘

วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ด้วย นางสาวณัฐยา นามสกุล ราชสมบัติ เลขประจำตัวนิต ๕๔๒๓๔๐๕๘๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความประสงค์จักเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยกับบริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในหน่วยงานของท่าน ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : นางสาวณัฐยา ราชสมบัติ

เกิด : วันพุธที่ ๑๐ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๖

สถานที่เกิด : ณ บ้านเลขที่ ๒๑๐/๑ หมู่ที่ ๙ ตำบลตาสัง อำเภอบรรพิตสัย จังหวัดนครสวรรค์

การศึกษา : พุทธศักราช ๒๕๔๙ สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชา
บริหารธุรกิจ (การบัญชี) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
พุทธศักราช ๒๕๕๓ สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูจากมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประวัติการทำงาน : ๒๕๕๐ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ๙๙๙ หมู่ ๙ ตำบลนครสวรรค์ออก
อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

ตำแหน่งหน้าที่ : เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี

ปีที่เข้าศึกษา : พ.ศ.๒๕๕๔

ปีที่สำเร็จการศึกษา : พ.ศ.๒๕๕๖

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๖๔/๖๙ ถนนดาวดึงส์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

E-mail : nathaya_koy@hotmail.com

โทรศัพท์ : ๐๘-๗๑๙๘-๗๒๓๒